

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**CHP PARTİ MÜFETTİŞLERİ RAPORLARINA
GÖRE TRABZON
(1935-1950)**

Reyhan GÜRHAN

205051008

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Resul YAVUZ

Bandırma 2024

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

CHP PARTİ MÜFETTİŞLERİ RAPORLARINA
GÖRE TRABZON
(1935-1950)

Reyhan GÜRHAN

20505100

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Resul YAVUZ

Bandırma 2024

ETİK BEYAN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (06/06/2024)

ÖZET

CHP PARTİ MÜFETTİŞLERİ RAPORLARINA GÖRE TRABZON

(1935-1950)

Reyhan GÜRHAN

Cumhuriyet Halk Partisi 1923–1946 yılları arasında tek parti olmanın getirisiyle, Türk siyaset yaşamında ehemmiyetli sorumluluklar üstlenmiştir. Bu süreçte ilke ve inkılâpların halk tabanına her alanda yayılması amacıyla yoğun çaba sarf edilmiştir.

CHP Parti Müfettişlerinin ve bazı dönemlerde de Trabzon Milletvekillerinin, Trabzon Vilayetinde ve kazalarında yaptıkları teftişlerin raporları temel alınarak oluşturulan çalışma, 1935 ve 1950 yılları arasında hem vilayetin hem de bölgenin ekonomik, sosyal, kültürel ve idari yapısına ışık tutmayı amaçlamıştır. Araştırma aşamasında, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinden, akademik çalışmalardan ve inceleme eserlerden faydalanılmıştır.

Dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde CHP Parti Müfettişlik kurumunun ortaya çıkış sürecinde yaşadığı değişimler ve yasal düzenlemeler esas alınarak, müfettişlerin teftiş bölgeleri, görev ve sorumlulukları belirtilerek, Trabzon ilinde görevli parti müfettişlerinin ve milletvekillerinin özgeçmişleri verilmiştir. İkinci bölüm de, CHP Trabzon İl-İlçe örgütlenmesi, vilayet ve kazalardaki idare heyetleri, yıllara göre partiye kayıtlı üye sayısı, tahsil durumu, zaman içinde yaşanan değişimlerin sayısal oranları, bölgede bulunan kurumların işleyişi tablosal verilerden faydalanılarak aktarılmıştır. Ayrıca, partinin idari ve mali alandaki teftiş raporları incelenerek çıkarımlarda bulunulmuştur. Üçüncü bölümde, bölgedeki basın-yayın, eğitim ve spor alanındaki teftiş raporları değerlendirilerek; ekonomik, bayındırlık, sağlık faaliyetleri ve bu alanlarda yaşanan sorunlarla birlikte müfettişlerin aktardıkları çözüm önerileri sunulmuştur. Dördüncü bölümde, Trabzon Halkevlerinin faaliyetleri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: CHP, Trabzon, Teftiş Raporları, Müfettişlik Kurumu, Halkevleri.

ABSTRACT
TRABZON ACCORDING TO THE REPORTS OF CHP PARTY
INVESTIGATORS
(1935-1950)

Reyhan GÜRHAN

The Republican People's Party, with the benefit of being a single party between 1923 and 1946, assumed important responsibilities in Turkish political life. In this process, intense efforts were made to spread the principles and reforms to the public in every field.

The study, which was based on the reports of inspections made by CHP party inspectors and, in some periods, Trabzon deputies in Trabzon province and its districts, aimed to shed light on the economic, social, cultural and administrative structure of both the province and the region between 1935 and 1950. During the research phase, the Republic of Turkey State Archives Directorate, academic studies and review work were used. In the first part of the study, which consists of six chapters, the inspection regions and duties and responsibilities of the inspectors are specified, based on the changes and legal regulations experienced by the CHP party inspectorate institution in the process of its emergence. In the second section, CVs of party inspectors and MPs working in the Trabzon are given. In the third chapter, CHP Trabzon province – district organization, administrative committees in the provinces and districts, the number of members registered to the party by years, education status, numerical rates of changes over time and the functioning of the institutions in the region are conveyed using data graphic tables. In addition, inferences were made by examining the party's administrative and financial inspection reports. In the fourth chapter, inspector inspection reports in the field of press, education and sports in the region were evaluated. In the fifth chapter, economic, public works and health activities and the problems experienced in these areas, as well as the solution suggestions given by the inspectors are presented. In the sixth chapter, the activities of Trabzon Community Centers were evaluated.

Keywords: CHP, Trabzon, Inspection reports, Inspectorate Institution, Community Center.

ÖNSÖZ

1923 yılında kurulan Cumhuriyet Halk Partisi, 1950 yılına kadar, iktidardaki yerini muhafaza etmiştir. 1945 yılında çok partili hayata geçişin ardından muhalefet partileriyle siyasi arenadaki yerini almıştır. 1950 yılında DP seçimleri kazanarak Türkiye'nin yeni iktidar partisi olmuştur. CHP iktidarda kaldığı süre zarfında, parti içi denetim ve kontrol mekanizması olarak müfettişlik kurumunu kullanmıştır. 1923 yılında oluşturulan Parti Müfettişlik Kurumu, 1935 yılında etkinliğini arttırmıştır. Özellikle müfettişlerin, kendi seçim bölgesi dışındaki yerlere gönderilmesi tercih edilmiştir. Müfettişlerden, teftiş bölgelerini en az altı ay teftiş ederek, yılda iki defa teftiş raporu hazırlamaları istenmiştir. Amaç, halkın sorunlarını, şikayetlerini yerinde görüp akılcı çözümler bulmak, partinin politikalarını tabana yaymak ve devrimlerin halka doğru bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Raporlara sorunların yanı sıra çözüm önerileri de eklenerek ilgili birimlere sunulmuştur. CHP yönetimi, parti müfettişlerinin raporları dışında bölge milletvekillerinin de raporlarına başvurarak çift yönlü denetim sağlamak istemiştir. Çalışmada, 1935 ve 1950 yılları arasında, Trabzon bölgesi parti müfettişlerinin ve Trabzon milletvekillerinin, vilayet hakkında hazırladığı raporlar, CHP Trabzon vilayetinin parti teşkilatının CHP genel merkezine gönderdiği altı aylık çalışma raporları kullanılmıştır. Yüksek lisans tezimin hazırlanmasının bütün aşamalarında fikirleriyle bana yol gösteren, teşvik eden, destekleyen sayın danışman hocam Doç. Dr. Resul YAVUZ'a, kıymetli görüşlerinden istifade ettiğim sayın Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN'a, her zaman bana yardımcı olan meslektaşım Azize KARLI'ya ve desteğini esirgemeyen diğer hocalarıma şükranlarımı sunarım. Uzun çalışma sürecim boyunca benden ilgilerini ve desteklerini esirgemeyen kıymetli ailemin bireyleri; başta babam Yavuz TUĞUTLU'ya, annem Zehra TUĞUTLU'ya, ablam Gülnihal TUĞUTLU'ya, eşim Erkan GÜRHAN'a, ve oğlum Denizhan GÜRHAN'a müteşekkirim.

Reyhan GÜRHAN

Bandırma 06/06/2024

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR.....	x
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	8
CHP PARTİ MÜFETTİŞLİĞİ VE DEĞİŞİM SÜREÇLERİ.....	8
1. CHP NİZAMNAMELERİNDE PARTİ MÜFETTİŞLİK KURUMUNUN	8
DURUMU.....	8
1.1. Parti Müfettişlik Kurumuyla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler	8
1.2. Parti Müfettişlerinin Görevleri ve Sorumlu Oldukları Bölgeler	11
2. TRABZON VİLAYETİNDE GÖREV YAPAN PARTİ MÜFETTİŞLERİNİN	
ÖZGEÇMİŞLERİ	17
2.1. Mehmet Ragıp Akca	17
2.2. Hasan Vasıf Somyürek	18
2.3. Sadettin Uraz.....	19
2.4. Ahmet Hilmi Kalaç	19
2.5. Kemal Çelik	21
2.6. Musa Kazım Okay	22
2.7. Ahmet Rıfat Eymir.....	23
3. TRABZON MİLLETVEKİLLERİ VE ÖZGEÇMİŞLERİ	24
3.1. Faik Ahmet Barutçu	24

3.2. Sırrı Day.....	26
3.3. Daniş Eyüboğlu.....	27
3.4. Temel Göksel	28
3.5. Ali Rıza Işıl	28
3.6. Salise Abanozoğlu	29
3.7. Mithat Aydın.....	30
3.8. Lütfi Yavuz	31
İKİNCİ BÖLÜM.....	32
TRABZON CHP İL VE İLÇE ÖRGÜTLENMESİ	32
1. CHP İDARE HEYETLERİ.....	32
1.1.Trabzon Vilayeti Parti Teşkilatının Çalışma Raporları Işığında Partinin Yıllara Göre Üye Durumu ve Örgütlenmesi.....	32
2. TRABZON VİLAYETİNDE BULUNAN KURUMLAR	50
2.1. 1944 Yılında Trabzon Vilayetinde Bulunan Kurumlar	50
2.1. 1946 Yılında Trabzon Vilayetinde Bulunan Kurumlar	52
3. TRABZON VİLAYETİ PARTİ İDARİ İŞLERİNİN TEFTİŞİ	56
4. TRABZON VİLAYETİ PARTİ HESAP İŞLERİNİN TEFTİŞİ.....	60
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	62
TRABZON'DA EĞİTİM, SPOR, BASIN -YAYIN, SAĞLIK, BAYINDIRLIK FAALİYETLERİ, VE EKONOMİK HAYAT.....	62
1. EĞİTİM FAALİYETLERİ	62
2. SPOR FAALİYETLERİ	64
3. BASIN YAYIN FAALİYETLERİ	66
4. EKONOMİK HAYAT.....	67
a. Tarım ve Ticaret Faaliyetleri.....	67
5. BAYINDIRLIK FAALİYETLERİ.....	77
6. SAĞLIK İŞLERİ	78

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	80
TRABZON'DA HALKEVLERİ VE FAALİYETLERİ	80
1. HALKEVLERİNİN GENEL KARAKTERİ VE ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ	80
1.1. Halkevlerinin Açılma Şartlarını Gösteren Genelge	82
1.2. Yeni Açılan Halkevlerinin Çalışma Şekillerini Gösteren Genelge.....	83
1.3. Halkevlerinin Faaliyet Alanlarını Gösteren Genelge.....	83
1.4. Trabzon Halkevinin Açılışı.....	84
2. TRABZON HALKEVİNİN 1935 YILINA AİT ÇALIŞMA RAPORU	85
2.1. Halkevi Çalışma Raporunun Tablosal Verileri (1935)	87
3. CHP TRABZON BÖLGE MÜFETTİŞLERİ VE MİLLETVEKİLLERİNİN TRABZON HALKEVİ RAPORLARI	89
3.1. Balıkesir Milletvekili Hasan Vasıf Somyürek'in Trabzon Halkevine Ait.....	89
3.2. İstanbul Milletvekili ve CHP Giresun Bölgesi Müfettişi Sadettin Uraz'ın Trabzon Halkevine Ait 18 Aralık 1939 Tarihli Teftiş Raporu	90
3.3. İstanbul Milletvekili ve CHP Giresun Bölgesi Müfettişi Sadettin Uraz'ın Trabzon Halkevine Ait 29 Haziran 1940 Tarihli Teftiş Raporu.....	90
3.4. Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Hilmi Kalaç'ın Trabzon Halkevine Ait 1 Temmuz 1941 Tarihli Teftiş Raporu	93
SONUÇ	95
KAYNAKÇA	98
EKLER	105

TABLÖLAR

Tablo 1. 1: CHP Parti Müfettişleri (12 Haziran 1935).....	12
Tablo 1. 2: Büroların Örgütlenmesi	13
Tablo 1. 3: CHP Teftiş Bölgeleri ve Müfettişleri (1940).....	14
Tablo 1. 4: Parti Müfettişlik Teşkilatına Göre Teftiş Bölgeleri	15
Tablo 2. 1: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (30 Temmuz 1942)	34
Tablo 2. 2: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (1 Nisan 1943).....	35
Tablo 2. 3: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (26 Temmuz 1943).....	36
Tablo 2. 4: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (3 Nisan 1944).....	37
Tablo 2. 5: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (1944)	38
Tablo 2. 6: Trabzon Vilayeti Parti Teşkilatı Kademeleri ve Buraya Kayıtlı Aza Sayısı (25 Nisan 1945).....	39
Tablo 2. 7: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (25 Nisan 1945).....	39
Tablo 2. 8: Vilayet İdare Heyeti Azaları:.....	40
Tablo 2. 9: Merkez, Maçka ve Of Kazası	41
Tablo 2. 10: Akçaabat, Sürmene ve Vakfıkebir Kazası	41
Tablo 2. 11: Trabzon Vilayeti Parti Teşkilatı Kademeleri ve Buraya Kayıtlı Aza Sayısı (27 Temmuz 1945)	42
Tablo 2. 12: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (27 Temmuz 1945).....	43
Tablo 2. 13: Trabzon Vilayeti Parti Teşkilatı Kademeleri ve Buraya Kayıtlı Aza Sayısı (1 Mart 1946)	44
Tablo 2. 14: Vilayet İdare Heyeti Azaları:.....	44
Tablo 2. 15: Merkez, Sürmene ve Of Kazası:	45
Tablo 2. 16: Akçaabat, Vakfıkebir ve Maçka Kazası:	45
Tablo 2. 17: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (1 Mart 1946)	46
Tablo 2. 18: Trabzon Vilayeti Parti Teşkilatı Kademeleri ve Buraya Kayıtlı Aza Sayısı (30 Aralık 1946)	47
Tablo 2. 19: Vilayet İdare Heyeti Azaları:.....	48
Tablo 2. 20: Merkez, Maçka ve Sürmene Kazası:	48
Tablo 2. 21: Of, Akçaabat ve Vakfıkebir Kazası:	49
Tablo 2. 22: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (30 Aralık 1946).....	49

Tablo 2. 23: Kurumlar (1944)	51
Tablo 2. 24: Kurumlar (1946)	52
Tablo 4. 1: Trabzon Halkevine Kayıtlı Üyelerin Sayısı ve Meslekleri:.....	87
Tablo 4. 2: Trabzon Halkevi (1Temmuz 1935 - 31 Aralık 1935) Okunan Kitapların Türü, Sayısı ve Okuyanların Meslekleri:	88

KISALTMALAR

a.e.	: Aynı Eser.
a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.t.	: Adı Geçen Tez.
a.y.	: Aynı Sayfa.
ARMHC	: Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri
Bk.	: Bakınız
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
C.	: Cilt.
Çev.	: Çeviren.
Nr.	: Numara
s.	: Sayfa.
S.	: Sayı.
ss.	: Sayfa Sayısı.

GİRİŞ

Türkiye'nin ilk siyasi partisi olan Cumhuriyet Halk Partisi'nin kuruluş temelleri, Kurtuluş Savaşı'nın hazırlık dönemine dayanmaktadır. Mustafa Kemal, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'nin örgüt yapısını partiye dönüştürmüştür.¹

Birinci Dünya Savaşı'nı kaybeden Osmanlı Devleti'nin, Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalamasının ardından İtilaf Devletleri tarafından toprakları yer yer işgal edilmeye başlamıştır. Osmanlı topraklarının giderek parçalanması, İtalya'ya vaat edilen Batı Anadolu topraklarının bir kısmının Yunanistan'a verilmesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Ermenistan ve Kürdistan tehlikesi söz konusudur. Osmanlı saltanat şurası tarafından imzalanan Sevr Antlaşması ise Osmanlı topraklarını parçalama fikrinin nihai senedi olmuştur. Bu teslim oluş, Batı ve Doğu Anadolu'da örgütlü direnişin başlamasını tetiklemiştir.² Direniş örgütleri içerisinde aktif bir rol üstlenen Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Doğu topraklarını hiçbir surette Ermenilere vermemek için çaba göstermiştir. Gerekirse silahlı mücadele için de plan yapılmıştır.³ İstanbul'da çeşitli direniş cemiyetlerinin şubeleri kurulurken Trabzon'da kendi davasını savunmak için böyle bir oluşuma girmek üzeredir. Bu fikir ilk defa "İstikbal Gazetesi"nde, Faik Ahmet Barutçu'nun makalesinde gündeme gelmiştir. Barutçu, kaleme aldığı siyasi hatıralarında bunun yalnızca kendi fikri olmadığından, herkesin hissettiği bir gereklilik olduğundan söz etmektedir. Kısa süre sonra Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur.⁴

Mustafa Kemal ve Rauf Orbay'ın, cemiyetin teklifi ile Erzurum Kongresi'ne katılmaları, örgütlenmede başkanlık sıfatını ve yardımcılığını üstlenmeleri daha etkin kararların alınmasını sağlamıştır. Kongrenin ardından doğudaki cemiyetler "Şarki

¹ Hakkı Uyar, **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, İstanbul, Boyut Yayıncılık, 2012, s.65.

² Huriye Karnap, **I. Ve II. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Konya, 2004, s.27.

³ Serhat Hürkan, **Halk Fırkası'ndan CHP'ye**, Ankara, Sinemis Yayınları, 2010, s.2.

⁴ Faik Ahmet Barutçu, **Siyasi Hatıralar**, Cilt I, Ankara, 21. Yüzyıl Yayınları, 2001, s.27.

Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti” adını almıştır.⁵ Bu kararda İzmir’in işgalinin büyük etkisi olmuştur. Sivas Kongresi sonrası da tüm yurttaki yararlı cemiyetler “Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri” Çatısı altında, tek merkezden idare edilmek amacıyla birleştirilmiştir.⁶ Kongrede yayınlanan beyannameye göre; Mondros Ateşkesi sonrası işgal edilen toprakların çoğunluğunu Müslüman ve Türk nüfus oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu toprakların bölünmesinin kabul edilmesi söz konusu değildir. Alınan kararların uygulamaya geçirilmesinde mücadele edecek Heyet-i Temsiliye’nin başkanı tekrardan Mustafa Kemal seçilmiştir.

Son Osmanlı Mebusan Meclisi’nin toplanmasının ardından ilan edilen Misak-ı Milli Kararlarının yansıması, İstanbul’un 16 Mart 1920’de İtilaf güçleri tarafından işgal edilmesi ve meclisin dağıtılması olmuştur. Eski meclisin Ankara’ya gelebilen üyelerinden, Anadolu’da her sancaktan halkın güvenini kazanmış aynı zamanda seçilmiş temsilcilerden oluşan yeni meclis 426 üye sayısı ile 23 Nisan 1920’de Ankara’da açılmıştır.⁷ Birinci Büyük Millet Meclisi’nin ilk ve en asli görevi vatanın kurtuluşunu gerçekleştirmek ve ulusal bağımsızlığı sağlamaktır. Bundan kaynaklı Mustafa Kemal ilk süreç içerisinde partisel bölünmeye sıcak bakmamıştır. Farklı görüşlerin giderek keskinleşmesi çalışma sürecini aksatmaya başlayınca durum, bir müddet sonra meclisin Birinci ve İkinci Grup olarak bölünmesiyle sonuçlanmıştır. Milli Mücadele taraftarları mecliste Birinci Grup safındadır.⁸

BMM’nin açılmasının ardından Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu kurulmuştur. (Bu grup Mustafa Kemal’in, Son Osmanlı Mebusan Meclisi’nde kurulmasını istediği oluşumun bir benzeridir.)⁹ Grubun bildiri yayınlarak ulusal kurtuluşun gerçekleşmesinin ardından siyasette, yönetimde ve ekonomide inkılaplar yapılacağını dile getirmesi mecliste tepkilere neden olmuştur. Özellikle Kazım Karabekir bu hareketi, mevcut durumdan cumhuriyete geçiş çabası olarak

⁵ Ahmet Seyyar, **Trabzon’un Sosyo-Ekonomik Gelişimi (1900-1950)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İstanbul, 2010, s.12.

⁶ Mustafa Uslu, **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Trabzon Milletvekilleri ve Faaliyetleri**, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Kars, 2006, s.21.

⁷ Yüksel Küçükler, **“Trabzon Tarihi Bibliyografyası”** Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Tarih Programı, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Trabzon, 2008, s.6.

⁸ Hürkan, **Halk Fırkası’ndan CHP’ye**, s.3.

⁹ Sina Akşin, **Savaş ve Etnik Temizlik**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019, s.339.

değerlendirmiştir. İlerleyen süreç siyasal parti kurulması fikrini de gündeme getirmiştir. Bu fikre, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy ve Kazım Karabekir ılımlı yaklaşmamıştır. Onlara göre Mustafa Kemal, Kurtuluş Savaşı lideri profilinde kalmaya devam edip siyasete dahil olmamalıdır.¹⁰

Saltanatın 1 Kasım 1922’de meclis kararıyla kaldırılmasını takip eden süreçte, TBMM içindeki farklı gruplar arasında siyasi anlaşmazlıklar yaşanmaya başlamıştır.¹¹ Mustafa Kemal, 6 Aralık 1922’de yaptığı basın açıklamasında “Halk Fırkası” tabirini kullanarak, siyasi bir parti kuracağını belirtmiştir. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi’ne göre; “Halk Fırkası ve Müdafaa-i Hukuk Fırkası” tabirleri birlikte kullanılmıştır.¹²

1 Nisan 1923’te 1.BMM’nin seçim süresi dolduğu için yeniden seçime gidilmiştir. Mustafa Kemal, 8 Nisan 1923’te Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu adına “9 Umde” (9 İlke)’lik bir bildirge yayınlamıştır. Aynı zamanda Halk Fırkası’nın ilk programı olan “ 9 Umde” aşağıda yer alan maddelerden oluşmaktadır:¹³

- 1) Halkın idaresi devam edecek, yönetimle ilgili yeni kanunlar belirlenecektir.
- 2) Saltanatın kaldırılması, meclis kararı ile gerçekleştiği için değiştirilmesi mümkün olmayacaktır.
- 3) İç emniyet kanunu çıkartılacak ve düzen hızla sağlanacaktır.
- 4) Yargı organları seri faaliyet göstererek, bu konuda güncel yasalar çıkarılacaktır.
- 5) Halkın ilerlemesi için alınacak ekonomik tedbirler on madde şeklinde belirtilmiştir:
 - a. Çiftçiden alınan ürün vergisiyle ilgili problemler hızla giderilecektir.
 - b. Tütün, toprak ekimi ve mal alım- satımı devlet tarafından desteklenecektir.
 - c. Toprak ekimi, sanayi ve mal alım-satımı kredilerinde devlet yatırımcıya kolaylık gösterecektir.

¹⁰ Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi -Yeni Türkiye’nin Oluşumu (1923-1938)**, Cilt 3, Ankara, Bilgi Yayınevi, 2018, s.94-95.

¹¹ Şahin Aybek, **CHP Tarihi**, Ankara, Maya Akademi, 2009, s.12.

¹² Uyar, **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, s.69.

¹³ Yılmaz Gürcan, **Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1946)**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2001,s.69-70.

- d. Ziraat Bankası'nın anaparası yükseltilecektir.
 - e. Toprak üreticisine, üretimde kullanılmak üzere, makineler temin edilecektir.
 - f. Sanayinin gelişmesi için özendirici uygulamalara yer verilecektir.
 - g. Demiryolu inşasına önem verilerek, bu alandaki çalışmalar hızlandırılacaktır.
 - h. İlkokullarda eğitim ve öğretim harmanlanarak, bu okulların gelişmesi için çalışmalar yapılacaktır.
 - i. Halk sağlığı için tedbirler alınacak ve toplum işbirliği ilerletilecektir.
 - j. Hayvancılık sektörünün gelişmesi için tedbirler alınarak, ormanlık alanların verimli kullanılması konusunda çalışmalar yapılacaktır.
- 6) Mecburi askerlik süresi azaltılacaktır. Kişinin tahsil durumuna göre bu süre daha da aşağıya çekilecektir.
- 7) Redif subaylara, engelli gazilere, emeklilere, eşi vefat eden kadınlara, anne ve babasını kaybeden çocuklara yardım edilecektir.
- 8) Resmi makamlarda düzenlemeye gidilecek ve aydın kitle toplum görevlerinde kullanılacaktır.
- 9) İmar faaliyetleri için birden çok sermayedar birleştirilecek ve bireysel teşebbüsler özendirilecektir.

Yapılan seçimlerde ARMHC başarılı olup, milletvekili çoğunluğunu sağlamıştır. İkinci grup ise çok az milletvekili çıkarabilmiştir. Yeni meclisin çoğunlukla Müdafaa-i Hukuk taraftarlarından oluşması, ikinci grubun tepkisine neden olmuştur.¹⁴

9 Eylül 1923'te kabul edilen nizamnamenin ardından, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Halk Fırkası'na dönüştürülerek parti 11 Eylül'de resmen kurulmuştur.¹⁵ Ancak 9 Eylül Halk Fırkası'nın kuruluş tarihi olarak kabul edilir. 11 Eylül'de yapılan seçimlerde, Parti Genel Başkanlığına Mustafa Kemal, Genel Sekreterliğe ise Recep Peker seçilmiştir. Genel Yönetim Kurulu Üyeliklerine Refik

¹⁴ Murat Bardakçı, **Enver**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018, s.283.

¹⁵ Doğu Perinçek, **Kemalist Devrim-6 Atatürk'ün CHP Program ve Tüzükleri**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 2020, s.30.

Saydam, Celal Bayar, Münir Hüsrev Göle, Saffet Arıkan; Meclis Grup İcra Heyeti Başkanlığına Ali Fethi Okyar seçilmiştir.¹⁶ Refik Koraltan ise Meclis Grubu Yönetim Kurulu Üyeliğine seçilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra Halk Fırkası içinde değişiklikler yaşanmıştır. İsmet İnönü Genel Başkan Vekilliğine ve Meclis Grup Başkanlığına getirilmiştir.¹⁷ Halk Fırkası, 10 Kasım 1924'te Recep Peker'in önerisi üzerine "Cumhuriyet Halk Fırkası " olarak anılmaya başlamıştır. Mayıs 1935'te toplanan 4. Kurultayda parti adı " Cumhuriyet Halk Partisi" olarak değiştirilmiştir.¹⁸ Partinin amaçları şu şekilde belirtilmiştir: ¹⁹

1) *Halk Fırkası, Cemiyetler Kanunu mucibince teşekkül etmiş siyasi bir cemiyettir. Gayesi, milli hâkimiyetin halk tarafından ve halk için icrasında rehberlik etmek ve Türkiye'yi asri bir devlet haline yükseltmek ve Türkiye'de bütün kuvvetlerin fevkinde kanunun velayetini hâkim kılmaya çalışmaktır.*

2) *Halk Fırkası nazarında halk mefhumu, herhangi bir sınıfa münhasır değildir. Hiçbir imtiyaz iddiasında bulunmayan ve umumiyetle kanun nazarında mutlak bir müsavata kabul eden bütün fertler halktandır. Halkçılar hiçbir ailenin, hiçbir sınıfın, hiçbir cemaatin, hiçbir ferdin, imtiyazlarını kabul etmeyen ve kanunları vazetmekteki mutlak hürriyet ve istiklali tanıyan fertlerdir.*

3) *Halk Fırkası'na her Türk ve hariçten gelip Türk tabiiyet ve harsını kabul eden her fert dâhil olabilir.*

4) *Halk Fırkası'na dâhil olan her fert, fırkanın nizamnamesi ile programına intiba edeceğine imza verecektir. Mamafih nizamname ile programda içtihadına muhalif maddeler varsa fırkanın kongrelerinde mutlak bir serbesti ve hürriyetle içtihatlarını beyan ederek o gibi maddeleri tadil veya ilgaya çalışabilecektir.*

5) *Halk Fırkası Umumi Reisini hal-i itimada bulunan TBMM'nin azası meyanından Büyük Kongre intihap eder. Vazife-i riyaset tecdiden intihap olunacak*

¹⁶ Kazım Karabekir, **İstiklal Harbimiz**, Cilt 5, İstanbul, Truva Yayınları, 2019, s.2269.

¹⁷ Mete Tunçay, Cemil Koçak, Hikmet Özdemir, Korkut Boratav, Selahattin Hilav, Murat Katoğlu, Ayla Ödekan, Çağdaş **Türkiye Tarihi(1908-1980)**, Cilt 4, Yayın Yönetmeni; Sina Akşin, İstanbul, Cem Yayınevi,2000, s.132.

¹⁸ Hikmet Bila, **CHP(1919-1999)**,İstanbul, Doğan Kitapçılık,1999, s.43.

¹⁹ Nedim Yılmaz, "**CHP Teftiş Raporlarına Göre Sivas (1923-1950)**" Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Sivas, 2019, s.44-45.

TBMM'nin içtimaa ibtidarını müteakip ilk inikat edecek Büyük Kongre'ye kadar devam eder. Umumi Reis'in tekrar intihabı caizdir.

6) Bu umumi esaslara muhalefet eden azalar mensup oldukları heyet-i idarenin esbab-ı mucibeye müstenit tekâlifî üzerine Fırka Divanı'nın kararıyla firkadan ihraç olunurlar.

7) Umumi esasları gösteren işbu maddeler, ancak Büyük Kongre'nin sülûsanı arasıyla tebdil ve ilga olunabilir.”

CHP'nin yıllık kurultayları, partinin işleyiş ve gelişim sürecine olumlu anlamla katkılar sağlamıştır. 1927 kurultayı, parti açısından önemli bir süreci beraberinde getirmiştir. Kurultayda partinin milli yapıda olduğu, tabanının halka dayandığı belirtilerek, Nutuk onaylanmıştır. Ayrıca bütün kurum yöneticilerinin adaylıklarının, parti müfettişleri tarafından onaylanmasına karar verilmiştir. 1931 kurultayında, 6 İlke ön plana çıkarılarak, devrimleri toplumsal alanda yeterince temsil edemediği gerekçesi ile Türk Ocaklarının kapatılıp yerine Halkevlerinin kurulması kararlaştırılmıştır. 1935 kurultayında, parti-devlet iş birliğinde söz edilmiş ve dönemin zorunluluğun bir sonucu olarak devletçilik ilkesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur. Mustafa Kemal'in ölümünün ardından toplanan 1938 kurultayında, Mustafa Kemal partinin ebedi başkanı, İsmet İnönü'de değişmez başkan olarak belirlenmiştir. Halkodaları ve Köy Enstitülerinin kurulma kararı alınmıştır. 1939 kurultayında, denetleme amacıyla bağımsız grup kurulmasına, İç İşleri Bakanının ve Parti Genel Sekreterinin aynı kişi olmasına, Valilerden İl Başkanı seçilmemesine oy birliğiyle karar verilmiştir. 1943 kurultayı, CHP için tek parti döneminin son kurultayı olmuştur. Partinin ilkeleri ve amaçları yeniden düzenlenmiştir. 1946 olağanüstü dönem kurultayında, çift dereceli seçim sisteminden tek dereceli seçim sistemine geçiş kabul edilerek, halk arasında cemiyet kurabilme serbestliği getirilmiştir. Aynı zamanda, “Değişmez Başkan” yada “Milli Şef” gibi ifadelerin kullanılmasına da son verilmiştir.²⁰

²⁰ Muzaffer Başkaya, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Trabzon'da Siyasi Hayat (1923-1950)” Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Tarih Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon, 2013, s.20.

CHP, kurucusu Mustafa Kemal'in de katkılarıyla, saltanatı ve hilafeti kaldırarak millet egemenliği yolundaki en önemli adımlardan birini atmıştır. Eğitimsel, hukuksal ve toplumsal alanda yaptığı yeniliklerle, Türkiye'nin ilerlemesine ve gelişmesine ayrı bir ivme kazandırmıştır.²¹1923'ten 1946'ya kadar ülkeyi tek parti iktidarı ile yöneten CHP, 1950 seçimlerinde iktidarı Demokrat Parti'ye devretmiştir.²²

²¹ Aybek, **CHP Tarihi**, s.8.

²² Zeynep Yılmaz, **“CHP Parti Müfettişlik Raporlarına Göre İzmir (1935-1950)”** Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak, 2019, s.9.

BİRİNCİ BÖLÜM

CHP PARTİ MÜFETTİŞLİĞİ VE DEĞİŞİM SÜREÇLERİ

1. CHP NİZAMNAMESİNDE PARTİ MÜFETTİŞLİK KURUMUNUN DURUMU

1.1. Parti Müfettişlik Kurumuyla İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler

Cumhuriyet Halk Partisi uzun yıllar tek başına iktidar olmanın verdiği sorumlulukla, halkın sorunlarını meclise taşımak ve bu sorunları gidermek amacıyla Parti Müfettişlik Kurumu'nu oluşturmuştur.¹ Kurumun ne kadar ilk CHP tarafından oluşturulduğu düşünülse de, geçmişi İttihat ve Terakki'ye kadar dayandırılmaktadır.² İttihat ve Terakki Nizamnamesine göre; Cemiyetin Genel Merkezinde bulunan üç üye müfettişlik görevine getirilecek, bunun yanı sıra Genel Merkezin belirleyeceği diğer müfettişlerde teftiş yapabilecektir.³

İttihat ve Terakki'nin Nizamnamesinden yola çıkan CHP 1923 yılında hazırladığı Nizamnamesinde "Teftiş Daireleri" başlığında ki 82. Madde de: Bir çok vilayetin, teftiş bölgelerine bölünerek, her bölgedeki mali işlerden sorumlu yetkililerin, parti teşkilatıyla ilgili olan kurumları denetleyebileceği belirtilmiştir.⁴ 1925 yılında Anadolu 14 bölgeye ayrılarak her bölgeye parti müfettişleri atanmıştır.

1927 yılında yapılan değişiklik ile parti müfettişlerinin görev yetki alanları genişletilmiştir.⁵ Hiyerarşik sıralamada, il örgütleri ve genel merkez arasında tanımlanmıştır. İl parti örgütlerinin, parti müfettişleri vasıtasıyla, genel merkezle

¹ Fahri Sakal, "CHP Teftiş Raporlarına Göre Kocaeli'de Sosyo-Ekonomik Hayat ", II. Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Yöresi Tarihi Sempozyumu, Kocaeli, 3-5 Nisan 2015, s.2039.

² Sedat Akdeniz, " Teftiş Raporlarına Göre Cumhuriyet Halk Partisi Ankara Teşkilatının Durumu (1936-1937)", Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:6, Sayı:12, s.141.

³ Erhan Alparslan, Tülay Aydın, CHP Parti Müfettişi Mithat Aydın'ın Teftiş Raporlarına Maras (1940-1942), Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 2015, Sayı:22, s.363-364.

⁴ Mete Tunçay, Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması(1923-1931), Ankara, Yurt Yayınları, 1981, s.368.

⁵ Cengiz Şavklı, Meral Maviş, " Parti Müfettişlerinin Teftiş Raporlarına Göre CHP'nin Eskişehir Teşkilatı" (1940-1943), Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi , Temmuz 2022, Sayı:71, s.277.

iletişim kurması istenmiştir. ⁶ İşleyişin aksamadan verimli ve sistemli bir şekilde sũrdũrũlmesi amaçlanmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi, 1931'deki Nizamnamesi'nin 42. Maddesinde; *Parti teşkilatının teftiş ve denetiminde, parti yũnetim kurulu ũyelerinin veya milletvekillerinin gũrevlendirilebileceęi ifade edilmiştir. Teftiş gũrevlerinin ve sũrelerinin ise,"Katibi Umumilik " tarafından bir talimatnameyle belirleneceği belirtilmiştir.* ⁷1931' de CHP, teftişin programlı şekilde yũrũtũlebilmesi için rapor yayınlamıştır. Mũfettiřlerin teftiş yaparken yanıt araması gereken sorular Cumhuriyet Halk Fırkası 1931 Teftiş Raporunda şu şekilde yayınlanmıştır:⁸

Madde 1- Parti yũnetim kurulunda gũrev yapan kişilerle ilgili:

- A) Toplumsal durumu, idealleri, halk gũzũndeki izlenimleri nasıldır?
- B) Partinin toplum içindeki konumunu kũtũye kullanan eylemleri var mıdır?
- C) Partinin yũnetim kurulunda gũrev yapan kişilerle, partinin diğer kademeleri uyum içinde çalışıyor mu?
- D) Nizamnamenin 126. Maddesine uymayan kurumlarda gũrev yapmışlar mı?*
- E) Yũnetim kurulunun çalışmaları ne durumdadır? (Toplantılar yapılıyor mu?, disiplinsiz çalışmalar var mı?)
- F) Parti ũrgũtũ ve yerel hũkũmet memurları arasındaki uyum ve işbirliği ne ۆlũdedir? Varsa sorunlar ve nedenleri nelerdir?

⁶ Mehmet Karayaman,"CHP Parti Mũfettiřleri Raporlarına Gũre Beyşehir (1935-1950)",II. Uluslararası Beyşehir ve Yũresi Kongresi, Konya,6-8 Ekim 2017, s.3.

⁷ Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi ve Programı, TBMM Matbaası, Ankara, 1931, s.10.

⁸ Hakkı Uyar, **Tek Parti Dũnemi ve Cumhuriyet Halk Partisi** , s.231-232-233.

*Cumhuriyet Halk Fırkası Teftiş Raporu 126. Maddesi: " *Fırka teşkilatında çalışanlar uhdesindeki Fırka vazifeleriyle beraber Vilayet Umumi Meclisi, Belediye Meclisi ve Encũmenleri ve Ticaret Odaları gibi kazanç getiren vazifelerden birden fazlası toplanamaz. Hatta bu vazifelerden biri ũzerinde bulunanlar Hilaliahmer ve Himayeietfal gibi diğer fahri vazife dahi alamazlar*".Bkz. CHP Nizamnamesi ve Programı,s.26.

Madde 2- Partiye kayıtlı üyelerin, yerel nüfusa nazaran oranı ve halkın partiye katılım konusundaki eğilimi – isteği ne ölçüdedir?

Madde 3- Partiye üye olan yada olmayan halkın şikayetleri :

- A) Yasaların uygulanması, vergiler, devlet görevlileri, belediye, parti merkezi, yerel kuruluşlar, genel meclis çalışmaları, bu çalışmalarla ilgili kişiler, eğer varsa şikayetler ve bu şikayetlerin kaynakları bildirilmelidir.
- B) Vatandaşın partiye olan bağlılığı ve sevgisi ne ölçüdedir?

Madde 4- Bireysel veya topluca, Hükümet karşıtı görüş girişimi var mıdır?

Madde 5- Özellikle eğitimsiz kitleye karşı, kasaba ya da köylerde, dini duyguları suistimal edecek derecede girişimler mevcut mudur ?

Madde 6- Yerel eğitimde, ulusal birlikteliği zedeleyecek, parti ilkeleriyle uyumsuz durumlar mevcut mudur? Konu ile ilgili doğrudan denetleme yapmak yerine öğretmen, öğrenci ve öğrenci ailelerine yönelik özel araştırma yapmak uygundur.

Madde 7- Halkevlerinin durumu, kültürel faaliyetler, parti merkezinden gönderilen yayınların takip durumu ne derecededir?

Madde 8- Yerel spor kuruluşlarının çalışmaları ne ölçüde devam etmektedir? Partinin desteğine gerek duyuyorlar mı? Gençlerin sporsal çalışmalara ve parti organizasyonlarına katılımı nasıldır? Geliştirmek için neler yapılmalıdır?

Madde 9- Vatandaşlar için tahsis edilen yerel dersliklerin çalışmaları ne şekildedir?

Madde 10- Yerel basınla partinin ilişkileri ve karşıt basın – yayın organlarının yerel halka yansımaları ne durumdadır?

Madde 11- Yerel işçi, zanaatkâr ve emekçinin durumu nasıldır? Bu konuda parti için faydalı olacak düşünceleriniz nelerdir?

Madde 12- Toprak üreticisi, zanaatkârlar ve tacirlerin vaziyetleri ve eğilimleri nelerdir?

Madde 13- Yerel örgütümüzün ekonomik durumu:

A) Nizamnamenin 7. Maddesi uyarınca, partiye kayıtlı üyeler toplu alan giderleri için aylık ödeme yapıyorlar mı? Bu ödemelere karşılık imzalı makbuz kesiliyor mu?

B) Yerel parti giderleri bütçe ile uyumlu mu ?

C) Partinin itibarını zedeleyecek ölçüde borcu var mı? Varsa içeriği nedir?

D) Partinin tahsilatı mevcut mudur?

E) Partiye ait peşin paralar ve önemli evraklar nerede korunmaktadır?

F) Partiye ait bütçeden, şahıslara özel para çıkışı yapıyor mu?

G) Partiye ait eşyaların kayıt edildiği defterler mevcut mudur? Parti binalarına ve eşyalarına iyi bakılıyor mu? Halkı zorlayıcı gelirlerin kaynaklarına iniliyor mu ?

Genel yorumlar ve sonuçlar.

1.2. Parti Müfettişlerinin Görevleri ve Sorumlu Oldukları Bölgeler

Halkevleri ve taşra teşkilatının kontrolünde yaşanan sıkıntılar sonucunda, parti müfettişliği kurumu 1935'te yapılan düzenlemeyle yeniden uygulamaya getirilmiştir.⁹ Yapılan düzenlemede, parti müfettişlerinin, Genel Yönetim Kurulu tarafından, Genel Yönetim Kurulu üyeleri, parti mebusları veya parti üyeleri içerisinde alınabileceği belirtilmiştir.¹⁰

2 Haziran 1935'te parti müfettişi olarak görevlendirilen milletvekilleri için, Recep Peker Hükümeti, "CHP Teftiş Bölgeleri ve Teftiş İşlerini Yürütme Planı " hazırlamıştır. Parti Umumi İdari Heyeti, ülkeyi, 23 vilayeti içeren 7 teftiş bölgesine ayırmıştır.¹¹ Yürütme planında teftişler, genel teftiş ve sorunlar üzerine yapılan teftiş olarak ikiye ayrılmıştır.¹² Yürütme planında; partinin yaygınlaştırılması, il ve ilçe

⁹Kadir Şeker,"CHP Parti Müfettişlerinin Isparta ve İlçe Halkevi Raporları (1940-1942)",SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2011, Sayı:24, s.38.

¹⁰Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945)*, Cilt2, İstanbul, İletişim Yayınları, 2020, s.94.

¹¹Faysal Mayak,"Adnan Menderes'in Teftiş Raporlarına Göre Cumhuriyet Halk Partisi Antalya Örgütünün Çalışmaları (1935)", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt: VI, Sayı:15 Güz 2007, s.192.

¹²Mehmet Karayaman, "CHP Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Tire", Timurlu Tarihine Adanmış Bir Ömür 75.Doğum Yılında Prof. Dr. İsmail Aka'ya Armağan, Editör: Musa Şamil Yüksel, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2017, s.292.

örgütlerinin parti tüzüğüne uyup uymadığı, hükümet ve parti arasındaki uyum, halkın partiye bakış açısı, Halkevleri, gençlik kolları, partiye ait hesap durumlarının da incelenmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bütün yapılan değerlendirmelerin müfettişler tarafından Genel Sekreterliğe iletilmesi istenmiştir. Aynı zamanda parti müfettişlerinden partinin temel ilkelerini anlatması ve benimsetmesi de istenmiştir.¹³

Tablo 1.1: CHP Parti Müfettişleri (12 Haziran 1935)

Müfettişin Adı	İllerin Adı
Vasıf Çınay (Malatya Milletvekili)	Çanakkale, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne
Bekir Kaleli (Gaziantep Milletvekili)	Aydın, Muğla, Burdur, Isparta
Adnan Ertekin (Menderes) (Aydın Milletvekili)	Antalya, Konya, İçel
Hamdi Ongun (İçel Milletvekili)	Ordu, Giresun, Çoruh
Ragıp Akça (Kocaeli Milletvekili)	Trabzon, Gümüşhane, Erzincan
Raif Karadeniz (Trabzon Milletvekili)	Yozgat, Sivas, Tokat, Amasya
Muhittin Dinçsoy (Urfa Milletvekili)	Bolu, Çankırı

Kaynak: (Koçak, 2018)..

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 4. Kurultayı'nın ardından Genel Başkanlık Vekaletinde bulunan İsmet Paşa'nın 18 Haziran 1936 tarihli genelgesinde “*Genel Müfettişler bölgeleri dahilinde bütün devlet işlerinin olduğu gibi parti faaliyet ve örgütünde yüksek murakıp ve müfettişidirler*” ifadelerine yer vermiştir.¹⁴

21 Haziran 1939'da Umumi İdare Heyeti tarafından hazırlanan CHP Teftiş Talimatnamesinde giriş bölümünde; Parti teşkilat ve donanımlarının, parti merkezi tarafından kontrol altında tutulmasının gerekliliğine değinilmiştir. 58. Maddeye göre bu iş müfettişler aracılığıyla yapılacaktır. 14 maddelik talimatname, Teftiş Konusu, Umumi Esaslar, Umumi Teftiş ve Muayyen Bir İşin Tahkiki, isimli üç başlık şeklinde oluşturulmuştur.¹⁵

CHP Teftiş Talimatnamesinin Umumi Esasları şu şekildedir;¹⁶

- Parti Teşkilatında bulunan iller gereğine ve genişliğine göre 1-3 ili içeren teftiş bölgelerine ayrılarak, her bölgeye bir parti denetleyicisi seçilerek, atanacaktır.

¹³ Murat Metinsoy, **Erken Cumhuriyet Döneminde “Mebus”ların “intihap dairesi” ve “teftiş bölgesi” Raporları**, Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar, Bahar 2006, Sayı:3, s.113.

¹⁴ Hikmet Bila, **CHP(1919-1999)**, s.72.

¹⁵ Mehmet Karayaman, “**CHP Parti Müfettişleri Raporlarına Göre Beyşehir (1935-1950)**”, s.5.

¹⁶ **CHP Teftiş Talimatnamesi**, Ankara, Ulus Basımevi, 1939, s.3-4-5.

- Her denetleme bölgesi kendisine merkez olarak verilen vilayetin adını taşıyarak, müfettişi de o bölgenin adıyla anılacaktır.
- Müfettişler bölgelerindeki parti teşkilatlarını, kazaları da dahil olabilirse nahiye ve köy ocaklarıyla birlikte, yılda en az iki defa teftiş edecektir.
- Meclisin, yaz tatili süresi dışındaki, diğer aylarda aralıklı olarak, en az altı ay kendi illerinde bulunarak seçim ve kongrelere de katılmalıdırlar. Teftiş edilecek iller aylara göre sıraya koyularak, öncelikle bunların planları ardından ise raporları, genel sekreterliğe gönderilecektir.
- Müfettişler, gerekli görüldüğünde, kendi bölgelerindeki kongre ve idare heyetlerine başkanlık edebilecektir.
- Teftiş esnasında, parti örgütü hariç, diğer kurum ve kuruluşlarda usulsüzlükler tespit edilirse, durumun ehemmiyetine oranla, Genel Merkezden yönerge isteyeceklerdir.
- Haberdar oldukları çeşitli şikayet ve dilekleri, gerekli görürlerse, genel sekreterliğe bildireceklerdir.
- Parti teşkilatı üyeleri, mahalli hükümet görevlileri ve oluşumları arasındaki uyum korunarak, varsa problemler, düzeltilmelidir.
- Parti müfettişlerinin görevleri, Umumi Teftiş ve Muayyen Bir İşin Tahkiki olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi Umumi İdare Heyeti, parti müfettişlerinin gönderdiği raporları, 13 farklı büroda inceleyerek, sorunların giderilmesi amacıyla ilgili girişimlerde bulunmuştur. Büroların örgütlenmesi şu şekildedir:

Tablo 1.2: Büroların Örgütlenmesi

Gruplar	Bürolar	Görevleri
A	1	Parti kongreleri, seçimler ve teşkilat.
	2	Genel olarak istekler ve başvurular.
	3	Partimizden başka toplulukların ve partilerin işleyişini izleyerek inceleme.
	4	Parti teşkilatımızın yaptığı işlerin incelenmesi.
B	5	Bilimsel faaliyetler, ulusal kültür ve bu konudaki yazılar.

	6	Gençler ve sporsal faaliyetler.
	7	Halk için okuma yazma ve konuşma kurslarından oluşan sınıflar.
	8	Parti yayınları, programının açıklanması, propaganda ve basın.
C	9	Esnaf kuruluşları, serbest meslek çalışanları ve işçi grubu.
	10	Ekonomik durumun incelenerek, görüşülmesi.
D	11	Toplumsal yardım kuruluşları.
	12	Parti faaliyetlerinin hukuka uygun olması.
	13	Merkez ve taşrada, bağışlar, gelirler, aidatlar, bütçe ve hesapların aslına uygun olarak sınıflandırılıp, incelenmesi. Partinin taşınır ve taşınmaz mallarının kayıtlarının sıralanması ve incelenmesi.

Kaynak: (Mayak, 1935; akt., Çetin Filiz, 2019)

Teftiş raporunda denetlenen vilayetin ve bölgelerin (ilçe ve bucakların) isimleriyle teftişte görevli olan kişinin ismi ve titri belirtilmiştir. Parti müfettişliğinde yapılan düzenlemeler sonucu, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü zamanında, ülke içinde 20 parti müfettişi görevlendirildi. Müfettişlerin sayısı 1940'tan önce 25'e ardından 26'ya (24 Ekim 1940 tarihinde bir genelge ile, merkezi Muş olmak üzere bölge müfettişliğine Antalya Mebusu Dr. Münir Soykam atanmıştır.) çıkarılmıştır.¹⁷

Tablo 1.3: CHP Teftiş Bölgeleri ve Müfettişleri (1940)

Bölge Merkezi	Bölgeye Dahil Olan Müfettişler	Bölge Müfettişleri
Kırklareli	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	Ragıp Akça (Kocaeli Mebusu)
Kocaeli	Kocaeli, Bolu	Rahmi Apak (Tekirdağ Mebusu)
Bilecik	Bursa, Bilecik	Zühtü Durukan (Samsun Mebusu)
Balıkesir	Çanakkale, Balıkesir	Mustafa Bengisu (İzmir Mebusu)
İzmir	İzmir	Galip Bahtiyar Göker (İstanbul Mebusu)
Kütahya	Kütahya, Manisa	Hasan Vasfi Somyürek (Giresun Mebusu)
Afyon	Eskişehir, Afyon	Sadettin Uraz (İstanbul Mebusu)
Aydın	Muğla, Aydın	Rıza Levent (Mardin Mebusu)
Denizli	Burdur, Denizli	Ziya Arkant (Yozgat Mebusu)
Isparta	Antalya, Isparta	Osman Şahinbaş (Edirne Mebusu)
Konya	Konya	Şevket Ödül (Kırklareli Mebusu)
Kastamonu	Zonguldak, Kastamonu	Şerafettin Karaca (Kars Mebusu)
Niğde	Kayseri, Niğde	Agah Sırrı Levent (Aydın Mebusu)

¹⁷ Uyar, **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, s.233.; Cemil Koçak, Geçmişiniz İtinayla Temizlenir, İstanbul, İletişim Yayınları, 2022, s.142.

Kırşehir	Yozgat, Kırşehir	Hilmi Çoruk (Kastamonu Mebusu)
Ankara	Ankara, Çankırı	Esat Uras (Amasya Mebusu)
Sinop	Samsun, Sinop	Hikmet Işık (Sivas Mebusu)
İçel	Seyhan, İçel	Hasan Raşit Tankut (Maraş Mebusu)
Amasya	Amasya, Çorum	Salim Altuğ (Erzurum Mebusu)
Sivas	Sivas, Tokat	Zihni Orhon (Kars Mebusu)
Gaziantep	Gaziantep, Hatay	Fahrettin Tiritöğlu (Balıkesir Mebusu)
Maraş	Malatya, Maraş	Mitat Aydın (Trabzon Mebusu)
Giresun	Trabzon, Giresun, Ordu	Ahmet Hilmi Kalaç (Kayseri Mebusu)
Çoruh	Çoruh, Rize	Cemal Karamuğla (Muğla Mebusu)
Erzurum	Erzurum, Kars	Vehbi Demir (Ordu Mebusu)
Erzincan	Erzincan, Gümüşhane	Muzaffer Akpınar (Balıkesir Mebusu)

Kaynak: Cemil Koçak, *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*, s.143-144.

30 Temmuz 1943'te CHP Teftiş Talimatnamesinde yapılan değişiklikle parti müfettişlik kurumunda değişikliğe gidilmiştir. 1946 ve 1948'deki düzenlemeler sonucu müfettişlerin teftiş bölgeleri yeniden sınıflandırılmıştır.¹⁸

Tablo 1.4: Parti Müfettişlik Teşkilatına Göre Teftiş Bölgeleri

1935	1946	1948
Çanakkale, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne	Afyon, Eskişehir	Afyon, Kütahya, Eskişehir
Aydın, Muğla, Burdur, Isparta	Ankara, Çankırı	Ankara, Kırşehir
Antalya, Konya, İçel	Antalya, Burdur	Antalya, Burdur, Isparta
Ordu, Giresun, Çoruh	Aydın, Muğla	Aydın, Muğla, Denizli
Trabzon, Gümüşhane, Erzincan	Balıkesir, Kütahya	Balıkesir, Çanakkale
Yozgat, Sivas, Tokat, Amasya	Denizli, Isparta	Bolu, Zonguldak, Çankırı
Bolu, Çankırı	Bursa, Bilecik	Bursa, Bilecik
	Diyarbakır, Mardin, Urfa	Diyarbakır, Siirt
	Edirne, Kırklareli, Çanakkale	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ
	Erzurum, Erzincan, Gümüşhane	Erzurum, Erzincan
	Hatay, Gaziantep	Hatay, Gaziantep, Maraş
	İstanbul, Tekirdağ	İstanbul, Kocaeli

¹⁸ Mehmet Karayaman, "CHP Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Tire", s.4.

	İzmir, Manisa	İzmir, Manisa
	Kars, Ağrı	Kars, Ağrı
	Kırşehir, Yozgat, Çorum	Kayseri, Yozgat, Çorum
	Konya, Niğde	Konya, Niğde
	Malatya, Maraş	Malatya, Elazığ, Tunceli, Bingöl
	Kocaeli, Bolu	Mardin, Urfa
	Muş, Bitlis, Siirt	Muş, Bitlis
	Samsun, Amasya	Samsun, Giresun, Ordu
	Seyhan, İçel	Seyhan, İçel
	Sinop, Kastamonu, Zonguldak	Sinop, Kastamonu
	Sivas, Kayseri, Tokat	Sivas, Amasya, Tokat
	Trabzon, Rize, Çoruh	Trabzon, Gümüşhane, Rize, Çoruh
	Van, Hakkari	Van, Hakkari
	Elazığ, Tunceli, Bingöl	
	Giresun, Ordu	

Kaynak: : (Mayak, 1935; akt., Çetin Filiz, 2019).

1948’de yayımlanan “CHP Teftiş Yönetmeliğinde parti müfettişlerinin vazifeleri bir daha düzenlenmiştir. Türkiye, 25 denetleme mntıkasına ayrılarak, denetçilerin inisiyatifleri arttırılmıştır. Mntıkalarında ya da mntıkalarının bir bölümünde parti yararına telkinlerde bulunmaları, parti kuruluşları ve üyeleri arasındaki şikayetler, Genel Sekreterliğin takip edilmesini gerekli gördüğü konular, onların dikkatini çeken konularda müfettişlere kovuşturma yetkisi verilmiştir.¹⁹

1950 yılında yapılan seçimlerin ardından 54’e çıkan müfettiş sayısı ekonomik sıkıntılar, Genel İdare Kurulu’na daha rahat çalışma imkânı sağlanması gerekçeleriyle 25 Mayıs 1950’de Teftiş Teşkilatı Genel Kurulu’nca kaldırılmıştır.

¹⁹ Mehmet Karayaman, "CHP Parti Müfettişleri Raporlarına Göre Uşak (1935-1950)", Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:3, 2017, s.465.

2. TRABZON VİLAYETİNDE GÖREV YAPAN PARTİ MÜFETTİŞLERİNİN ÖZGEÇMİŞLERİ

CHP Teftiş Talimatnamesine göre; parti müfettişleri, sorumlu oldukları bölgeler ile ilgili raporları yılda en az iki kez parti genel merkezine iletmelidir. Trabzon Bölgesi Parti müfettişlerinin hazırlamış olduğu raporlar incelendiğinde, 1936'dan itibaren başlayan sürecin 1940 ve 1946 yıllarında daha da sıklaştığı gözlemlenmektedir.

2.1. Mehmet Ragıp Akca

Mehmet Ragıp Akca 1887 yılında İzmit'te doğmuştur. 1910'da İstanbul Hukuk Mektebinden mezun olmuştur. Aralık 1910'dan 15 Mayıs 1913'e kadar Kosova Osmaniye Savcılığı, Ağustos 1913'ten 15 Nisan 1914'e kadar ise Çınar Sancağı Bidayet Mahkemesi Başkanlığı görevini yerine getirmiştir.²⁰ Birinci Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte Ağustos 1914'te İstanbul Yedek Subay Okuluna gönderilmiştir. Eğitimini tamamladıktan sonra 3. Orduya atanmıştır. Suşehri, Niksar, Erzurum ve Tokat Talimgahlarında görev yapmasının ardından 2. Ordunun emrinde bulunan Malatya Talimgahında yer almıştır. 1917'de Asker Alma Heyeti Adli Müşavirliğine getirilmiştir. İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan Mondros Mütarekesi'nin ardından Yedek Teğmen rütbesi ile terhis edilmiştir. Ardından 1918'den 1920'ye kadar Tekirdağ Bidayet Hâkim Yardımcılığına, 1921'de Kandıra Mahkemesi Başkanlığına getirilmiştir. 1921'de Başkomutanlık Yasası sonrası ilan edilen seferberlikle silah altına alınmıştır. 3. Grup Adli Müşavirliği görevini yerine getirirken, Sakarya Savaşı'nın ardından Grubun dağıtılması üzerine Kocaeli Adli Müşavirliğine ve 4. Ordu 2 Numaralı

²⁰ TBMM Albümü (1920-1950), Cilt: I, Ankara, TBMM Genel Sekreterliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü, Nisan 2010, s.210.

Divan-ı Harp üyeliğine görevlendirmesi yapılmıştır. 13 Aralık 1926'da gerçekleştirilen TBMM'nin II. Dönem ara seçimlerinde, 449 oy ile Kocaeli Milletvekili seçilmiştir. İlk dönem milletvekilliği esnasında Adalet Komisyonunda görev alan Akça, Yavuz Zırlısı ile ilgili inceleme yapan komisyonda ve Seçim Mazbatalarını İnceleme Komisyonu'nda da üye olarak görev yapmıştır.²¹ III.-IV.-V.-VI.-VII. Dönemlerde de Kocaeli Milletvekilliği devam eden Mehmet Ragıp Akca 12.01.1945 yılında vefat etmiştir.²²

2.2. Hasan Vasıf Somyürek

Hasan Vasıf Somyürek 1889'da İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Vefa Lisesi'nden mezun olduktan sonra, İstanbul Daru'l Fünun Tıbbiye'ye kaydolmuştur. Mezuniyetinin ardından bir süre Haseki Hastanesi'nde Prof. Dr. Akil Muhtar Özden'in asistanlığını yapmıştır. 1.Dünya Savaşı'nda Tabip Yüzbaşı olarak görev yapmıştır. Şehremaneti Haseki Lisa Kadın Hastanesi Emrazı Dahiliye Laboratuar Hekimliği sırasında birçok asistanın da yetişmesine katkı sağlamıştır. Ardından İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Diş Tababeti Enstitüsü'nde Stomatoloji Profesörü olmuştur.²³ Bu hastalık konusundaki çalışmaları Sağlık Bakanlığı tarafından kitap haline getirilmiştir.²⁴

V. Dönem Balıkesir Milletvekili olarak görev yapan Hasan Vasıf Somyürek 07.04.1994 tarihinde vefat etmiştir.²⁵

²¹ Ramazan Erhan Güllü, **Mehmet Ragıp Akça (1887-1945)**, Cilt: II., Kocaeli, Kocaeli Ansiklopedisi, Kocaeli Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, No:59, 2023, s.1377.

²² Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem (1923-1927)**, Cilt: III., Ankara, TBMM Vakfı Yayınları, 1996, s.529-530.

²³ <https://www.biyografya.com/biyografi/15065> (08/10/2023).

²⁴ [1.PDF \(tbmm.gov.tr\)](https://www.tbmm.gov.tr) (08/10/2023).

²⁵ **TBMM Albümü (1920-1950)**, Cilt I,s.245.

2.3. Sadettin Uraz

Sadettin Uraz 1894 yılında Lapseki’de doğmuştur. Ortaokul mezunudur. Çarlık Nahiyesi Resmi Yazı İşleri Yazmanı, Ziraat Bankası Lapseki Memur Yardımcılığı, Ziraat bankası İstanbul ve Civarı 3. Kayıt Memurluğu, İnegöl Sandığı Memurluğu, Merkez Memurin Memurluğu, Ankara İl Müfettiş Yardımcılığı, Serbest Muhasebecilik, Tüccarlık, Özel şirketlerde yöneticilik, İstanbul İl Genel Meclis Üyeliği, IV. Dönem, V. Dönem İstanbul Milletvekilliği görevlerinde bulunmuştur.²⁶ 02.02.1943 tarihinde vefat etmiştir.²⁷

2.4. Ahmet Hilmi Kalaç

Ahmet Hilmi Kalaç 1887 yılında Kayseri’de doğmuştur. Liseyi Kayseri ve İstanbul’da okuduktan sonra önce Yüksek Öğretmen Okulunu, ardından da Siyasal

²⁶ [HT 808 1 4.pdf \(tbmm.gov.tr\)](#) (15/05/2024).

²⁷ TBMM Albümü (1920-1950), Cilt I,s.265.

Bilgiler Fakültesini bitirmiştir. İstanbul'daki öğrencilik yıllarında bir dönem İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin çalışmalarına da katılmıştır.²⁸

1910 yılında Kayseri Lisesi'nde Tarih ve Coğrafya Öğretmeni olarak görev almıştır. Daha sonra Kayseri Maiyet Memurluğuna atanmıştır. Sancak Yöneticisi Muammer Bey'in katkılarıyla, Kayseri Gazetesi'nin başyazarlığını yapmıştır. İlerleyen süreçlerde Adana Maiyet Memurluğu, Bozkır, Kangal, Hafık, Bahçe, Bor bölgelerinin Kaymakam Vekilliği, Suşehri Kaymakamlığı görevlerini yerine getirmiştir.²⁹ Karaman Kaymakamlığı sırasında, ilçenin içme suyu ile ilgili görüşme yapmak için 1918 Ağustos ayında Almanya'ya gitmiştir.³⁰ Son olarak Karaağaç ve Karaman Kaymakamlığı'nın ardından 1919 yılında idari görevlerini bırakmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında, Ermeni çetelerine karşı faaliyet gösteren Kalaç, Sivas Kongresinde görev yapan heyette de yer almıştır. Sivas Kongresi'nin ardından Kayseri'ye dönerek, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Kayseri şubesinin kurulması için çalışmalara katılmıştır. 1920'de Meclis-i Mebusan'da görev almıştır. Fakat 16 Mart 1920 yılında, İtilaf Devletleri İstanbul'u işgal edip meclisi kapatınca Kayseri'ye dönmek zorunda kalmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasının ardından, Mustafa Kemal'in isteği ile Ankara'ya gelerek yeni meclise katılmıştır. VII Dönem Kayseri Milletvekilliği görevinde bulunmuştur. (1946'ya kadar) Milletvekilliği sırasında mecliste ekonomiye dair görüşleriyle ön plana çıkmıştır. Halka yüklenen vergilerin, halkın ekonomik durumuna göre belirlenmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca ithalattan alınan verginin arttırılarak, ihracattan alınan verginin kaldırılmasının gerekliliği üzerinde de durmuştur.³¹ 19.06.1966 tarihinde vefat etmiştir.³²

²⁸ A.e.,s.269.

²⁹ [HT_266_1_5.pdf \(tbmm.gov.tr\)](https://www.tbmm.gov.tr/HT_266_1_5.pdf) (18/05/2024).

³⁰ Zemzem Yücetürk, **Ahmet Hilmi Bey'in Adalet Anlayışı**, Karadeniz Araştırmaları Dergisi, Sayı:3, 2015, s.189.

³¹ Zemzem Yücetürk , **Ahmet Hilmi Kalaç'ın Ekonomik Görüşü**, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt:33, Sayı:55, 2014, s.272

³² <https://www.biyografya.com/biyografi/579> (08/10/2023).

2.5. Kemal Çelik

1905'te Kozan'da doğmuştur. 1928 yılında Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Okul sonrasında askerliğini tamamlamıştır. Karaman, Geyve, Gaziantep, Mersin ve İstanbul adliyelerinde 2 yıl Müdde-i Umumilik, 6 yılda hakimlik görevlerinde bulunmuştur. 1937 yılında İstanbul'daki hakimlik görevinde istifa ederek, Adana'da serbest avukat olarak çalışmaya başlamıştır. Ayrıca Türk Hava Kurumu'nun Adana şubesinin fahri avukatlığını da yapmıştır. 1939 yılında Adana ilçe kongresinde, CHP İl İdare Heyeti Üyeliği'ne seçilmiştir. 1940'ta hem İl ve hem de İlçe İdare Heyeti Üyeliği'ne seçilince, İlçe İdare Heyeti'nden istifa etmiştir. 11 Mart 1941 tarihinde ikinci kez askere alınmıştır. İskenderun ve İzmir Askeri Mahkemelerinde hakimlik yapmıştır. 1 Mayıs 1942 tarihinde terhis olmuştur.³³

1942 Belediye seçimlerinde Belediye Meclisi ve Daimi Encümen Üyeliklerine seçilmiştir. Aynı yıl tekrar CHP Seyhan Vilayet İdare Heyeti Üyesi olmuştur. Kayıtlı bulunduğu Seyhan Barosu'nun, 2 yıl ikinci başkanlığını yürütmüştür. VII. ve VIII. dönemlerde CHP Seyhan Milletvekili seçilmiştir. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Adalet Komisyonu Üyeliği görevine getirilmiştir. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947, 5 Kasım 1948 tarihlerinde aynı göreve yeniden getirilmiştir. 8 Kasım 1974 tarihinde vefat etmiştir.³⁴

³³ TBMM Albümü (1920-1950), Cilt I,s.498.

³⁴ Mustafa Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. (1946-1950)**, Cilt:3, Ankara, TBMM Kültür ve Yayın Kurulu, No:46, 2012, s.395-396.

2.6. Musa Kazım Okay

Musa Kazım Okay 1892 yılında Giresun'da doğmuştur. 1914'te Mülkiye Mektebi'nden mezun olmasının ardından girdiği Harbiye Nezareti Adli Müşavirlik sınavı sonucunda 1916'da 1. Kolordu Müşavirliği ve Mahkemeler Müdürlüğüne atanmıştır. 1918'de bu görevini tamamlamıştır. Aynı yıl İstanbul İaşe Temin Müdür Yardımcılığına atanmıştır. Görevinden istifa etmesinde sonra, Dahiliye Nezareti İaşe Komisyonu Müfettişliğine getirilmiştir. Bir müddet bu görevde kalmasının ardından, Milli Mücadeleye katılmak üzere Giresun'a dönmüştür. Aynı zamanda Giresun Merkez Numune Okulu Türkçe Öğretmenliği, Giresun Lisesi Müdürlüğü, Maarif Müdürlüğü Vekaleti görevlerine de atanmıştır. TBMM'nin II. Dönem seçimlerinde Giresun Milletvekili seçilmiştir.³⁵ Diğer yerine getirdiği görevleri; Kavanani Maliye, Muvazenei Maliye, Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Komisyonları Üyeliği, 4. Şube Katipliği'dir. 28 Mayıs 1958 tarihinde vefat etmiştir.³⁶

³⁵ Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem (1923-1927)**, Cilt: III.,s.354.

³⁶ **A.e.,s.355.**

2.7. Ahmet Rıfat Eymir

Ahmet Rıfat Eymir 1894 yılında Artvin'in Gümüşhacıköy'ünde dünyaya gelmiştir. Yüksek eğitimini tamamladıktan sonra bütçe, maliye ve idare alanlarında uzmanlaşmıştır.³⁷ Kendi ifadelerine göre; Milli Mücadele sürecinde Havza'da, M. Kemal'in daveti üzerine Merzifon Kaymakam Vekili olarak bulunmuştur. Verilen emir doğrultusunda işgal kuvvetlerinin Merzifon Hükümet Konağına çektikleri bayrağı indirerek, yerine Türk bayrağını çekmiştir.³⁸ İzmir'in işgali dolayısıyla büyük bir miting toplayarak, işgalin haksızlığı konusundaki tavrını ortaya koymuştur. Ahmet Rıfat Eymir, 1922 yılında Mecitözü Kaymakamlığı, 1934 yılında İçişleri Bakanlığı Tekaüt Şubesi Müdürlüğü, Samsun Özel Muhasebe Müdürlüğü, iki dönem Samsun Belediye Başkanlığı, 1946 seçimlerinde Amasya Milletvekilliği, TBMM Dilekçe Komisyonu Üyeliği, 1947 yılında Bütçe Komisyonu Üyeliği, 1948 yılında İçişleri Komisyonu Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. 3 Haziran 1964 tarihinde vefat etmiştir.³⁹

³⁷ TBMM Albümü (1920-1950), Cilt I,s.448.

³⁸ [1.pdf \(tbmm.gov.tr\)](https://www.tbmm.gov.tr/18/05/2024/1.pdf) (18/05/2024)

³⁹ Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)**, Cilt:3,s.107-108.

3. TRABZON MİLLETVEKİLLERİ VE ÖZGEÇMİŞLERİ

3.1. Faik Ahmet Barutçu

Faik Ahmet Barutçu 1894 yılında Trabzon’da doğmuştur. Babası Barutçuzade Hacı Ahmet Hami Efendi, Trabzon Muhafaza-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti Kurucu Başkanıdır. Barutçu’nun değimiyle bu cemiyet, “Erzurum Kongresine analık yapmış” bir cemiyettir. İlk ve orta öğretimini Trabzon’da tamamlayıp, 1919 yılında İstanbul Hukuk Fakültesi’nden mezun olmuştur. Birinci Dünya Savaşı yıllarında yedek subay olarak Trabzon ve Samsun Tümen Karargahlarında görev almıştır.⁴⁰ Savaşın ardından gazetecilikten ayrılarak avukatlığa geri dönmüştür. Bu süreci Barutçu TBMM’ye verdiği Tercüme-i Hal Varakasinda şu şekilde aktarmıştır;“*İstiklal Zaferinden sonra gazetecilikten ayrılarak münhasıran avukatlıkla meşgul oldum. Bu arada Trabzon Elektrik Türk Anonim Şirketi’nin idare meclisi reisliğinde bulunuyordum. Aynı zamanda Trabzon Barosu’nun reisi iken altıncı devrede Trabzon Mebusluğuna seçildim.*”⁴¹

Rus işgali dolayısıyla kapatılıp, 1919 yılında yeniden açılan Türk Ocağı’nın yönetiminde görev almıştır. Milli Mücadele döneminde yazdığı yazılar ile Mustafa Kemal’e karşı muhalif bir tutum sergilemiştir. Bu tutumunu Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nda devam ettiren Barutçu, partinin Karadeniz’deki en önemli temsilcisi haline dönüşmüştür.⁴² Trabzon Muhafaza-i Hukuk-u Milliye Cemiyeti’nin katipliğini

⁴⁰ Barutçu, **Siyasi Hatıralar**, Cilt I, s. 13.

⁴¹ [1.PDF \(tbmm.gov.tr\)](https://www.tbmm.gov.tr) (15/05/2024).

⁴² Hüseyin Albayrak, **Dünden Bugüne Trabzon Basını (1869-2009)**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayıncılık, 2010, s.55.

yaparken, kendi kurduğu İstikbal Gazetesi'ni cemiyete bağı yayın organına dönüştürmüştür. Yazdığı yazılarla Rum ve Ermenilerin bölücü faaliyetlerine karşı halkı bilinçlendirerek, işgallere karşı protesto mitinglerinin yapılmasını sağlamıştır. Tüm olumsuz şartlara rağmen hukukçu ve yazar kimliğiyle Milli mücadeleye destek vermiştir.⁴³ İstikbal Gazetesi, I. TBMM döneminde İkinci Grup yanlısı bir tutum sergilemiştir. Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey'in öldürölmesini sert bir dille eleştirmiştir. Bu olaydan sonra İstikbal Gazetesi üzerindeki baskı giderek artmıştır. Ali Şükrü Bey'in cenazesinin Trabzon'a getirilişı ve defni sırasında gazetede Birinci Gruba karşı çok ağır ifadeler kullanılmıştır.⁴⁴İstikbal Gazetesi, Bakanlar Kurulu'nun 1925 tarihinde verdiği karar ile kapatılmıştır.⁴⁵ Gazetesinin kapatılmasının ardından asıl mesleğı olan Avukatlık görevine geri dönmüştür. Trabzon'da iki kez Baro Başkanlığı görevini yerine getirmiştir. Sahibi olduğu İstikbal Matbaası, Halk Gazetesi adıyla yayın hayatına yeniden geri dönmüştür. Barutçu, gazetede 1939 yılına kadar yasaklı durum nedeniyle siyasi görüşlerini kaleme almamıştır. Bu yıldan itibaren tekrar siyasete atılmasıyla bu yasaklı durum ortadan kalkmıştır.⁴⁶TBMM'nin VI.-VII.-VIII. Dönemlerinde, Trabzon'dan CHP Milletvekili olarak görev yapmıştır. 12Ağustos 1946 ve 11 Kasım 1946 tarihlerinde iki kez TBMM Adalet Komisyonu üyeliğine seçilmiştir. Hasan Saka Hükümetinin I. ve II. Dönemlerinde (1947-1949) Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı olarak görev yapmıştır.⁴⁷ 1950 yılında Trabzon'dan, 1957 yılında ise Ankara'dan CHP milletvekili olarak seçilmiştir. 1954 yılında CHP'nin Trabzon'da seçimi kaybetmesi üzerine Meclis dışı kalmıştır. Siyasi hayatına Kurultay tarafından seçilmiş olduğu Parti Meclisi'nde devam etmiştir.⁴⁸ 16 Mart 1959 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir.⁴⁹

⁴³ Asuman Demircioğlu, **Faik Ahmet Barutçuoğlu ve İstikbal Gazetesi**, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılapTarihi Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 1998, s.7.

⁴⁴ Albayrak, **Dünden Bugüne Trabzon Basını (1869-2009)**,s.55.

⁴⁵ Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)**, Cilt:3,s.1034.

⁴⁶ Barutçu, **Siyasi Hatıralar**, Cilt I, s.17.

⁴⁷ Barutçu, **Siyasi Hatıralar**, Cilt II, s. 776.

⁴⁸ Barutçu, **Siyasi Hatıralar**, Cilt III, s. 1303.

⁴⁹ Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)**, Cilt:3,s.1034.

3.2. Sırrı Day

Sırrı Day 1892 yılında Çeşme’de doğmuştur. 1910 yılında Mülkiye Mektebini bitirmiştir. V., VI., VII. ve VIII. dönemlerde CHP’den Trabzon Milletvekili seçilmiştir.⁵⁰ 1922’de İzmir Muhacirin İskan Müdürlüğü’nde 1924’te Terkedilmiş Devlet Malları İzmir Tasfiye Komisyonu’nun da çalışmıştır. 1926’da Divan-ı Muhasebat Muhasipliği, 1929’da İzmir Tuzlaları Başmüdürlüğü, 1932’de Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. 1934’te Düyun-u Umumiye Paris Türk Komiserliği Genel Sekreteri olarak Paris’e gönderilmiştir.⁵¹ 1941-1943 yılları arasında Ekonomi Bakanlığı, 1943-1946 yılları arasında ise Bayındırlık Bakanı olarak görev yapmıştır. ⁵²TBMM Bayındırlık Komisyonu Üyeliğine seçilmiştir. 20 Ekim 1952’de Ankara’da vefat etmiştir. ⁵³

⁵⁰ A.e.,s.1035

⁵¹ <https://www.biyografya.com/biyografi/13179> (17/12/2023).

⁵² HT 1006 1 5.pdf (tbmm.gov.tr) (16/05/2024).

⁵³ Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)**, Cilt:3,s.1036.

3.3. Daniş Eyüboğlu

1893 yılında Trabzon'da doğmuştur. Ortaokul mezuniyetinin ardından özel eğitim almıştır. 1912 yılında Trabzon Kızılay Üyeliğine seçilmiştir. I. Dünya Savaşına kadar Kızılay'da görevine devam edip, savaş sırasında Trabzon Müdafaa-i Hukuk Merkez Heyeti Üyesi olarak çalışmıştır. Tekalif-i Milliye emirlerinin toplanmasında görev almıştır. Trabzon Müdafaa-i Hukuk Merkez Heyeti Üyeliğinden ayrıldıktan sonra, Halk Fırkası Vilayet Heyeti İdaresi'nde çalışmalarını sürdürmüştür.⁵⁴ 1925 yılında Ticaret ve Sanayi Odası Başkanı seçilmiştir.⁵⁵ 1927 yılından itibaren (III. dönem) 1950 yılına kadar (VIII. dönem) CHP Trabzon Milletvekili olarak Mecliste görev yapmıştır. 12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Gümrük ve Tekel Komisyonu Üyeliği'ne seçilmiştir. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947, 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde aynı göreve tekrar seçilmiştir. 5 Mayıs 1974'de vefat etmiştir.⁵⁶

⁵⁴ [1.PDF \(tbmm.gov.tr\)](https://www.tbmm.gov.tr) (17/12/2023)

⁵⁵ [Süleyman Daniş Eyüboğlu - Türkçe Bilgi \(turkcebilgi.com\)](https://www.turkcebilgi.com) (17/12/2023)

⁵⁶ Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)**, Cilt:3,s.1037.

3.4. Temel Göksel

1891 yılında Trabzon'da doğmuştur. Lise Mezunudur. Bir süre ticaret sektöründe faaliyet göstermiştir. 3 Ocak 1916'dan 14 Şubat 1916'ya kadar Trabzon Vilayeti Mektubi Kalemi Müsevvidliği (Yazı İşleri), 29 Aralık 1917'ye kadar Ordu Muhacirin Komisyonu Başkatipliği görevlerini yapmıştır. 1 Nisan 1929-4 Nisan 1931 ve 16 Ağustos 1934-4 Eylül 1939 arasında ise Trabzon Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuştur. VI. dönem ara seçimlerinde 7 Eylül 1939'da Edirne'den, VII. ve VIII. dönemlerde Trabzon'dan CHP Milletvekili seçilmiştir.⁵⁷ 12 Ağustos 1946'da TBMM Ekonomi Komisyonu Üyeliği'ne, 23 Haziran 1948'de Ticaret Komisyonu Üyeliği'ne, 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949'da Ekonomi Komisyonu Üyeliği'ne seçilmiştir. 13 Aralık 1959 tarihinde vefat etmiştir.⁵⁸

3.5. Ali Rıza Işıl

⁵⁷ A.e.,s.1038.

⁵⁸ A.e.,s.1039.

1897 yılında Trabzon'da doğmuştur. Ortaokul mezunudur. 15 Temmuz 1915'ten, 30 Mayıs 1928'e kadar Trabzon Sağlık Müdürlüğü Katipliğinde çalıştıktan sonra 1946'ya kadar ticaret yaşamında faaliyet göstermiştir.⁵⁹ 1927'ye kadar Trabzon Çocuk Esirgeme Kurumu İdare Kurulu'nda, 1930'a kadar Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığı'nda, 1930'dan 1938 yılı sonuna kadar da Trabzon Belediye Meclisi Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. 1930'dan 1939'a kadar CHP Trabzon İl ve İlçe İdare Kurulu Üyeliği ve 1939'dan 1946 yılı seçimlerine kadar CHP Trabzon İl İdare Kurulu Başkanlığı görevlerini yaparken, 1946 seçimlerinde CHP'den Trabzon Milletvekili seçilmiştir.⁶⁰

12 Ağustos 1946 tarihinde TBMM Ticaret Komisyonu üyeliğine seçildi. 11 Kasım 1946, 5 Kasım 1947 ve 5 Kasım 1948 tarihlerinde aynı göreve yeniden seçilmiştir. 7 Kasım 1949'da ise Bütçe Komisyonu Üyeliğine seçilmiştir. 22 Mayıs 1952 tarihinde vefat etmiştir.⁶¹

3.6. Salise Abanozoğlu

1904 yılında Trabzon'da doğmuştur. Babası Sıhhiye Müfettişlerinden doktor Abdülkerim Bey'dir.⁶² İlköğretimine Trabzon'da başlayıp Bursa Mal Hatun Mektebi'nde tamamlamıştır. Bursa Kız Öğretmen Okulu'nda görev yapmıştır. 1920'de Rize Merkez Kız Okulu'na atandıktan sonra Trabzon İç kale Kız İlkokulu'nda matematik öğretmenliği görevine getirilmiştir. 1939'da CHP'den Trabzon Milletvekili

⁵⁹ [1.pdf \(tbmm.gov.tr\)](https://www.tbmm.gov.tr) (18/05/2023).

⁶⁰ Çufalı, **Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)**, Cilt:3,s.1040.

⁶¹ **A.e.,s.1041.**

⁶² [1.PDF \(tbmm.gov.tr\)](https://www.tbmm.gov.tr) (18/12/2023).

seçilmiştir. 1943 seçimlerinde yeniden bu göreve getirilmiştir. Mecliste İç İşleri Komisyonu üyeliğinde de bulunmuştur. Abanozoğlu, Trabzon'un özellikle kırsal kesimlerinde eğitim imkanlarını iyileştirmek amacıyla bölgesel çalışmalar gerçekleştirmiştir. Yaptığı incelemeler neticesinde sunduğu raporlarda konuya yönelik çözüm önerilerini de dile getirmiştir.⁶³ 23 Şubat 1954'te emekli olan Abanozoğlu 10 Ekim 1983'te Ankara'da vefat etmiştir.⁶⁴

3.7. Mithat Aydın

1885 yılında Aydın'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Aydın'da tamamladıktan sonra, 1905 yılında İstanbul Mühendis Mektebine girmiştir. Okulunu 1911 yılında çok iyi bir derece ile bitirip diplomasını almıştır. Eylül 1911'de Samsun-Sivas Demiryolu İnşaat Müdürlüğü'nde görevlendirilmiştir.⁶⁵ 1914 yılının Temmuz ayında, asker olarak, Şimendifer Alayı'na sevk edilmiştir. Mart 1915'te askerliği tecil edilerek Ankara-Erzurum Demiryolu İnşaat Müdüriyetinin emrine gönderilmiştir. 1919'da Mühendis Mektebi Topografi Öğretmenliği ve Dahiliye Müdürlüğü'ne getirilmiştir. Aydın'ın işgali sırasında Kuva-yı Milliye Teşkilatı'na katılmak için, Kuşadası'na gitmiştir. Nazilli, Söke, Köşk ve Koçarlı bölgelerinde faaliyette bulunmuştur. Malta humması hastalığına yakalanınca İstanbul'a dönmüştür.⁶⁶

⁶³ https://www.wikiwand.com/en/Salise_Abanozo%C4%9Flu (18/12/2023).

⁶⁴ TBMM Albümü (1920-1950), Cilt I, s.429.

⁶⁵ [1.PDF \(tbmm.gov.tr\)](https://www.tbmm.gov.tr) (15/05/2024).

⁶⁶ Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem (1923-1927)*, Cilt: III.,s.112.

Ekim 1922’de Anadolu Demiryolu Köprüler Şube Şefliğine atanmıştır. 1923 yılının Aralık ayına kadar Karaköy-Gebze hattında görev almıştır. 14 Aralık 1923’te Ankara’daki 4. Şube’ye gönderilmiştir. Haziran 1924’te Ziraat Vekaleti Ereğli Karadere İnşaat Müdüriyeti’ne nakledilerek Anadolu Demiryolu Hendsiyesinden ayrılmıştır. Aralık 1925’e kadar Ereğli-Karadere Demiryolu İnşaatı ve İşletme Müdürü olarak görev yapmıştır. Görevde bulunurken 18 Aralık 1924 yılında yapılan seçimlerde Aydın’dan CHP Milletvekili olarak seçilmiştir. Bayındırlık Komisyonu Sözcülüğü ve Tapu-Bayındırlık Komisyonu Üyeliği görevlerini de yerine getirmiştir. III. Dönem ve VIII. Dönem Aydın, V., VI., VII. Dönemlerde Trabzon Milletvekilliğine seçilmiştir. 28 Aralık 1959 tarihinde vefat etmiştir.⁶⁷

3.8. Lütfi Yavuz

1906 yılında Siirt’te doğmuştur. Lise mezunudur. Siirt Evrak Katipliği, Siirt Belediyesi Yazı İşleri Memurluğu ve Siirt Belediye Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur.⁶⁸

CHP’den VII. Dönem Trabzon (1943-1946), VIII. Dönem (1946-1950) Siirt Milletvekili seçilerek Mecliste görev almıştır. 13 Mayıs 1958 tarihinde vefat etmiştir.⁶⁹

⁶⁷ A.e.,s.113.

⁶⁸ <https://www.biyografya.com/biyografi/22646> (18/12/2023)

⁶⁹ TBMM Albümü (1920-1950), Cilt I, s.430.

İKİNCİ BÖLÜM

TRABZON CHP İL VE İLÇE ÖRGÜTLENMESİ

1. CHP İDARE HEYETLERİ

1.1. Trabzon Vilayeti Parti Teşkilatının Çalışma Raporları Işığında Partinin Yıllara Göre Üye Durumu ve Örgütlenmesi

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 30 Temmuz 1936 tarihli birinci altı aylık çalışma raporuna göre; vilayet örgütüne kayıtlı üye sayısı 26158 kişidir. Üye kayıtları parti tüzüğüne uygun şekilde yapılmıştır. Altı ay içinde bölge örgütünde artan üye sayısı ise 2717 kişidir. Trabzon merkeze bağlı 83 köy ocağı için üye kayıt defterleri yaptırılmıştır. İlçe Yönetim Kurullarına bağlı köy ocakları için ise bütçe durumuna göre sonradan yaptırılması planlanmıştır. Ocaklardan başlayarak il ve ilçe yönetim kurulları da teftiş edilmiştir.¹

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 19 Kasım 1939 tarihli birinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 23744 kişidir. Bunlardan 5157 kişi Merkez teşkilatında, 3721 kişi Of teşkilatında, 3014 kişi Sürmene teşkilatında, 3891 kişi Maçka teşkilatında, 2857 kişi Akçaabat teşkilatında, 4704 kişi ise Vakfıkebir teşkilatında kayıtlıdır. Altı aylık süre zarfında il, ilçe ve nahiyeler tam olarak teftiş edilmemiştir.²

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 2 Eylül 1940 tarihli birinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 25512 kişidir. Bunlardan 5250 kişi Merkez teşkilatında, 4240 kişi Of teşkilatında, 3954 kişi Sürmene teşkilatında, 4104 kişi Maçka teşkilatında, 3250 kişi Akçaabat teşkilatında, 4714 kişi ise Vakfıkebir teşkilatında kayıtlıdır.³ Bir önceki yıla göre Trabzon genelinde partiye üye olan kişi sayısı %7,446, Merkez teşkilatında %1,8, Of teşkilatında %13,95, Sürmene

¹ BCA.,490.01/715.441.2,s.56.

² BCA.,490.01/715.441.2,s.40.

³ BCA.,490.01/715.441.2,s.2.

teşkilatında %31,19, Maçka teşkilatında %5,47, Akçaabat teşkilatında %13,76, Vakfikebir teşkilatında ise %0,21 artış göstermiştir. Vilayet idare heyeti tarafından, parti teşkilatının, halk evlerinin faaliyetleri ve hesap işleri teftiş edilerek eksikler belirtilmiştir. Teşkilatta bütçe ve hesap işlerinin nizamname ve hesap talimatnamesine uygun olarak ilerlediği tespit edilmiştir. Vilayet ve merkez kaza idare heyetleri arasında işbölümü bulunduğu da değinilmiştir. ⁴

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 20 Ocak 1941 tarihli, 1940 yılına ait ikinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 26641 kişidir. Bunlardan 5301 kişi Merkez teşkilatında, 4047 kişi Of teşkilatında, 4281 kişi Sürmene teşkilatında, 4130 kişi Maçka teşkilatında, 3140 kişi Akçaabat teşkilatında, 5715 kişi ise Vakfikebir teşkilatında kayıtlıdır.⁵ Bir önceki döneme göre Trabzon genelinde partiye üye olan kişi sayısı %4,42, Merkez teşkilatında %0,97, Sürmene teşkilatında %8,27, Maçka teşkilatında %0,63, Vakfikebir teşkilatında %21,23 artış gösterirken; Of teşkilatında %3,91, Akçaabat teşkilatında ise %3,38 azalma göstermiştir. Altı aylık süre içerisinde kazaların hepsi teftiş edilirken, dağlık bölgelerde bulunan bazı mıntikalar kış şartları nedeniyle teftiş edilemeyip bu görev yaz mevsimine bırakılmıştır. ⁶

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 1941 tarihli, birinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 24655 kişidir. Bunlardan 4874 kişi Merkez teşkilatında, 3410 kişi Of teşkilatında, 4318 kişi Sürmene teşkilatında, 4199 kişi Maçka teşkilatında, 3140 kişi Akçaabat teşkilatında, 4714 kişi ise Vakfikebir teşkilatında kayıtlıdır.⁷ Bir önceki yıla göre Trabzon genelinde partiye üye olan kişi sayısı %7,45, Merkez teşkilatında %8,05, Vakfikebir teşkilatında %17,51, Of teşkilatında %16,3 azalırken; Maçka teşkilatında %1,67, Sürmene teşkilatında %0,86 artış görülmüştür. Akçaabat teşkilatında herhangi bir değişiklik yoktur. Kazaların hepsi

⁴ BCA.,490.01/715.441.2,s.11.

⁵ BCA.,490.01/715.441.2,s.4.

⁶ BCA.,490.01/715.441.2,s.7.

⁷ BCA.,490.01/715.441.2,s.2.

teftiş edilmiştir. Uzak mesafede olan ve yolu bulunmayan nahiyeler ise kazaları tarafından teftiş edilmiştir.⁸

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 30 Temmuz 1942 tarihli, birinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 26554 kişidir. Bunlardan 4874 kişi Merkez teşkilatında, 4190 kişi Of teşkilatında, 4726 kişi Sürmene teşkilatında, 4372 kişi Maçka teşkilatında, 3277 kişi Akçaabat teşkilatında, 5115 kişi ise Vakfıkebir teşkilatında kayıtlıdır.⁹ Bir önceki yıla göre Trabzon genelinde partiye üye olan kişi sayısı %7,7, Of teşkilatında %22,87, Sürmene teşkilatında %9,45, Maçka teşkilatında %4,12, Akçaabat teşkilatında %4,36, Vakfıkebir teşkilatında ise %8,5 artış gösterirken; Merkez teşkilatında bir değişiklik olmamıştır. Altı aylık zaman içerisinde vilayet, kazaların hepsini ve kazalar da nahiyelerin tamamını teftiş etmiştir.¹⁰ Ayrıca rapora partiye üye (aza) olan kişilerin eğitim durumunu gösteren bir çizelgede eklenmiştir:

Tablo 2. 1: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (30 Temmuz 1942)

	Tahsil Görmüşler		İlk Tahsil veya Okur Yazar		Okuyup Yazma Bilmeyen		Yekûn
	Yüksek	Orta					
Altı Ay Evvelki Mevcut	196	296	2059	12694	9557	24792	
Son Altı Ayda Kaydedilen	10	19	10	1686	37	1762	
Yekûn	196	315	2069	14380	9594	26554	

Kaynak: BCA.,490.01/715.442.1,s.3.

Trabzon il parti teşkilatına kayıtlı üyelerin sayısı ve tahsil durumunu gösteren tablo incelendiğinde bir önceki yıla göre bazı değişimler göze çarpmaktadır. Altı ay önceki ve son altı ayda kaydedilen üyelerin tahsil durumları kıyaslandığında; yüksek öğretim %5,37, lise öğretimi %6,41, orta öğretim %0,48, İlk tahsil-okur yazar %13,28, okuyup yazma bilmeyenler %0,39 artış göstermiştir. Genel toplamda ise %7,1, artış görülmektedir.

⁸ BCA.,490.01/715.441.2,s.3.

⁹ BCA.,490.01/715.442.1,s.2.

¹⁰ BCA.,490.01/715.442.1,s.5.

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 1 Nisan 1943 tarihli, 1942 yılına ait ikinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 26656 kişidir. Bunlardan 4874 kişi Merkez teşkilatında, 4190 kişi Of teşkilatında, 4726 kişi Sürmene teşkilatında, 4384 kişi Maçka teşkilatında, 3277 kişi Akçaabat teşkilatında, 5205 kişi ise Vakfikebir teşkilatında kayıtlıdır.¹¹ Bir önceki döneme göre Trabzon genelinde partiye üye olan kişi sayısı %0,38, Maçka teşkilatında %0,27, Vakfikebir teşkilatında %1,75 artış gösterirken; Merkez, Of, Sürmene ve Akçaabat teşkilatında herhangi bir değişiklik görülmemiştir. Altı aylık zaman içerisinde bütün kaza ve nahiyeler teftiş edilmiştir. Mevsim şartları dolayısıyla ulaşılamayan nahiyeler yaz aylarında teftiş edilecektir.¹² Ek olarak, partiye üye (aza) olan kişilerin eğitim durumunu gösteren bir çizelgede eklenmiştir:

Tablo 2. 2: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (1 Nisan 1943)

	Tahsil Görmüşler		İlk Tahsil veya Okur Yazar		Okuyup Yazma Bilmeyen	Yekûn
	Yüksek	Lise	Orta			
Altı Ay Evvelki Mevcut	196	315	2059	14380	9594	26554
Son Altı Ayda Kaydedilen			15	75	12	102
Yekûn	196	315	2084	14455	9606	26656

Kaynak: BCA.,490.01/715.443.1,s.3.

Trabzon il parti teşkilatına kayıtlı üyelerin sayısı ve tahsil durumunu gösteren tablo incelendiğinde bir önceki döneme göre bazı değişimler göze çarpmaktadır. Altı ay önceki ve son altı ayda kaydedilen üyelerin tahsil durumları kıyaslandığında; orta öğretim %0,72, İlk tahsil-okur yazar %0,52, okuyup yazma bilmeyenler %0,12 artış göstermiştir. Genel toplamda ise %0,38, artış görülmektedir.

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 26 Temmuz 1943 tarihli, birinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 26656 kişidir. Bunlardan 4874 kişi Merkez teşkilatında, 4190 kişi Of teşkilatında, 4726 kişi Sürmene teşkilatında, 4384 kişi Maçka teşkilatında, 3277 kişi Akçaabat teşkilatında,

¹¹ BCA.,490.01/715.443.1,s.2.

¹² BCA.,490.01/715.443.1,s.3.

5205 kişi ise Vakfikebir teşkilatında kayıtlıdır.¹³ Bir önceki yıllara kıyaslandığında herhangi bir artış olmadığı gözlemlenmiştir. Altı ay içerisinde kazarların hepsi teftiş edilmiştir. Kış şartları dolayısıyla geçen altı ay içinde teftiş edilemeyen nahiyeelerde bu defa teftiş edilmiştir.¹⁴ Raporla partiye üye (aza) olan kişilerin eğitim durumunu gösteren bir çizelgede eklenmiştir:

Tablo 2. 3: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (26 Temmuz 1943)

	Tahsil Görmüşler			İlk Tahsil veya Okur Yazar	Okuyup Yazma Bilmeyen	Yekûn
	Yüksek	Lise	Orta			
Altı Ay Evvelki Mevcut	196	315	2084	14455	9606	6656
Son Altı Ayda Kaydedilen	0	0	0	0	0	
Yekûn	196	315	2084	14455	9606	6656

Kaynak: BCA.,490.01/715.443.1,s.40.

Trabzon il parti teşkilatına kayıtlı üyelerin sayısı ve tahsil durumunu gösteren tablo incelendiğinde bir önceki yıla göre herhangi bir değişim yaşanmamıştır.

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 3 Nisan 1944 tarihli, 1943 yılına ait ikinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 26791 kişidir. Bunlardan 5009 kişi Merkez teşkilatında, 4190 kişi Of teşkilatında, 4726 kişi Sürmene teşkilatında, 4384 kişi Maçka teşkilatında, 3277 kişi Akçaabat teşkilatında, 5205 kişi ise Vakfikebir teşkilatında kayıtlıdır.¹⁵ Bir önceki döneme göre Trabzon genelinde partiye üye olan kişi sayısı %0,5, Merkez teşkilatında ise %2,77 artış gösterirken; Of, Sürmene, Maçka, Akçaabat, Vakfikebir teşkilatları ise oranlarını korumuşlardır. Altı ay içerisinde ise her teşekkül kendinden bir derece yüksek heyet

¹³ BCA.,490.01/715.443.1,s.39.

¹⁴ BCA.,490.01/715.443.1,s.45.

¹⁵ BCA.,490.01/715.443.1,s.35.

tarafından teftiş edilmiştir.¹⁶ Rapora partiye üye (aza) olan kişilerin eğitim durumunu gösteren bir çizelgede eklenmiştir:

Tablo 2. 4: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (3 Nisan 1944)

	Tahsil Görmüşler			İlk Tahsil veya Okur Yazar	Okuyup Yazma Bilmeyen	Yekûn
	Yüksek	Lise	Orta			
Altı Ay Evvelki Mevcut	96	15	2084	14455	9606	26656
Son Altı Ayda Kaydedilen	2	3	38	45	27	135
Yekûn	98	38	2222	14500	9633	26791

Trabzon il parti teşkilatına kayıtlı üyelerin sayısı ve tahsil durumunu gösteren tablo incelendiğinde bir önceki döneme göre bazı değişimler göze çarpmaktadır. Altı ay önceki ve son altı ayda kaydedilen üyelerin tahsil durumları kıyaslandığında; yüksek öğretim %1 lise öğretimi %7,3, orta öğretim %1,82, İlk tahsil-okur yazar %0,31, okuyup yazma bilmeyenler %0,28 artış göstermiştir. Genel toplamda ise %0,5 artış görülmektedir.

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 1944 tarihli, birinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 26991 kişidir. Bunlardan 5209 kişi Merkez teşkilatında, 4190 kişi Of teşkilatında, 4726 kişi Sürmene teşkilatında, 3484 kişi Maçka teşkilatında, 3277 kişi Akçaabat teşkilatında, 5205 kişi ise Vakfikebir teşkilatında kayıtlıdır.¹⁷ Bir önceki yıla göre Trabzon genelinde partiye üye olan kişi sayısı %0,74, Merkez teşkilatında ise %4 artış gösterirken; Of, Sürmene, Maçka, Akçaabat, Vakfikebir teşkilatları ise oranlarını korumuşlardır. Altı ay içerisinde ise her teşekkül kendinden bir derece yüksek heyet tarafından teftiş edilmiştir.¹⁸ Rapora partiye üye (aza) olan kişilerin eğitim durumunu gösteren bir çizelgede eklenmiştir:

¹⁶ BCA.,490.01/715.443.1,s.39.

¹⁷ BCA.,490.01/715.443.1,s.12.

¹⁸ BCA.,490.01/715.443.1,s.16.

Tablo 2. 5: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (1944)

	Tahsil Görmüşler			İlk Tahsil veya Okur Yazar	Okuyup Yazma Bilmeyen	Yekûn
	Yüksek	Lise	Orta			
Altı Ay Evvelki Mevcut	198	38	122	4500	9633	26791
Son Altı Ayda Kaydedilen	11	9	8	52		200
Yekûn	209	347	2150	4652	9633	26991

Kaynak: BCA.,490.01/715.443.1,s.13.

Trabzon il parti teşkilatına kayıtlı üyelerin sayısı ve tahsil durumunu gösteren tablo incelendiğinde bir önceki yıla göre bazı değişimler göze çarpmaktadır. Altı ay önceki ve son altı ayda kaydedilen üyelerin tahsil durumları kıyaslandığında; yüksek öğretim %5,55, lise öğretimi %2,66, orta öğretim %1,31, İlk tahsil-okur yazar %1, artış göstermiştir. Genel toplamda ise %0,74 artış görülmektedir.

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 25 Nisan 1945 tarihli, 1944 yılına ait ikinci altı aylık çalışma raporunda, partinin vilayetlerdeki üye sayısı için daha genel bir tablo belirlenmiştir. Vilayet İdare Heyetine bağlı kaza, nahiye, köy, mahalle, semt, ocak bazında ayrı ayrı üye sayısının haziran sonunda verilecek birinci altı aylık çalışma raporuna ekleneceği belirtilmiştir. Üye sayısını gösteren tablo ise şu şekildedir:

Tablo 2.6: Trabzon Vilayeti Parti Teşkilatı Kademeleri ve Buraya Kayıtlı Aza Sayısı (25 Nisan 1945)

	Kademe Sayısı	Aza Sayısı
Köy Ocağı	577	27331
Mahalle Ocağı	22	
Semt Ocağı	0	
Resmi Nahiye	13	
İtibari Nahiye	20	
Kaza	6	
YEKÛN	638	27331

Kaynak: BCA.,490.01/715.443.1,s.34.

Bütün ilçelerle birlikte Halkevlerinin de teftiş edildiği belirtilerek; Maçka, Akçaabat, Vakfıkebir İlçelerinde halkevi binası olmadığı da görülmüştür.¹⁹ Rapora partiye üye (aza) olan kişilerin eğitim durumunu gösteren bir çizelgede eklenmiştir:

Tablo 2. 7: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (25 Nisan 1945)

	Tahsil Görmüşler			İlk Tahsil Veya Okur Yazar	Okuyup Yazma Bilmeyenler	Toplam		Yekûn
						Kadın	Erkek	
Altı Ay Evvelki Üye Sayısı	209	47	150	4652	9633	854	26137	6991
Son Altı Ayda Kaydedilen Üye Sayısı			5	23	112		340	340

¹⁹ BCA.,490.01/715.443.1,s.43.

Son Altı Ayda Kaydı Silinen Üye Sayısı								
Yekûn	209	47	156	4875	9745	854	26477	7331

Kaynak: BCA.,490.01/715.443.1,s.33.

Trabzon il parti teşkilatına kayıtlı üyelerin sayısı ve tahsil durumunu gösteren tablo incelendiğinde bir önceki döneme göre bazı değişimler göze çarpmaktadır. Altı ay önceki ve son altı ayda kaydedilen üyelerin tahsil durumları kıyaslandığında; orta öğretim %0,23, İlk tahsil-okur yazar %1,52, okuyup yazma bilmeyenler %1,16 artış göstermiştir. Genel toplamda ise %1,25, erkek oranında %1,3, artış görülmektedir.

Raporda Vilayet ve Kaza İdare Heyeti Azaları liste şeklinde yer almaktadır:

Tablo 2. 8: Vilayet İdare Heyeti Azaları:²⁰

Reis	Ali Rıza Işıl	Tüccar
Muhasip	Temel Üner	Dava Vekili
Katip	Cemil Bulak	Diş Doktoru
Halkevi Reisi	M. Reşit Tarakçıoğlu	Emekli Müdür
Aza	Hayrettin Atakol	Doktor
Aza	İbrahim Okman	Doktor
Aza	B.Süküti Kulaksızoğlu	Yeniyol Gazetesi Sahibi
Aza	Mehmet Kitapçı	Tüccar
Aza	Cevdet Akçay	Belediye Başkanı

Kaza İdare Heyeti Azaları:

²⁰ BCA.,490.01/715.443.1,s.35.

Tablo 2. 9: Merkez, Maça ve Of Kazası²¹

	Merkez	Maça	Of
Reis	Ekrem Ongan	Ömer Sümer	Ali Sayın
Muhasip	Alican Tokman	Camal Eyüpoğlu	Naci Yılmaz
Katip	Kemal Kefeli	Temel Topal	Şevki Kurtuluş
Halkevi Reisi		Reşat Karsan	Hakkı Yener
Aza	Naci Başman	Ömer Eyüp	Mustafa Cansız
Aza	İbrahim Özen	Musa Turan	Şahmeran Taka
Aza	Hüseyin Karamehmet	Salim Bahçekapı	Yakup Akyüz
Aza	Camal Murathan	Rasim Yılmaz	G.Vehbi Atamer

Tablo 2. 10: Akçaabat, Sürmene ve Vakfıkebir Kazası²²

	Akçaabat	Sürmene	Vakfıkebir
Reis	Cevdet Serdar	Dursun Çakır	Ali Kemal Ulusoy
Muhasip	Hasan Kazancı	Ömer Özen	Hasan Topal
Katip	Muzaffer Lermi	İsmail Hondor	Kalein Hezgil
Halkevi Reisi	Hüsnü Pir	Nazım Vural	
Aza	Hakkı Başaran	Celal Karabacak	Ahmet Zaman
Aza	Vesim Eyüpoğlu	Hasan Çebi	Mustafa Baykan
Aza	Hayrettin Yavuz	Mustafa Seymen	Hakkı Yamak

²¹ BCA.,490.01/715.443.1,s.35., BCA.,490.01/715.443.1,s.36.

²² BCA.,490.01/715.443.1,s.36,37

Aza	Hasan Yağcı	Mahmut Kefeli	Sadık Kayban
------------	-------------	---------------	--------------

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 27 Temmuz 1945 tarihli, birinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 27552 kişidir. Bunlardan 5378 kişi Merkez teşkilatında, 4582 kişi Of teşkilatında, 4726 kişi Sürmene teşkilatında, 4384 kişi Maçka teşkilatında, 3277 kişi Akçaabat teşkilatında, 5205 kişi ise Vakfıkebir teşkilatında kayıtlıdır. ²³Bir önceki yıla göre Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı % 0,8 artış göstermiştir. Yapılan teftişlerde ocak teşkilatlarında bina eksikliği göze çarpmaktadır. Halkodaları bulunan köylerde bu binalardan yararlanılmaktadır.²⁴

Tablo 2.11: Trabzon Vilayeti Parti Teşkilatı Kademeleri ve Buraya Kayıtlı Aza Sayısı (27 Temmuz 1945)

	Kademe Sayısı	Aza Sayısı
Köy Ocağı	581	25293
Mahalle Ocağı	22	2259
Semt Ocağı	0	
Resmi Nahiye	12	9298
İtibari Nahiye	19	15995
Kaza	6	
YEKÛN		27552

Kaynak: BCA.,490.01/715.443.1,s.50.

Rapora partiye üye (aza) olan kişilerin eğitim durumunu gösteren bir çizelgede eklenmiştir:

²³ BCA.,490.01/715.443.1,s.29

²⁴ BCA.,490.01/715.443.1,s.59.

Tablo 2.12: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (27 Temmuz 1945)

	Tahsil Görmüşler			İlk Tahsil Veya Okur Yazar	Okuyup Yazma Bilmeyenler	Toplam		Yekûn
	Yüksek	Lise	Orta			Kadın	Erkek	
Altı Ay Evvelki Üye Sayısı	209	47	2155	14875	9745	54	6477	27331
Son Altı Ayda Kaydedilen Üye Sayısı	3	6	46	118	38		12	221
Son Altı Ayda Kaydı Silinen Üye Sayısı								
Yekûn	212	63	2201	14993	9783	63	6689	27552

Kaynak: BCA.,490.01/715.443.1,s.49.

Trabzon il parti teşkilatına kayıtlı üyelerin sayısı ve tahsil durumunu gösteren tablo incelendiğinde bir önceki yıla göre bazı değişimler göze çarpmaktadır. Altı ay önceki ve son altı ayda kaydedilen üyelerin tahsil durumları kıyaslandığında; yüksek öğretim %1,43, lise öğretimi %4,61, orta öğretim %2,13, İlk tahsil-okur yazar %0,8, okuyup yazma bilmeyenler %0,39 artış göstermiştir. Genel toplamda ise %0,8, erkek oranında %1, kadın oranında %0,8 artış görülmektedir.

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 1 Mart 1946 tarihli, 1945 yılına ait ikinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 28053 kişidir.²⁵

²⁵ BCA.,490.01/715.444.1,s.28.

Tablo 2.13: Trabzon Vilayeti Parti Teşkilatı Kademeleri ve Buraya Kayıtlı Aza Sayısı (1 Mart 1946)

	Kademe Sayısı	Aza Sayısı
Köy Ocağı	581	25794
Mahalle Ocağı	22	2259
Semt Ocağı	0	
Resmi Nahiye	12	9520
İtibari Nahiye	19	16274
Kaza	6	
YEKÛN		28053

Kaynak: BCA.,490.01/715.444.1,s.28.

Bir önceki döneme göre Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı %1,82, Resmi Nahiye %2,39, İtibari Nahiye %1,74 artış gösterirken, diğer nahiyeelerde durum sabit kalmıştır.

Raporda Vilayet ve Kaza İdare Heyeti Azaları liste şeklinde yer almaktadır:

Tablo 2.14: Vilayet İdare Heyeti Azaları:²⁶

Reis	Ali Rıza Işıl
Muhasip	Temel Üner
Katip	Cemil Bulak
Halkevi Reisi	Abdullah Günel
Aza	Mehmet Kitapçı

²⁶ BCA.,490.01/715.444.1,s.29.

Aza	Hayrettin Atakul
Aza	M. Reşit Tarakçıoğlu
Aza	D.M. İbrahim Okman
Aza	B.Sükuti Kulaksızoğlu

Kaza İdare Heyeti Azaları:

Tablo 2.15: Merkez, Sürmene ve Of Kazası:²⁷

	Merkez	Sürmene	Of
Reis	Alican Tokman	Dursun Çakır	Şevket Saral
Muhasip	Naci Başman	İsmail Hondor	İsmail Saral
Katip	Tevfik Vural	Ömer Özen	Şahmeran Taka
Halkevi Reisi		Nazım Vural	Hakkı Yener
Aza	İbrahim Özel	Mahmut Kefeli	Yakup Akyüz
Aza	Ruşen Memiş Yazıcı	Hasan Çepni	Mustafa Cansız
Aza	Hamdi Karahan	Kibar Çavuşoğlu	Yusuf Turgut
Aza	Ekrem Ogan		Süleyman Çakır

Tablo 2.16: Akçaabat, Vakfikebir ve Maçka Kazası:²⁸

	Akçaabat	Vakfikebir	Maçka
Reis	Cevdet Serdar	Ömer Kulein	Ömer Sümer
Muhasip	Hasan Kazancıoğlu	Ahmet Kazan	Cemal Eyüboğlu
Katip	Muzaffer Lermioğlu	Hezgil Kulein	Temel Topal

²⁷ BCA.,490.01/715.444.1,s.29-30.

²⁸ BCA.,490.01/715.444.1,s.31.

Halkevi Reisi		Rıza Bahadır	
Aza	Vesim Eyüboğlu	Hasan Topal	Ömer Eyüboğlu
Aza	Hakkı Başaran	Niyazi Karadeniz	Salim Bahçekapulu
Aza	Hasan Yıgıcı	Hakkı Yamak	Musa Turan
Aza	Hasan Töre	Mustafa Baykan	Rasim Yılmaz

İl ve İdare Kurulunca son altı ay içerisinde ilçeler, bir kısım bucak ve ocaklar teftiş edilmiştir. Bucak binalarının eksik olduğu görülmüştür. Halkodası bulunan yerlerin bu binaları ihtiyaca yönelik kullanabileceği de eklenmiştir.²⁹ Rapora partiye üye (aza) olan kişilerin eğitim durumunu gösteren bir çizelgede eklenmiştir:

Tablo 2.17: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (1 Mart 1946)

	Tahsil Görmüşler			İlk Tahsil Veya Okur Yazar	Okuyup Yazma Bilmeyenler	Toplam		Yekûn
	Yüksek	Lise	Orta			Kadın	Erkek	
Altı Ay Evvelki Üye Sayısı	212	363	2201	4993	9783	863	6689	7552
Son Altı Ayda Kaydedilen Üye Sayısı		3	15	50	233		01	01
Son Altı Ayda Kaydı Silinen Üye Sayısı								
Yekûn	212	366	2216	5243	10016	863	7190	8053

²⁹ BCA.,490.01/715.444.1,s.37.

Kaynak: BCA.,490.01/715.444.1,s.27.

Trabzon il parti teşkilatına kayıtlı üyelerin sayısı ve tahsil durumunu gösteren tablo incelendiğinde bir önceki döneme göre bazı değişimler göze çarpmaktadır. Altı ay önceki ve son altı ayda kaydedilen üyelerin tahsil durumları kıyaslandığında; lise öğretimi %0,82, orta öğretim %0,68, İlk tahsil-okur yazar %1,66, okuyup yazma bilmeyenler %2,38 artış göstermiştir. Genel toplamda ise %1,82, erkek oranında %1,88, artış görülmektedir.

Trabzon vilayeti parti teşkilatının 30 Aralık 1946 tarihli, ikinci altı aylık çalışma raporuna göre; Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısı toplam 41351 kişidir.³⁰

Tablo 2.18: Trabzon Vilayeti Parti Teşkilatı Kademeleri ve Buraya Kayıtlı Aza Sayısı (30 Aralık 1946)

	Kademe Sayısı	Aza Sayısı
Köy Ocağı	599	11980
Mahalle Ocağı	36	9000
Semt Ocağı	0	
Resmi Nahiye	15	1650
İtibari Nahiye	16	2080
Kaza	6	16541
YEKÛN	672	41351

Kaynak: BCA.,490.01/715.444.1,s.3.

Bir önceki yıla göre Trabzon genelinde partiye kayıtlı üye sayısında % 47.4 artış gözlemlenmektedir.

Raporda Vilayet ve Kaza İdare Heyeti Azaları liste şeklinde yer almaktadır:

³⁰ BCA.,490.01/715.444.1,s.3.

Tablo 2.19: Vilayet İdare Heyeti Azaları:³¹

Reis	Mustafa Hatipoğlu
Muhasip	Ekrem Ogan
Katip	Kemal kefeli
Halkevi Reisi	V. Kemal Kefeli
Aza	Naci Başman, Nesip Yağmurdereli, Lütfü Mutman
Aza	İhsan Hızır, Hami Salihligil, Kazım Bulutay

Kaza İdare Heyeti Azaları:

Tablo 2.20: Merkez, Maçka ve Sürmene Kazası:³²

	Merkez	Maçka	Sürmene
Reis	Tayyar Murathanoğlu	Ömer Sümer	Dursun Çakır
Muhasip	Mahmut Özdeniz	Cemal Eyüboğlu	İsmail Şentürk
Katip	Ali Kalkan	Temel Topal	İsmail Hondor
Halkevi Reisi		M. Karsan	
Aza		R. Kaya	
Aza		S. Aktürk	
Aza		T. Eyiboğlu	

³¹ BCA.,490.01/715.444.1,s.4-5.

³² BCA.,490.01/715.444.1,s.5.

Tablo 2.21: Of, Akçaabat ve Vakfıkebir Kazası:³³

	Of	Akçaabat	Vakfıkebir
Reis	İsmail Saral	Cevdet Serdar	Ömer Kulein
Muhasip	Şevket Saral	Hasan Kazancıoğlu	Hasan Topal
Katip	İbrahim Atamer	Tayyar Lermi	Ali Zaman
Halkevi Reisi	Hakkı Yener	Hüsnü Pir	Sadık Kayhan
Aza	Ö. Topal	M. Atan	Niyazi Karadeniz
Aza	Ş. Saral	T. Tozman	Ali Zaman
Aza	T. Cansız	H. İnci	Mustafa Baykan

İdare Kurulu tarafından özellikle Merkez ilçe ile yapılan işbirliği sonucu en küçük köylere varıncaya kadar teftiş yapıldığı belirtilmiştir. Ancak en büyük eksiklik, bucaklarda partiyi tanıttak kurulan binalarının olmayışı şeklinde tanımlanmıştır.³⁴ Rapora partiye üye (aza) olan kişilerin eğitim durumunu gösteren bir çizelgede eklenmiştir.

Tablo 2.22: Parti Azasının Sayısı ve Tahsil Durumu (30 Aralık 1946)

	Tahsil Görmüşler			İlk Tahsil Veya Okur Yazar	Okuyup Yazma Bilmeyenler	Toplam		Yekûn
	Yüksek	Lise	Orta			Kadın	Erkek	
Altı Ay Evvelki Üye Sayısı	217	655	7011	6146	7919	5305	653	1958
Son Altı Ayda Kaydedilen	3	45	94	202	4246	427	166	593

³³ BCA.,490.01/715.444.1,s.5-6.

³⁴ BCA.,490.01/715.444.1,s.12.

Üye Sayısı								
Son Altı Ayda Kaydı Silinen Üye Sayısı				61	39	00		00
Yekûn	220	710	7105	1090	12136	2433	819	1251

Kaynak: BCA.,490.01/715.444.1,s.12.

Trabzon il parti teşkilatına kayıtlı üyelerin sayısı ve tahsil durumunu gösteren tablo incelendiğinde bir önceki yıla göre bazı değişimler göze çarpmaktadır. Altı ay önceki ve son altı ayda kaydedilen üyelerin tahsil durumları kıyaslandığında; yüksek öğretim %1,38, lise öğretimi %6,76, orta öğretim %1,34, İlk tahsil-okur yazar %30,6, okuyup yazma bilmeyenler %53,12 artış göstermiştir. Genel toplamda ise %29, erkek oranında %29,7, kadın oranında %32,55 artış görülmektedir.

2. TRABZON VİLAYETİNDE BULUNAN KURUMLAR

2.1. 1944 Yılında Trabzon Vilayetinde Bulunan Kurumlar

Ali Rıza Işıl'ın, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda, vilayetteki kurumlar hakkında bazı bilgiler verilmiştir:

Vilayet dahilinde Trabzon merkezinde; Kızılay, Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu, Yardımseverler Cemiyeti, Ulusal Ekonomi gibi merkezleri Ankara'da bulunan hayır cemiyetleri vardır. Ayrıca; İdman Ocağı, Doğan Spor, İdman Gücü, Trabzon Gençlik Kulübü adı ile dört tane, Beden Terbiyesi Kanununa uygun Gençlik Spor Kulübü ve Şehir Kulübü bulunmaktadır. Bunlardan başka Yapı Onarma, Otelciler, Kahveciler, Ayakkabıcılar, Yorgancılar, Deniz Yolcu Nakliyatı, Lokantacılar, Ekmekçiler, Berberler, Terziler, Madeni Sanatkârlar adı altında on esnaf cemiyeti vardır. Bunların hepsinin ayrı ayrı cemiyet binaları vardır. Mesleki alanda çalışma yapmak ve fikir alışverişinde bulunmak amacıyla toplantılar yapmaktadırlar. Esnaf cemiyetlerinin nizamnamelerinin düzenlenmesi, kongre toplantıları ve idare heyeti seçimleri partinin kontrolünde yapılmaktadır. Esnaf cemiyetine kayıtlı azalar ve idare

heyeti azaları tamamen partiye bağılı kişilerdir. Diğer kazaların merkezlerinde yalnız Kızılay, Hava Kurumu ve Çocuk Esirgeme Kurumu mevcuttur.³⁵

Aşağıdaki tabloda 1944 yılında Trabzon Vilayetinin kazalarında bulunan kurumlar ve başkanlarının isimleri verilmiştir.

Trabzon vilayetinde ve kazalarında faaliyet gösteren kurumlar, bölgenin sosyo-kültürel açıdan gelişmesine önemli katkılar sağlamışlardır. Her bölgede, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu mutlaka bulunmaktadır. Onun dışında farklı kurumlara da rastlanmaktadır.

Tablo 2.23: Kurumlar (1944)

Bölgenin Adı	Kurumun Adı	Başkanın Adı ve Soyadı
Trabzon	Kızılay Kurumu	Dr. M. İbrahim Okman
	Çocuk Esirgeme Kurumu	Lütfü Pulathane
	Şehir Kulübü	Bahri Doğanay
	Erginler Yurdu Kurumu	Tevfik Yunusoğlu
	Hava Kurumu	Necdet Şener
Of	Kızılay Kurumu	Dr. Sabri Baysal
	Çocuk Esirgeme Kurumu	Hüsnü Baykan
	Hava Kurumu	Yakup Akyüz
	Tasarruf Kurumu	Hamdi Ulsan
Sürmene	Kızılay Kurumu	Tursun Çakır
	Çocuk Esirgeme Kurumu	Ahmet Şentürk
	Tasarruf Kurumu	Hamdi Ulsan
Maçka	Kızılay Kurumu	Tevfik Öztekin

³⁵ BCA.,490.01/595.57.8,s.1.

	Hava Kurumu	Ömer Bayrak
Akçaabat	Kızılay Kurumu	Ahmet Başarap
	Çocuk Esirgeme	Dr. Edip Somun
Vakfikebir	Kızılay Kurumu	Dr. Reşat Zaloğlu
	Çocuk Esirgeme Kurumu	Yakup Akpınar

Kaynak: BCA.,490.01/277.1109.2,s.6.

2.1. 1946 Yılında Trabzon Vilayetinde Bulunan Kurumlar

Oluşturulan tabloda 1946 yılında Trabzon Vilayetinin, kazalarında bulunan kurumlar ile birlikte başkanlarının ve azalarının (üye) isimleri verilmiştir. Önceki yıllara oranla kurumların sayısında artış ile beraber yapılarında da büyüme gözlemlenmektedir.

Tablo 2.24: Kurumlar (1946)

Bölgenin Adı	Kurumun Adı	Başkanın – Azaların Adı ve Soyadı
Merkez	Kızılay Kurumu	Başkan: D. M. İbrahim Akman Aza: Cevdet Akçay Aza: Kemal Kefeli Aza: Osman Melek
	Çocuk Esirgeme Kurumu	Başkan:L.Pulatanali Aza: Hazan Tuğçi Aza: Zühtü Evren Aza: Emin Tuncer Aza: K. Günban
	Hava Kurumu	Başkan:Necdet Şener Aza:Hami Konaralp Aza: Aziz Kutlay Aza: İhsan Kalabay Aza: Naci Saygın Aza: Sakin Boyan Aza: Hakkı Koçak Aza: Hüseyin Avni Aza: Bekir Sükuti Aza: Halim Çolak Aza: Ahmet Erzurumlu Aza: Hüseyin Çulha Aza: Saliha İkiz Aza: Sakıbe Akbay Aza: Ali Dündar Aza: Numan Sabit

	Akın Gençlik	Başkan:Şükrü Uyur Aza: A. Zaralı Aza: Salih Erşen Aza:Arslan Ataman	Aza: Osman Çakar Aza: Mehmet İrtem Aza: M. Ülseven
--	--------------	--	--

	Necmiati	Başkan: A. Erdemli Aza: Sait Özeren Aza: Naim Tuzer Aza: Ömer İskender	Aza: Asım Sözmen Aza: O. Oğuzlu Aza: O. Çizmeci
	Doğan Spor	Başkan: F .Ünsal Aza: M. Doruk Aza: M. Çakmak	Aza: Veysel Dinç Aza: Ş.Nalbant
	İdman Ocağı	Başkan: C. Akçay Aza: L.Pulatanali Aza: İsmail Laçin Aza: Hasan Pulat	Aza: M.İ. Okman Aza: Ragıp Çulha Aza: Haydar Çulha
	İdman Gücü	Başkan:T. Sayıl Aza: M. Uzel Aza: Ömer Mısırcı Aza: İrfan Savaş	Aza: Ş. Balmumcu Aza: Nihat Esmer Aza: N. Alparslan
	Gençler Birliği	Başkan:T.Yunusoğlu Aza: Şevket Çulha	Aza: Ali Kalkan Aza: Ö. Kazançel
	Şehir Kulübü	Başkan:S. Bayakır Aza: Nihat Sayı Aza: M. Odabaşı Aza: K.Dedeoğlu	Aza: Ö.Saraçoğlu Aza: S.Murathan Aza: H.Harunoğlu
	Kızılay Kurumu	Başkan:Sabri Baysal Aza: M. Sarice Aza: M.Tokmakçı Aza: K.Üstündağ	Aza: Ahmet Saral Aza: Ş. Taka Aza: Kemal Abdik

	Çocuk Esirgeme Kurumu	Başkan: Tahsin Bıyıklı Aza: Mustafa Sarice Aza: Remzi Demirer
--	-----------------------	---

Kaynak: BCA.,490.01/277.1109.2,s.57.

Kaynak: BCA.,490.01/277.1109.2,s.58.

Kaynak: BCA.,490.01/277.1109.2,s.59.

	Hava Kurumu	Başkan:T.Bıyıklıoğlu Aza: Fazlı Önal Aza: Kemal Alp	Aza: S.Yosmaoğlu Aza: M.Önür Aza: Hakkı Er
	Gençlik Kulübü	Başkan: Tahsin Sezgin Aza: Tahsin Bıyıklı Aza: Celal Saral Aza: Kazım Üstündağ	
Maçka	Kızılay Kurumu	Başkan:A. Karadeniz Aza: Tursun Çak Aza: N. Erkıvanç Aza: Rahmi Çelik	Aza: T. Öztekin Aza: C.Eyüboğlu Aza: Vahit İnal Aza: Osman Alıkan
	Hava Kurumu	Başkan:Ömer Bayrak Aza: Ömer Sümer Aza: Rasim Soyak Aza: Tevfik Önen	Aza: Ömer Dolkay Aza:S.Bahçekapulu Aza: Temel Topal Aza: Rasim Yılmaz
	Spor Kulübü	Başkan:Reşat Yücel Aza: Rasim Soyak Aza: Lütfü Dolkay	Aza: Münhal Aza: Neşat Karsan Aza: Ömer Bayrak
	Çocuk Esirgeme Kurumu	Başkan: Ö. Lütfü Dolkay Aza: Musa Turan Aza: Osman Alıgan	
Akçaabat	Kızılay Kurumu	Başkan: A. Başaran Aza: Hüsnü Pir Aza: Kadir Selçuk Aza: Osman Piyali	Aza: Remzi Şener Aza: Sabri Ersoy

	Çocuk Esirgeme Kurumu	Başkan: Edip Somonoğlu Aza: Sabri Ersöz Aza: Seyfettin Kanoğlu Aza: Hüsnü Pir
--	-----------------------	--

Kaynak: BCA.,490.01/277.1109.2,s.60.

Kaynak: BCA.,490.01/277.1109.2,s.61.

	Hava Kurumu	Başkan:Hüsnü Pir Aza: Bekir Dülger Aza: Tahsin Gür Aza: Hüsnü Dinç Aza: Münir Serdar Aza: Rasih Günhan	Aza: Hakkı Başaran Aza: E. Somunoğlu Aza: Sabri Ersöz Aza: Hasan Yıgıcı Aza: Kemal Turhan
	Ulusal Ekonomi Kurumu	Başkan: Ferit Can Aza: Seyfettin Kan Aza: Muzaffer Lermi	
	Spor Kulübü	Başkan: F. Tayşi Aza: Celal Kazancı Aza: E. Somunoğlu Aza: Rasih Günhan	Aza: Rasim Güncer Aza: Hasan Cirav Aza: Ömer Oğuz
Vakıkebır	Kızılay Kurumu	Başkan: R. Zaloğlu Aza: Avni Şirin Aza: Şefik Deniz Aza: Osman Dilek	Aza: Galip Aygün Aza:Şevket Gürdal
	Çocuk Esirgeme Kurumu	Başkan: Raif Alp Aza: Hasan Topal Aza: Ömer Akar Aza: Hasan Çelik	
	Hava Kurumu	Başkan: Neşet Fıçıçı Aza: Fahri Ogan Aza: Ş. Okay Aza: Sait Uygun	Aza: Ali Ulusoy Aza: Ali Zaman Aza: Sait Saka Aza: Harun Sağlam
		Başkan: Ömer Çinel Aza: Mustafa Baykan	

Beşikdüzü	Çocuk Esirgeme Kurumu	Aza: Ömer Oğlu Mustafa B.
------------------	-----------------------	---------------------------

Kaynak: BCA.,490.01/277.1109.2,s.61.

Kaynak: BCA.,490.01/277.1109.2,s.62.

Sürmene	Kızılay Kurumu	Başkan:A. Rıza Çebi Aza:Ömer Özen Aza: M. Ali Oğlu Aza: Mahmut Kefeli	Aza: Hasan Kulaç Aza: E. Özdemir Aza: M. Seymen Aza: Arif Sunar
	Çocuk Esirgeme Kurumu	Başkan: İ. Sürmen Aza: M. Aksoy Aza: İsmail Cebi Aza: S. Eskici	Aza: A. Kalafat Aza: Kemal Kulaç Aza: Mehmet Bükri
	Hava Kurumu	Başkan:C.Karabacak Aza: Rüstem Görkan Aza: Faik Başer Aza: S.R. Bayram Aza: M. Yabanoğlu	Aza: Haydar Özbay Aza: M. Seymen Aza: M.Aksoy Aza:Ali Rıza Çebi
	Ekonomi Arttırma Kurumu	Başkan: H. Ulusman Aza: Ahmet Bulut Aza: M. Salih Özer	Aza: S. Bayraktar Aza: Mahmut Genç
	Spor Kulübü	Başkan: M. Orhon Aza: S. Eskici Aza: H. Ulusman Aza: Mehmet Bükri	Aza: İsmail Cebi Aza: Kemal Kulaç Aza: O. Tiryaki

Kaynak: BCA.,490.01/277.1109.2,s.63.

Kaynak: BCA.,490.01/277.1109.2,s.64.

3. TRABZON VİLAYETİ PARTİ İDARİ İŞLERİNİN TEFTİŞİ

18 Nisan 1936 tarihli Kocaeli Milletvekili Ragıp Akca tarafından kaleme alınan rapora göre; Sürmene, Vakfikebir ve Maçka Kazalarının demirbaş defterleri yok denecek kadar az olması çok dikkate değerdir. Kazalar devir almamaktadır. Nizamname

ve hesap talimatnamesi hükümleri defterler uygun değildir. Talimatnamenin 16. maddesine göre demirbaş eşya defterlerinin muntazam tutulması gerekmektedir.³⁶

31 Mayıs 1938 tarihli Balıkesir Milletvekili Hasan Vasıf Somyürek tarafından kaleme alınan rapora göre; İl yönetim kurulu toplantıları düzgün ve tüzüğe uygundur. Karar defterleri muntazam tutulmuştur. Parti binasına ve demirbaşlarına iyi bakılmaktadır. Hesaplar tam çalışmalar muntazamdır.³⁷

Maçka: Üyeler arası samimiyet mevcut, kışın parti toplantıları düzenlidir. Parti prensiplerinin yayımına dair belirti yoktur. Hesap defterleri muntazam tutulmuş, 3 senede 8 lira tahsil edilmiştir. Parti binası yoktur.³⁸

Vakıkebîr: Toplanma ve karar defterleri muntazam tutulmuş. Parti prensiplerini yaymak için çalışma görülmemiştir. Yeni kayıt ve karar defterleri tutulmuştur. Başkan, Belediye Reisi ve parti üyeleri arasında gereksiz bir samimiyet vardır. Büyük Nutuk iyi halde muhafaza edilmemektedir.³⁹

Akçaabat: Parti toplantıları düzensiz, merkezdeki üye miktarı az, hesaplar düzgün değildir. Demirbaş defteri yoktur. Türk Ocağı'ndaki eski kitaplar Spor Kulübüne verilmiş ancak senet alınmamıştır. Başkan hastalığı nedeniyle İstanbul'dadır.⁴⁰

Sürmene: Parti toplantıları çok düzenli olmasa da üyeler arasında samimiyet bulunmaktadır. Karar defterleri düzgün fakat gelir gider az olduğu için belli başlı defterleri tutulmamıştır. Anarış Köyü Ocağında sıkıntı tespit edilmemiştir.⁴¹

Of: Üyeler arasındaki samimiyetle birlikte parti toplantıları muntazam yapılmaktadır. Üye sayısını arttırmak için çalışmalar vardır. Parti prensiplerinin yayılması için çalışılmaktadır. Aidatlar düzenli tahsil edilmiştir. Yeni bina inşaatı başlamış durumdadır. Bir tek demirbaş eşyalar deftere yazılmamıştır.⁴²

³⁶ BCA.,490.01/1580.439.1,s.39.

³⁷ BCA.,490.01/1580.439.1,s.18.

³⁸ BCA.,490.01/1580.439.1,s.18.

³⁹ BCA.,490.01/1580.439.1,s.18.

⁴⁰ BCA.,490.01/1580.439.1,s.19.

⁴¹ BCA.,490.01/1580.439.1,s.19.

⁴² BCA.,490.01/1580.439.1,s.19.

Merkez: ‘‘Merkezin memnuniyete şayan görülen çalışmalarının yanında ilçelerin durgun durumları daha fazla göze batmakta olduğundan bunlar hakkında acil tedbirler alınarak tüzüğe uygun ve partimizin canlılığına yakışır bir faaliyet uyandırılmasını ve noksanlar tamamlandıkça bildirilmesini hizmetlerinden bekler, sevgiler sunarım. (Balıkesir Milletvekili Hasan Vasıf Somyürek)’’⁴³

9 Şubat 1940 tarihli İstanbul Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Sadettin Uraz tarafından kaleme alınan rapora göre; Vilayet ve kazalardaki İdari heyetlerinin siyasi ve ahlaki durumları halk gözünde sevgi ve saygı çerçevesindedir. Yönetim Kurulu azaları arasında da birlik ve beraberlik vardır. Mahalli Hükümet ve memurları ile teşkilatın iş ve fikir beraberliği mevcuttur. Bu beraberlikte, Vali Osman Adalı ve Parti Reisi Ruhi Ural’ın katkıları vardır. Parti prensiplerini halka yayma konusundaki çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu hususun Genel Sekreterlik tarafından takip edilmesi gerekmektedir. Kongreler nizamname hükümlerine uygun şekilde toplanmaktadır. İdare heyetleri zaman zaman toplanmışlar ve kararlarını defterlere yazmışlardır. Aza kayıtları nizamnamenin 12. maddesine uygun şekilde yapılmaktadır.⁴⁴

Sürmene’de büyük bir ağa zümresi varlığından söz edilmektedir. Sayılarının 3000’den fazla olduğu belirtilmiştir. İş yerinde incelemek amacıyla Sadettin Uraz, Vali ile birlikte Sürmene’ye gitmiştir. Gerekli görüşmeler yapılarak Bu ayrımcılığa son verilmesi konusunda nasihatlerde bulunulmuştur. Trabzon ve Sürmene’deki incelemenin ardından Parti Kaza İdare Heyeti’nin Reisi Mazhar ve katibi Mazhar Kulac’ın parti nüfusunu maddi menfaatleri için kullandıkları tespit edilmiştir. Bunun üzerine Sürmene’ye gidilerek Reisliğin altındaki Kaza Kongresi’nde Bu maksada uygun yeni bir heyet seçtirilmesi temin edilmiştir.⁴⁵

26 Haziran 1940 tarihli İstanbul Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Sadettin Uraz tarafından kaleme alınan rapora göre; Bütün İdare Heyetleri siyasi, toplumsal ve ahlaki durumları açısından halkın gözünde olumlu bir çerçeve çizmiştir. Vilayet İdare Heyeti, asıl azalarının yarısından fazlasının vefat etmesi ya da ayrılması nedeniyle zayıf hale gelmiştir. Sonraki kongrelerde bu sorunun halledileceği düşünülmektedir. Parti

⁴³ BCA.,490.01/1580.439.1,s.19.

⁴⁴ BCA.,490.01/715.441.2,s.24.

⁴⁵ BCA.,490.01/715.441.2,s.26.

İdare Heyetleri arasında parti nüfuzunu istismar eden kimseye rastlanmamıştır. Azalar arasında iletişim ve işbirliği mevcuttur. Mahalli Hükümet Memurları ile teşkilatın iş ve fikir birliği memnuniyet derecesindedir. Parti prensiplerini halka yaymak konusundaki çalışmalar oldukça sınırlıdır.⁴⁶

İdare Heyetleri çalışmalarında yalnız Vilayet İdare Heyeti ile Merkez Kaza İdare Heyetinin, birinci teftişe nazaran daha fazla çalıştığı gözlemlenmiştir. Yeni idare heyetleri ile eski idare heyetlerinden devir almaktadır. Vilayet İdare Heyeti, Sürmene, Akçaabat ve Merkez Kaza'da düzenlidir. Diğer kazalarda düzene sokulmaya çalışılmaktadır. Partiye ait binaların tapu kayıtları mevcuttur.⁴⁷

22 Kasım 1940 tarihli Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Ahmet Hilmi Kalaç tarafından kaleme alınan rapora göre; Trabzon halkı partiye ısınmış ve partiyi benimsemiş vaziyettedir. Vilayet İdare Heyeti, 1938 kongresinden sonra kurulan idare heyetinden başka vazifeye tayin, askerlik, vefat dolayısıyla ayrılmışların ve yerlerine yedekte olanlar alınarak oluşturulmuştur. Doktor, avukat, dişi ve tacir mesleklerini temsil eden kişiler idare heyetinde bulunmakta, uyum içinde çalışmaktadırlar. Vakfikebir, Akçaabat, Sürmene ve Of İdare Heyetleri bölgelerinde halk tarafından sevilmektedir. Parti nüfuzunu istismar eden kimse yoktur. Halk vatandaşlık hakları konusunda bilinçlidir.⁴⁸ Merkez ve kazalarda hükümet amir ve memurları ile uyum içinde çalışılmaktadır. Özellikle Merkez'de hükümet emrine karşı itimat ve sevgi tamdır. Akçaabat İdare Heyeti azalarından birinin, bir memur hakkında şikayeti olmuştur. Ancak daha sonra şahsi görüş hatası olduğu anlaşılarak mesele halledilmiştir. İdare Heyeti'nin parti prensiplerini benimseyerek halka yaymaya çalıştığı görülmüştür.⁴⁹

1 Temmuz 1941 tarihli Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Ahmet Hilmi Kalaç tarafından kaleme alınan rapora göre; Son kongreden sonra Trabzon Vilayet İdare Heyeti'ni oluşturan 9 azadan 3'ü yeniden idare heyetine seçilmiştir. Doktor, gazeteci, matbaacı ve tacir mesleklerine mensup kişilerdir. Heyetin, halk ile

⁴⁶ BCA.,490.01/715.441.2,s.20.

⁴⁷ BCA.,490.01/715.441.2,s.21.

⁴⁸ BCA.,490.01/273.1095.4,s.19.

⁴⁹ BCA.,490.01/273.1095.4,s.20.

karşılıklı sevgi ve saygı çerçevesinde ilişkisi bulunmaktadır. İdare Reisi Ali Rıza Işıl, Belediye’de aza, elektrik şirketinde çalışmaktadır. Heyet azaları arasında itimat, samimiyet ve bağlılık mevcuttur. Mahalli Hükümet amir ve memurları ile iş ve fikir birliği içindedirler. Liyakat ve iktidarları oranında çalışarak, parti prensiplerini halka yaymaktadırlar.⁵⁰

1 Mayıs 1942 tarihli Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Ahmet Hilmi Kalaç tarafından kaleme alınan rapora göre; Parti İdare Heyeti azaları arasında toplumsal, ahlaki ve siyasi bir sıkıntı yaşanmamıştır. Halk nazarında sevgi ve saygıları yerindedir. Azalar arsında parti nüfuzunu istismar eden kimse yoktur. Yalnız Of kazası Parti Reisi ve Belediye Reisi Ali Sayın’ın parti nüfuzundan istifade ederek kazanın işine müdahale etmesine, kaymakam itiraz etmiştir. Ali Sayın aynı zamanda deniz yolları acenteliği de yapmaktadır. Bu görevi, nizamnamenin 162. Maddesiyle uyumlu değildir. Üç görevi yerine getirmesi bölge halkı ile olan bağlılığı açısından sıkıntı yaratabilmektedir. Gelecekte bu görevlerden birini bırakması parti açısından hayırlı olacaktır. Mahalli Hükümet amir ve memurları ile iş ve fikir birliği içinde olsalar da, Of ve Sürmene’de ufak tefek şikayetler vardır. Bu iki önemli kaza da Kaymakamlar tecrübeli ve güçlü kimselerden seçilmelidir.⁵¹

4. TRABZON VİLAYETİ PARTİ HESAP İŞLERİNİN TEFTİŞİ

18 Nisan 1936 tarihli Kocaeli Milletvekili Ragıp Akca tarafından kaleme alınan rapora göre; İl merkezi ile ilçelerin hesap işlerindeki eksiklikleri tespit edilmiştir.

Trabzon Merkez: İl merkezinin hesap işleri tüzüğe uygun vaziyettedir. Yalnız yardım paralarının tahsil edilmesi için gayretli çalışılması gerekmektedir.

Akçaabat: Bu ilçede hesap işleri parti tüzüğüne uygun olarak tutulmalıdır. 400 lira kadar toplanmış yardım parası üyenin üzerinde bulunmuştur. Parti parasının, parti adına bankadan alınacak ayrı bir cüzdana aktarılması ve bu şekilde bankaya yatırılması gerekmektedir. Partiye para lazım olduğu zaman çift imzalı çeklerle paranın bankadan alınması daha doğru olacaktır. Üyenin üzerinde bulunan 400 liranın akıbeti, kasa defterine gelir olarak kaydedilip edilmediği bir an önce bildirilmektedir. Beş yıl önce

⁵⁰ BCA.,490.01/273.1095.4,s.13.

⁵¹ BCA.,490.01/273.1095.4,s.7.

700 liraya maliyeden alınmış olan, eski başkan Mithat bey adına kayıtlı bulunan bina, bir an önce parti üzerine devredilmelidir. Ayrıca demirbaş eşyaların kaydı defterlere yapılarak, eşyalar iyi muhafaza edilmelidir.⁵²

Vakfikebir: Bu ilçenin bozuk olan hesap işlerinin parti tüzüğüne uygun olarak düzeltilmesi, aidat paralarının toplanması, bu paraların kasa defterlerinin gelir kısmına kaydedilmesi, masrafların bütçeye konulan paraya göre yapılması, masraflar karşılığında senet alınması ve partinin demirbaşlarının sayılarak deftere kaydedilmesi gerekmektedir. Yapılan incelemede ilçede kasa defterlerinin tutulmadığı tespit edilmiştir. Bunun sebebi merkeze bildirilerek, en azında gelir ve giderin kasa defterlerine kaydedilmesi temin edilmelidir.⁵³

Sürmene: İlçenin hesap işleri düzgündür. Ancak demirbaş defterleri, partinin gönderdiği örneğe uygun şekilde tutulmalıdır.

Of: İlçenin hesap işlerinin bozuk olduğu tespit edilmiştir. Durumu düzeltmek için alınacak yapılması gerekenler şu şekildedir:

1) Kasa defterlerinin tutulması

2) Aidat paraları için parti tüzüğüne uygun defterler tutulması

3) Gönderilen örneğe uygun şekilde demirbaş eşya defterinin tutulması

4) Aidat paraları için kesilen makbuzların dip koçanlarının parayı verenlere imza ettirilmesi, masrafların bütçeye uygun yapılması, bütçe dışında masraf yapılmaması ve her masraf karşılığında masraf senedi alınması

5) Geçen yılın hesapları, yeni yönetim kurulu tarafından eski yönetim kurulundan devir alınmamıştır. Bu yüzden devir muamelesini yapmayanlar hakkında gerekli işlemler yapılacaktır.⁵⁴

Maçka: İlçe halkının ekonomik durumu iyi olmadığı için ocaklardan aidat toplanamamıştır. Dolayısıyla da bir hesap kaydına rastlanmamıştır. Demirbaş kaydının gönderilen örneğe uygun bir şekilde yapılması gerekmektedir.

⁵² BCA.,490.01/1580.439.1,s.39.

⁵³ BCA.,490.01/1580.439.1,s.40.

⁵⁴ BCA.,490.01/1580.439.1,s.40.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRABZON'DA EĞİTİM, SPOR, BASIN -YAYIN, SAĞLIK, BAYINDIRLIK FAALİYETLERİ, VE EKONOMİK HAYAT

1. EĞİTİM FAALİYETLERİ

Trabzon Vilayeti bölge müfettişleri ve milletvekilleri yaptıkları incelemeler neticesinde, eğitim alanında ki gözlemlerini raporlarına aktarmışlardır. Trabzon Milletvekilleri Faik Ahmet Barutçu ve Danış Eyüboğlu'nun 17 Kasım 1941 tarihli raporuna göre; Trabzon kazalarının ortaokul ihtiyaçları üzerine halk her seneki gibi istekte bulunmuştur. Trabzon'da sanat erbabı yetiştirmek amacıyla bir Sanat Okuluna ihtiyaç vardır. Ayrıca lise inşaatı içinde gerekli tahsilatın gönderilmesi istenmektedir.¹

Trabzon Milletvekilleri Faik Ahmet Barutçu, Danış Eyüboğlu ve Salise Abanozoğlu'nun 2 Aralık 1942 tarihli raporuna göre; Trabzon kazalarında orta mektep bulunmadığı için Trabzon Lisesi'nin orta kısmına yatılı öğrenci kaydı alınamamaktadır. Dışarıda öğrenci pansiyonları da bulunmadığı için bir çok öğrenci tahsiline devam edememektedir. Trabzon Ortaokulu binası yatılı öğrenci kabulü için müsaittir. Okula, ulaşımını kendileri karşılamak suretiyle, yatılı öğrenci kaydı alınırsa, kazalardaki ortaokul ihtiyacı bir derecede karşılanmış olacaktır.²

CHP Genel Sekreterliği, 26.05.1943 tarihinde Trabzon Lisesi'ne gönderdiği yazıda; Parti himayesinde eğitimi karşılanacak gençlerde bulunması gereken en önemli özelliğin derslerdeki başarı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca himayeye alındıktan sonrada bu başarının devamlılığı beklenmektedir. Öğrencilerin okul kurallarına uyması, nitelikli ahlaki özelliklere de sahip olması diğer kriterler arasındadır. Gençler parti prensiplerine uygun, milliyetçi, inkılapçı, yapıcı ve yaratıcı bireyler olarak yetiştirilmelidirler.³

¹ BCA.,490.01/715.442.1,s.49.

² BCA.,490.01/715.442.1,s.1.

³ BCA.,490.01/1189.169.1,s.2.

Trabzon Halk Gazetesi'nde, para toplandığı halde ekonomik durumu sıkıntılı olan çocuklara okulda yemek verilmediğine dair bir haber yer almıştır. Bunun üzerine CHP Genel Sekreterliği, CHP İl Yönetim Kuruluna uyarı yazısı göndermiştir.⁴ Yazıya cevap veren İl Yönetim Kurulu Başkanı Ruhi Ural, gazetede yapılan haberi doğrulayarak, ihmallerinin bulunduğunu kabul etmiştir. Gerekçe olarak da ekonomik durumu sıkıntılı olan çocuklarda yaşanan artışı ve iş yükünü göstermiştir. Kısa sürede bu sorunun halledilerek çocuklara öğle yemeği verileceği belirtilmiştir.⁵

Trabzon Bölgesi Müfettişi Seyhan Milletvekili Kemal Çelik'in 23 Aralık 1943 tarihli raporuna göre; Pazar kazasında bulunan ortaokul binasının tamamlanmayan kısımları için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gönderilen 8 bin lira yeterli gelmemektedir. Konferans salonunun çatısının kapatılabilmesi için ihtiyaç oranında yardımların artırılması gerekmektedir.⁶

Trabzon Milletvekili Mithat Aydın'ın 12 Şubat 1945 tarihli raporuna göre; önceki senelerde olduğu gibi yine Trabzon'un bütün ilçelerine gidilip teftiş yapıp, halkla gerekli temaslarda bulunulduktan sonra okul seferberliğinin de etkisiyle ilçelere köy muhtarları da çağırılmıştır. Yapılan görüşmelerde memnuniyet verici olaylardan biriside, okul inşası işinde yalnız bir köy hariç, diğer hiçbir köyden şikayet gelmemiştir. Her köy hissesine düşen okulu yapmayı memnuniyetle kabul etmiştir. Trabzon gibi bir ilde arazi bulup köy okulu yapmak kolay bir iş olmasa da, köylünün bu konuda istekli olması hem eğitime verilen önemi hem de Cumhurbaşkanlarına olan bağlılık ve saygılarını ortaya koymaktadır. İnceleme de dikkat çeken bir diğer hususta öğrencilerin bir çoğunun Türkçe dersinde sınıfta kalmasıdır. Sorunu gidermek için de sade bir gramer yapılması tavsiye edilmiştir.⁷

Trabzon Milletvekili Temel Göksel'in 6 Mart 1945 tarihli raporuna göre; Sanat Okulu'nda bir önceki seneye göre öğrenci artışı olduğu ve verimli faaliyetler gösterdiği anlaşılmıştır. 300'e yakın öğrencinin sanat için gösterdiği çaba takdire şayan

⁴ BCA.,490.01/1189.169.1,s.13.

⁵ BCA.,490.01/1189.169.1,s.9.

⁶ BCA.,490.01/513.2060.1,s.6.

⁷ BCA.,490.01/715.443.1,s.22,23.

bulunmuştur. Bu yüzden de tam teşekküllü bir enstitü bölge halkı için gerekli görülmüştür.⁸

Trabzon Milletvekili Salise Abanozoğlu'nun 17 Aralık 1945 tarihli raporuna göre; Trabzon ilinin kazalarının hiç birinde ortaokul bulunmamaktadır. Ortaokul tahsili görmek üzere Trabzon'a gelenler ise, yatılı kadroların darlığından ötürü kaydedilememekte ve memleketlerinden çok uzağa gitmenin masrafını da karşılayamamaktadırlar. Bunun için Trabzon'daki yatılı okul kadrolarının genişletilmesi ve ilçelerden gelen öğrenciler için ayrı bir pansiyon açılması gerekli görülmektedir.⁹

Trabzon Bölge Müfettişi Giresun Milletvekili Kazım Okay 22 Ağustos 1947 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği yazısında; Dört senedir İsviçre Cenevre Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde eğitim almakta olan oğlunun geçirdiği rahatsızlıktan söz etmektedir. Okay, geçen seneki seçim sürecinde Trakya, Giresun ve Trabzon bölgelerinde seçim çalışmaları dolayısıyla oğlunun eğitim süreciyle yeterince ilgilenemediğini belirtmiştir. Oğlunun durumuyla ilgili Cenevre Üniversitesi'nden telgraf alan Okay, bu konuyla yakından ilgilenmek ve İsviçre'ye gitmek için Genel Sekreterlikten üç haftalık izin talep etmektedir.¹⁰

2. SPOR FAALİYETLERİ

Çevik ve hareketli bir yapıya sahip olan Trabzon gençliği o dönemde Flöre sporuna ilgi duymaktadır. Bu ilgi her geçen gün arttıkça, iki adet emanet olarak alınmış Flöre takımı yetersiz gelmektedir. 5 Mayıs 1945 tarihinde, Trabzon Halkevi Başkanlığı, CHP Genel Sekreterliğine bir yazı göndererek, yirmi adet Flöre takımı isteğinde bulunmuştur.¹¹

İstanbul Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Sadettin Uraz'ın 9 Şubat 1940 tarihli raporuna göre; parti dışındaki idare heyetlerinin gençlik ve spor teşekkülleri ile ilişkileri sadece Halkevlerindeki spor kolu ile sınırlıdır. Spor teşekküllerinin çalışmaları üzerine fazla inceleme yapma imkânı olmamıştır. Trabzon'da, dört spor kulübü vardır.

⁸ BCA.,490.01/715.443.1,s.19.

⁹ BCA.,490.01/715.443.1,s.23.

¹⁰ BCA.,490.01/716.445.1,s.72.

¹¹ BCA.,490.01/1125.108.3,s.16.

Ancak bu kulüplerde çoğunlukla kâğıt oyunu oynandığına dair bir serzenişte eklenmiştir.¹²

Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Hilmi Kalaç'ın 22 Kasım 1940 tarihli raporuna göre; Beden Terbiyesi Kanunu yayınlanmış ve bu anlamda gençlerin yetiştirilmesi işini Vilayet üstlenmiştir. Gençlerin en çok ilgilendikleri alan futbol, avcılık ve yüzücülüktür. Aynı zamanda partiye karşı sevgi ve sempatileri de vardır. Trabzon'un ihtiyacını karşılayacak, yeterli ölçüde spor sahası bulunmamaktadır. Mevcut bir saha bulunsa da yeterli değildir. Çevresindeki alanlar istimlak edilerek sahanın genişletilmesi ve düzenlenmesiyle ilgili çalışmalar yapılmaktadır.¹³

Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Hilmi Kalaç'ın 1 Temmuz 1941 tarihli raporuna göre; Merkez ve Kazalarda İdare Heyetleri gençlik ve spor teşekkülleri ile ilgilidir. Beden terbiyesi kanunundan sonra Vilayete intikal eden spor işleri ile doğrudan doğruya valiler ilgilenmekle beraber parti teşekkülleri de gereken yardımı yapmaktadır. Trabzon'da en çok rağbet edilen spor dalları futbol ve tenistir. Ardından deniz sporları da gelmektedir. Partinin teşvik ve yardımı ile yapılmakta olan Deniz Bayramı, Deniz Sporları ve Yarışları bölgede güzel bir gelenek haline gelmiştir. Trabzon'da eski ve bakımsız bir saha bulunmaktadır. Şehir planına göre bazı istimlaklar yapılarak genişletilmiş bir fenni istasyon tesisi planı üzerinde çalışılmaktadır. Kasaba dahilindeki İdman Ocağı'nın bahçesinde tenis kortu mevcuttur. Kazalarda henüz spor sahası yoktur.¹⁴

Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Hilmi Kalaç'ın 1 Mayıs 1942 tarihli raporuna göre; Parti İdare Heyetleri, gençlik ve spor teşekkülleri ile alakadar olmaktadır. Bu teşekküllerin başında idare heyetlerinden birer ikişer parti görevlisi vardır. Trabzon ve kazalarda henüz düzenlenmiş spor sahaları yoktur. Muntazam bir spor sahasına ihtiyaç vardır. Şehir planında Kavakmeydanı Mahallesi'nde yer tayin edilmiştir. Özel İdare'den ve Belediye'den, beden terbiyesi kanununa göre, belirlenen ödenek koyuluyorsa da, bu ödenek sene sonunda alınarak bir bankaya bırakılamıyor. 1939 ve 1940 senelerinde, Özel İdare'den 12676 lira, Belediye'den 11415 lirası ceza

¹² BCA.,490.01/715.441.2,s.32.

¹³ BCA.,490.01/1580.439.1,s.93.

¹⁴ BCA.,490.01/715.442.1,s.74.

24091 lira bölgenin alacağı bulunmaktadır. Bu paralar aynı sene içinde ödenemediği için sonraya aktarılmaktadır. 1941 senesinde de Özel İdare'den 4042 lira ödenekten 2800 bölge idare masrafı ve tesis edilmekte olan plaj için verilmiş 6242 lira kalmıştır. Belediye'den de 7872 lira ödenekten 3000 lirası yukarıdaki masraflar için ayrılınca 4872 lira kalmıştır. Spor sahasında yapılması gereken istimlak işlemleri bitmiştir. Sahanın düzenlenmesi için planın onayı ve mali durumun ferahladığı bir dönem beklenmektedir.¹⁵

Trabzon Milletvekili Temel Göksel'in 6 Mart 1945 tarihli raporuna göre; Trabzon'daki mevcut spor kulüpleri incelenmiştir. Spora meyilli ve hevesli olan, zaman zaman başarı göstermiş olan Trabzon gençliğinin spor alanındaki gelişimi için, Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun katkılarıyla başlanmış olan spor sahasının bir an evvel bitirilmesi lazımdır.¹⁶

3. BASIN YAYIN FAALİYETLERİ

İstanbul Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Sadettin Uraz'ın 9 Şubat 1940 tarihli raporuna göre; Trabzon'da başlıca iki gazete bulunmaktadır. Biri Yeni Yol diğeri Halk Gazeteleridir.¹⁷ Bu iki gazete ile Vilayet İdare Heyeti alakadar olmaktadır. Yeni Yol Gazetesi'nin Yazı Müdürü, parti yazmanlarından, Cemal Çınar olduğu için gazete parti amaçları üzerine neşriyat yaparak, parti organı gibi çalışmaktadır. Gazeteye maddi yardım yapılmadığı için Genel Sekreterliği'nden 500 lira civarı yardım talep edilmektedir. Trabzon'daki bir diğer gazete ise Halk Gazetesi'dir. Gazetede muhtelif kimseler yazı yazmaktadır. Trabzon Milletvekili Faruk Barutçu'nun matbaasında basılmaktadır. Gazete tek sayfa halinde basılmaktadır. Esas gayesi de reklam yapmaktır. Bu yüzden Vilayet İdare Heyeti'nin gazete ile fazla irtibatı bulunmamaktadır.¹⁸ Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Hilmi Kalaç'ın 22 Kasım 1940 tarihli raporu da, Sadettin Uraz'ı destekler niteliktedir. O da Yeni Yol Gazetesi'nin parti program ve prensipleri yönünde yayın yaptığından söz etmektedir.¹⁹

¹⁵ BCA.,490.01/715.442.1,s.27.

¹⁶ BCA.,490.01/715.443.1,s.20.

¹⁷ BCA.,490.01/1381.585.1,s.1.

¹⁸ BCA.,490.01/715.441.2,s.34.

¹⁹ BCA.,490.01/1580.439.1,s.93.

Cumhuriyet Halk Partisi İdare Heyeti Reisi Ali Rıza Işıl, 23 Ekim 1942 tarihli, vilayet, ocak, nahiye ve kaza kongreleri ile ilgili Genel Sekreterliği'ne gönderdiği raporunda, Trabzon'da basılan Yeniyol ve Halk Gazeteleri'nin birer örneklerine de yer vermiştir.²⁰

Amasya Milletvekili Trabzon Bölgesi Müfettişi Ahmet Rıfat Eymir'in 27 Ekim 1948 tarihli raporuna göre; basın-yayın açısından Trabzon diğer iller içerisinde önemli bir yere sahiptir. Halk, Trabzon ve Yeniyol adlarında günlük, Çaykara, İkbal ve Hedef adlarında haftalık, Akçaabat adında on beş günde bir gazeteler basılmaktadır. Ayrıca Halkevi'ne ait İnan adlı, altı ayda bir çıkan dergide basılmaktadır. Halk Gazetesi doğrudan partinin yayın organı halindedir. Trabzon, Rize, Çoruh ve Gümüşhane illerinde en çok okunan gazeteler sıralamasında liste başındadır. Trabzon ve Akçaabat Gazeteleri ile İnan Dergisi de partiyi destekleyen faaliyetler göstermektedir. Trabzon Gazetesinin sahibi uzun yıllar partinin başkâtipliğini yapmıştır. Yayın anlamında, Halk Gazetesi kadar güçlü olmasa da, parti destekçisidir. Gazeteye kağıt ve para yardımının yapılması da faydalı olacaktır.²¹

4. EKONOMİK HAYAT

CHP Trabzon Müfettişlerinin ve Milletvekillerinin hazırladıkları raporlarda; vilayet, ocak, nahiye, kaza ve köylerdeki ekonomik faaliyetler ve bu alanda yaşanan sorunlar ile ilgili incelemeler de yer almaktadır. Yetiştirilen, ticareti yapılan, bölgeye gelir sağlayan ürünler hakkında içeriklere de rastlanmaktadır.

a. Tarım ve Ticaret Faaliyetleri

Trabzon Milletvekili Sırrı Day'ın 17 Ekim 1940 tarihli raporuna göre; Trabzon ve civarında, Karadeniz sahilinin başlıca mahsulü olan fındık, geçen sene 90 milyon kilo civarında üretilmişken bu seneki mahsul 25 milyon kilo tahmin edilmektedir. Geçen sene mahsul, üreticiden ya satış kooperatifine ya da tüccara gönderildiğinden, üretici parasını tamamen almıştır. Elde edilen bilgiye göre yaklaşık bir hesaplama, her bir kilosu 15 kuruştan 13,5 milyon lira, üretici eline geçmiş demektir. Fındığın normal üretimi bu mınıtkada 50 milyon kilo civarında ise de, bu normal üretim senelerinde

²⁰ BCA.,490.01/262.1047.1,s.58.

²¹ BCA.,490.01/716.446.1,s.70.

dahi, üreticinin eline geçen para bu miktardan aşağı olmamıştır. Üretici kooperatife ortak ise mahsul 19 kuruşa, değil ise 15 kuruş üzerinde Satış Kooperatifine satılmaktadır. Bir çok yerde kooperatifin olmaması, mahsulün yalnız üreticiden satın alınması veyahut fındığın kurutulmamış olması gibi bir çok sebeplerle ortalama 9-11 kuruştan satıldığına göre, yine geçen senenin yaklaşık fiyatı olan 15 kuruş esas alınsa bile, bu sene fındık mahsulünün üreticiye bırakacağı para 3 milyon 250 bin lira civarındadır. Geçen seneye oranla, arada 10 milyon lira yani, en az üçte iki oranında bir eksik vardır.²² Fındık, köylülerin büyük bir kısmının başlıca gelir kaynağıdır. Diğer temin etmek zorunda oldukları malların fiyatlarında %20 - %30 oranının yükselme olduğu için köylü bazen zaruri ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmaktadır. Örneğin, ekmeğin şimdiden 14 kuruşa satılması duruma verilebilecek bir örnektir. Diğer taraftan, mısır kredisinin daha geniş ölçüde ve bu seneden borçlu kalacaklar ayırt edilmeksizin, ucuz fiyatla temin edilebilmesi için şimdiden Ziraat Bankasınca satın alma ve nakil girişimlerinde bulunulması bölge halkı için gerekli yardımın ilk aşamasıdır.²³

İki üç senedir faaliyet gösteren Fındık Satış Kooperatifinin ve Zirai Kooperatiflerin, gerek idare gerek işletme açısından halkı tatmin edemedikleri gözlemlenmiştir.²⁴ Memleketin üretimi üzerinde önemli roller üstlenen Hükümetten çok az yardım gören bu kuruluşların özellikle tek mahsule dayanan bu Kooperatiflerin halkın inanabileceği sağlam esaslara dayanır ve iyi işler hale getirilmesi gereklidir. Özellikle bu iş, Ticaret Bakanlığı'nca görevlendirilen memurlarca sıkı bir denetime tabi tutulmalıdır.²⁵

Trabzon'da, sudan elde edilen enerji ile üretilen elektrikten sanayinin de istifade etmesi mümkündür. Küçük marangoz atölyelerinde yaygın olarak kullanılan elektrikli motorlar, 45 küçük zanaatkâr tarafından kullanılırken, Yeni Muamele Vergisi Kanunu ile bunların defter tutmaya mecbur bırakılması yüzünden 40 motor kaldırılmış ve yine

²² BCA.,490.01/715.442.1,s.6.

²³ BCA.,490.01/715.442.1,s.7.

²⁴ Muzaffer Başkaya, *Cumhuriyetin İlk Yılların da Trabzon'da Ekonomik Hayat(1923-1950)*, s.88.

²⁵ BCA.,490.01/715.442.1,s.8.

eskisi gibi el emeğine dönüş başlamıştır. Muamele Vergisinin defter tutma konusunda dayatması, en azından küçük zanaatkâr için zorunlu tutulmamalıdır.²⁶

Trabzon Milletvekilleri Faik Ahmet Barutçu, Danış Eyüboğlu'nun 30 Kasım 1940 tarihli raporuna göre; Trabzon Vilayetinin en önemli mahsulü fındıktır. Fındık mahsulünün bu seneki durumu geçen senenin miktarına göre üçte biri oranındadır. Geçen seneden satılmayarak elde kalan miktar ile, bu seneki mahsulün toplamı yine tam olarak bir senelik mahsule denk gelmektedir. Geçen sene mahsul piyasada alıcı bulamadığı için bu senede tatmin edici olmayan bir fiyata satılmaktadır. Kooperatiflerin ve Ticaret Bakanlığı'nın müdahaleleri sayesinde halk mahsulünü satacak yer bulabilmektedir. Tüccarın satın alması sınırlıdır. Sebebi de; savaş dolayısıyla pazarların bir kısmının kapanmasıdır. Orta Avrupa'ya, İsviçre'ye ve kısmen de Macaristan'a tüccarlar tarafından sınırlı ihracat yapılmaktadır. Bu ihracatın genişlemesini mümkün kılacak şartları kolaylaştırıcı anlaşmalara varılması, satın alma fiyatlarının mümkün olduğu kadar tatmin edici bir hale getirilmesi, geçen seneden elde kalan mahsulünde hükümeti tarafından müdahale yoluyla satın alınması, tüccarın ve esnafın yararına olacaktır.²⁷ Tütün mahsulünde bu sene elde edilen verim gayet iyidir. Üretici, İnhisarlar İdaresinin himayesi ile tütünün iyi fiyata satılacağını düşünmektedir. Üreticinin gübre ihtiyacı da önemlidir. Trabzon Vilayetinde, senede 40 bin çuval gübre sarf edilmektedir. Rusya'dan getirilen gübrenin, Hükümet eliyle temin edilip dağıtılması üretici için büyük nimet olacaktır. Muhtaç köylüye arazi dağıtımı, Cumhuriyet Hükümeti'nin en hayırlı işlerinden biridir. Vilayet genelinde bu işin bir an evvel bitirilmesi için, arazi dağıtım komisyonlarının çoğaltılması gerekmektedir. Vilayetin diğer kazalarında olduğu gibi, Sürmene ve Of Kazalarında da, birer Fındık Satış Kooperatifi kurulması halkın dilekleri arasındadır.²⁸

Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Hilmi Kalaç'ın 1 Temmuz 1941 tarihli raporuna göre; Trabzon, bir zamanlar İran'ın transit merkezi, Doğu Anadolu ihracatının ve ithalatının çıkış noktasıydı. Batum Limanı'nın tesis edilmesi, Erzurum hattının inşası, Doğu Anadolu ticaretinin büyük kısmını Trabzon'dan almıştır. Trabzon-

²⁶ BCA.,490.01/715.442.1,s.9.

²⁷ BCA.,490.01/715.442.1,s.4.

²⁸ BCA.,490.01/715.442.1,s.5.

Erzurum-Karaköse arasında işleyen transit otobüsler, Trabzon'un ekonomik hayatına canlılık kazandırmıştır. İran hatlarının hududa kadar uzatılması, Trabzon'dan sonra deniz nakliyatının ucuzluğu, Avrupa'ya olan mesafenin kısalığı ve Trabzon Limanı'nın inşası tekrar transit hattına canlılık verebilecektir. Hilmi Kalaç'ın diğer ekonomik faaliyetlerle ilgili tespitleri ise şu şekildedir:²⁹

1) Vilayetin başlıca kazanç kaynağı fındık mahsulüdür. Fındık her sene sabit ve bol mahsul veren bir meyve değildir. Fiyatında dalgalanma göstermektedir. Mahsulün bol, fiyatın yüksek olduğu senelerde halk refah içindedir. Fakat, gelecek sene için temkinli davranıp ürün depolama konusunda yetersizlerdir. Fındık mahsulünün az, fiyatın düşük olduğu senelerde geçim darlığı baş göstermektedir. Halkı bu konuda uyarıp, aydınlatmak faydalı olacaktır.

2) Önceden sahil halkının bir kısmı, çalışmak için Rusya'ya gitmektedir. Şimdilerde ise bu kapı kapanmıştır. Milli fabrikalarımızda çalışma alışkanlığı henüz oluşmamıştır. Özellikle Zonguldak madenlerinde, iş bulma imkanı varken, buraya giden insan sayısı oldukça azdır.

3) Balıkçılık çok gelişmemiştir. Denizin bolluk ve bereketinden daha fazla istifade edilmelidir.

4) Elma, armut, ceviz, portakal, mandalina gibi meyveler; patates, fasulye, tütün gibi mahsuller; buğday, arpa, çavdar gibi hububat varsa da cinsinin en iyi mahsulünü veren ürünler değildir. Bunların incelemesinin yapılmasının ardından, verimli olan cinslerinin tarımı yapılmalıdır.

5) Suni gübre ihtiyacı vardır. Arazi nüfusa göre az olduğundan nöbetleşe ekime gidilememekte ve mevcut tarlalar her sene ekilmektedir. Bu yüzden tarlaların ve bahçelerin gübrelenmesi şarttır. Ayrıca suni gübre üreten fabrikalarında kurulması faydalı olacaktır.

Trabzon Milletvekilleri Faik Ahmet Barutçu, Danış Eyüboğlu'nun 17 Kasım 1941 tarihli raporuna göre; Trabzon'un gerek merkez gerek diğer kazalarında yemeklik

²⁹ BCA.,490.01/715.442.1,s.69.

mısır ihtiyacı önemlidir. Ekmeklik ve yemeklik olarak, buğdaya oranla daha ucuz olduğu için mısır, bölge halkının vazgeçemediği bir üründür. Vilayetin çoğu kazalarında arazi dardır. Bu yüzden, üretici daha karlı olan fındık tarımını tercih etmektedir. Dolayısıyla köylüde ihtiyacı olan mısırı, kendi tarlasında sınırlı miktarda yetiştirmektedir. Köylü, sadece 6 aylık ihtiyacını karşılayan bu mısır bitince diğer 6 ayda, dışarıdan temin etmeye çalışmaktadır. Özellikle, Toprak Mahsulleri Ofisi'nin mevsim sonunda bölgede yetişen mısıra el koyması, Trabzon'da iae sıkıntısına neden olmuştur. Sıkıntıyı aşmak için; Trabzon'da kurulacak bir dağıtım merkezinde, buğday ve un ihtiyacından başka, mart ayından önce, halkın 6 aylık mısır ihtiyacını karşılayacak ölçüde stok yapılmalıdır. Dağıtım merkezleri çoğaltılarak, kazalarda ve köylerde yaşayan halkın ihtiyacı daha kolay giderilmiş olacaktır.³⁰

Trabzon'daki yerli malların pazarı, bölgenin önemli ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ancak çalışmalar bütün ihtiyaçları karşılayacak ölçüde değildir. Merkezden pazar için ayrılan mal ihtiyaca yetecek miktarda olmadığı için bir taraftan perakende satış yapılırken diğer taraftan da geniş bir bölgenin esnaf ve tüccarına da ayda en çok 180 liralık bir pay dağıtması yapılmaktadır. %15-20'den fazla kar ile satılmaması konusunda da tüccara kısıtlama getirilmiştir. Bu kısıtlamaya uymayan tüccara da, yerli mal pazarında bir daha ürün verilmemesi uygulamasına gidilmiştir. Ancak 180 liralık malın %15-20 oranda getirdiği gelir sadece mağaza masrafını karşılayacağı için bir kısım tüccar ve esnaf gizli yollara başvurmaktadır. Bir taraftan yüksek fiyatla mal satarak diğer taraftan da Yerli Mallar Pazarı'ndan müşterileri aracılığı ile onlara kar verip mal çekerek, piyasadaki malları toplamaya başlamışlardır. Yorgancı ve terzi esnafı ise piyasaya az mal verildiği için, Yerli Mallar Pazarı'ndan, kendilerine toptan veya perakende mal verilmesini rica etmektedirler. Bu durum, devlet fabrikalarının malları doğrudan doğruya üreticiye satması ile ya da devletin bölgedeki fabrikalara el koyarak ürünleri üreticiye eşit dağıtmasıyla sorun çözümlenebilir.³¹

Trabzon'da üreticinin bir diğer problemi de gübredir. İl dahilinde sene de 30-40 bin çuval gübre kullanılmaktadır. Önceden Almanya, İngiltere ve Rusya'dan gübre ithalatı yapılırken, geçen sene Karabük gübresi ülkenin ihtiyacının büyük bir kısmını

³⁰ BCA.,490.01/715.442.1,s.43.

³¹ BCA.,490.01/715.442.1,s.46.

karşılamiştir. Bu sene gübrenin Yerli Mallar Pazarı vasıtasıyla satılacağı üreticiye müjdelenmiştir. Ancak gübrenin tonu 500 liraya mal olmaktadır. Yani üreticinin bir çuval gübreyi 50 liraya satın alacağı şüphelidir. İngiltere'den veya Filistin'den bugünkü şartlarla, çuvalı 14 liraya mal edilen bu gübreyi getirtip, Ziraat Bankası, Yerli Mallar Pazarı ya da Kooperatif Birlikleri vasıtası ile doğrudan doğruya dağıtılması düşünülebilir.³²

Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Hilmi Kalaç'ın 1 Mayıs 1942 tarihli raporuna göre; Trabzon, temel ihtiyaç maddelerini altı ay önceden almak mecburiyetinde olan bir vilayetimizdir. Nüfusun yoğunluğuna göre arazi dardır. Merkez kazada yoğunluk, 1935 tarihinde kilometre başına 251 kişi iken, 1940'ta sayı bunun üzerine çıkmıştır. Sahil kazalarında yoğunluk 110 kişiden fazladır. Arazi de en çok fındık, mısır ve tütün yetiştirilmektedir. Diğer hububatın oranı daha azdır. Fındık ve tütünden elde edilen verim, vilayete önemli bir gelir sağlasa da bu yeterli olmamıştır. Çünkü, almak zorunda oldukları diğer gıda maddelerini kolaylıkla temin edemeyen bölge halkı sıkıntı yaşamaktadır. Bu sene, tütün ve fındıktan vilayete giren para 8 – 10 milyon lira civarı tahmin edilmektedir. Bu para halka oransız olarak yansımaktadır. Nedeni de arazi paylaşımının adilane olmamasıdır. Bir kısmın eline çok para geçerken bir kısmı eline az para geçmektedir. Yine de eline çok para geçenlerde, mısır ve ekmeği dışarıdan almaktadır. Vilayete senede, en az 3000 ton un, 12000 ton mısır üretim harici gelmedikçe halkın ihtiyacı giderilmiş olmuyor. Bölge halkının karakteri, İç Anadolu halkına oranla oldukça farklıdır. Senelerin alışkanlığı ve bölgenin gereği olarak temel ihtiyaçların teminini Hükümetten beklemektedir. Bu sene mısır ve zahireye el konulması halk açısından sorun yaratmıştır. Kendi üretimiyle geçinenler olsa da, mısır köylerde bir çok evde ihtiyaç listesine girmiştir.³³

Trabzon Milletvekilleri Faik Ahmet Barutçu, Danış Eyüboğlu ve Salise Abanozoğlu'nun 19 Kasım 1942 tarihli raporuna göre; Trabzon'da, fındık kabuğu yakıt maddesi olarak ihtiyacın büyük bir kısmını karşılamaktadır. Ancak fındık fiyatlarının düşüklüğü sebebiyle, köylü ve üretici piyasaya fazla mal getiremediği için kabuğun eski bolluğu mevcut değildir. Bu durumda piyasadaki fiyatını yükseltmiştir. Trabzon'daki,

³² BCA.,490.01/715.442.1,s.47.

³³ BCA.,490.01/715.442.1,s.20.

kaloriferli resmi dairelerin kömür ihtiyacı düşünülürken, kömürden halkında yararlanması için kontenjan geniş tutulmalıdır.³⁴

Trabzon Bölgesi Müfettişi Seyhan Milletvekili Kemal Çelik'in 27 Ocak 1944 tarihli raporundan Trabzon'un kazalarında eksiklikler, ilgili oldukları Bakanlıklara iletilecek şekilde maddeler haline sunulmuştur:

Maçka Kazası:³⁵

1) Kaza üreticisinin verdiği, devlet hissesi ve toprak vergisinin Trabzon ambarına teslimi külfetli olduğundan, hububatın kaza merkezinde alınması temininin (Maliye ve Ticaret Bakanlıklarına)

2) Kazada, aile başına 3 ayda 100 gram verilen gazın miktarının çoğaltılmasının (Ticaret ve Ulaştırma Bakanlıklarına)

3) Önceden gönderilen 15 kilo kalayın, %60'ı kurşun çıktığı için yemek kapları kalaysız kalmıştır. Mümkün olan miktarda kalayın temininin (Ticaret Bakanlığına)

4) Kaza ihtiyacı için Sümerbank'ın Trabzon mağazasından verilen giyim eşyası, Pahalı ve köylü için elverişli değildir. Köylünün ihtiyacını karşılayacak eşya verilmesinin temininin (Ekonomi Bakanlığına)

5) Köylünün ihtiyacı için verilen kerestenin geciktirilmeden teminini (Ziraat Bakanlığı)

6) Köylünün tapulu arazisi içinde yetişen, orman kavramına dahil bulunmayan ağaçların kesilmeleri ve nakil edilmeleri, devlet ormanlarının hükümlerine tabi tutulduğundan, köylü mağdur olmaktadır. Bu gibi ağaçların, köy şahadetnamesi ile imal ve nakline müsaade edilmesi için tedbirlerin alınmasının (Ziraat Bakanlığına)

7) Jandarma Okulu için yapılan, Hükümet binası yolsuz ve susuz olduğu için memurlar ve iş sahipleri büyük sıkıntı yaşamaktadır. Hükümet binasının buradan alınarak, kasabada daha elverişli bir binaya taşınmasının (İç İşleri ve Maliye Bakanlıklarına)

³⁴ BCA.,490.01/715.442.1,s.4.

³⁵ BCA.,490.01/715.444.1,s.58.

Trabzon Merkez :³⁶

1) *Bütün mahsul suni güre ile üretildiğinden, imkan oranında daha fazla suni gübre gönderilmesinin (Ziraat Bakanlığına)*

2) *Mentane Buğdayı (ekmeklik buğday türü) Trabzon ve civarında çok iyi yetiştiği gibi biçildikten sonra yerine mısır ve tütün ekilmek suretiyle yılda iki defa ürün alınmaktadır. Bu bölgeye mümkün olduğu oranda fazla tohumluk Mentane Buğdayı verilmesinin (Ziraat Bakanlığına)*

3) *Trabzon'daki Sümerbank satış şubesinin,şehirli ve köylü halka ayrı ayrı eşya vermesi mağaza önünde izdihama neden olmaktadır. Hatta nahiye ve köylerden gelen halk eşyalarını alamadan geri dönmektedir. Nahiye ve köylere verilecek eşyaların, Mutemetler vasıtasıyla verilmesinin temininin (Ekonomi Bakanlığına)*

Akçaabat Kazası:³⁷

1) *Üretilen mısır, kazanın anacak iki aylık ihtiyacını karşıladığından, köylünün yiyecek sıkıntısına maruz kalmaması için gereken tedbirlerin şimdiden alınmasının (Ticaret Bakanlığına)*

2) *Bölgenin tek geçim kaynağı olan tütün, suni gübresiz yetişmediği için mümkün olandan fazla oranla suni gübre gönderilmesinin (Ziraat Bakanlığına)*

Sürmene Kazası:³⁸

1) *1940 yılında Ticaret Bakanlığınca ilk fırsatta açılacağı söylenen, fazla fındık üretiminden Araklı Nahiyesi'nde Fındık Tarım Kooperatifinin şube açmasını (Ticaret Bakanlığı)*

2) *Çok iyi mandalina ve portakal yetiştiren Karadere Nahiyesi için numune fidanlıklarından 5 bin fidan verilmesinin (Ziraat Bakanlığına)*

³⁶ BCA.,490.01/715.444.1,s.64.

³⁷ BCA.,490.01/715.444.1,s.78.

³⁸ BCA.,490.01/715.444.1,s.86.

Of Kazası:³⁹

1) Nakil ve ambar sıkıntısı ile masraflarından ya da bozulma zararlarından kurtulmak için, köy ambarlarındaki hububatın dağıtılması gereklidir. Buna imkan görülmez ise Ofis hissesi mısırın bir an önce tahsiline başlanması (Ticaret Bakanlığına)

Trabzon Milletvekili Mithat Aydın'ın 12 Şubat 1945 tarihli raporuna göre; Trabzon ekonomik olarak çok sıkıntılıdır. Arazinin dar ve uzun olması nedeniyle, arazide ekilecek alan azdır. Çalılıklarda yetiştirilmiş fındık bahçeleri bütün üretim sahalarını teşkil etmektedir. Halk daimi bir üretim azlığı içerisinde.⁴⁰

Trabzon Milletvekili Temel Göksel'in 6 Mart 1945 tarihli raporuna göre; Fındığın, ekonomik şartlara uymayan düşük fiyatı Trabzon'a ticari anlamda sıkıntı yaşatmaktadır. 1939'dan evvel, fındığın üretim maliyeti 5-6 kuruş arası iken 25- 30 kuruş arasına satılmaktadır. Bugünkü şartlarda ise maliyeti 18-22 kuruş arası iken 35-42 kuruş arasına satılmaktadır. Her türlü eşya ve mahsulün fiyatı, savaştan önceki fiyata oranla 4-5 misli artmış iken fındık fiyatının bu düzeyi bulamaması köylü açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Geçimi fındık mahsulüne bağlı köylerde, halk yiyecek ve giyecek tedarik etmekte sıkıntı yaşamaktadır. Fındık mahsulünün hak ettiği değere kavuşması için ihraç vergisinden muaf tutulması gerekmektedir. Hopa'dan Görele'ye kadar, %60'ı köylünün elinde, %40'ı tüccarlarla fabrikaların elinde olmak üzere 9-11 milyon kilo arasında kabuklu fındık bulunmaktadır. Bu durum göz önünde bulundurularak, Ticaret Bakanlığı'nın gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.⁴¹

Trabzon Milletvekili Salise Abanozoğlu'nun 17 Aralık 1945 Tarihli raporuna göre; Trabzon ve kazalarını etkisi altına alan kuraklık, zaten sınırlı üretime sahip olan bölgede, verimi daha da düşürmüştür. Bu yüzden, mahalli ihtiyaçların hükümet eliyle karşılanması gerekliliği kendini göstermektedir. Nakil araçları ve kredi imkânlarının yetersizliği, ekmeklik maddelerin tedarik edilmesini zorlaştırmıştır. Özellikle bu durum, şehir ve kasabadan ziyade, köylerde kendisini hissettirmektedir. Şubat ayından sonra

³⁹ BCA.,490.01/715.444.1,s.96.

⁴⁰ BCA.,490.01/715.443.1,s.25.

⁴¹ BCA.,490.01/715.443.1,s.18.

ekmekliğini dışarıdan tedarik etmek zorunda kalacak köylünün, tefecilere maruz kalmaması için önlem alınması gereklidir.⁴²

Geçen yıl, Zirai Donanım Kurumu'nun dağıttığı gübreler, kimyevi birleşim itibariyle üreticinin şimdiye kadar alışık olmadığı türdür. Özellikle çok az bulunması bütün ziraatçıları şikayetçi kılmıştır. Gübrenin ihtiyaca cevap verecek miktarda ve nitelikte dağıtılması icap etmektedir.⁴³

Trabzon Milletvekili Lütfi Yavuz'un 29 Kasım 1946 tarihli raporuna göre; Trabzon, 1. Dünya Savaşı öncesi doğu vilayetlerinin önemli bir transit merkezi iken, savaş sırasında vilayetin gördüğü istila dolayısıyla, şehir tahrip edilmiş ve nüfus miktarı da oldukça azalmıştır. Nüfusun azalmasına paralel olarak ticari vaziyette büyük bir çöküntü içindedir. İşsizlik oranının yüksek olduğu Karadeniz halkı, bu konuda hükümetten destek beklemektedir. Lütfi Yavuz'un görüşlerine göre, halka birkaç şekilde hükümet eliyle iş temin edilebilir:

1) Trabzon'da Et Sanayi Tesisi kurulmalıdır. Özellikle Doğu bölgesinde yetiştirilen hayvanları direk İstanbul'a ulaştırmak uzun ve masraflı bir iştir. Dolayısıyla hayvanlar önce Trabzon'a ulaştırılıp, işlendikten sonra İstanbul'a gönderilmesi her açıdan daha makul olacaktır. Trabzon'da kurulacak tesiste, Trabzon'un ekonomik durumunu kalkındıracaktır.

2) Balıkçılığın devlet tarafından himaye ve teşvik edilerek bunun yanı sıra balık yağı, konserve ve gübre gibi birkaç fabrikanın açılması, vilayete olumlu bir katkı sağlayacaktır.⁴⁴

3) Trabzon'da Sümerbank, toptancılığın yanı sıra perakendeciliği de ele almıştır. Bu şehir üzerinde menfi bir etki yaratmaktadır. Özellikle küçük esnaf bu durumdan şikayetçidir. Alınacak tedbirler sonrası, Sümerbank'ın sadece toptan satış yapacak düzene geçirilmesi, küçük esnafın yararına olacaktır.⁴⁵

⁴² BCA.,490.01/715.443.1,s.22.

⁴³ BCA.,490.01/715.443.1,s.24.

⁴⁴ BCA.,490.01/715.444.1,s.10.

⁴⁵ BCA.,490.01/715.444.1,s.11.

4) Ekonomi Bakanlığı, diğer vilayetlerdeki dokuma makinelerine ayda 4 yada 5 paket pamuk verirken, Trabzon'a gönderilen yalnız 2 paket pamuktur. Halkın isteklerinden biri de bu miktarın arttırılmasıdır.⁴⁶

Trabzon'da bu sene findığının, normale nazaran yarı yarıya belki de daha aşağı oranda üretimi düşmüştür. Mevsim kuraklığı nedeniyle, köylü halkın en önemli gıda maddesi olan mısır üretimi de üçte bir oranına düşmüştür. Normalde arazi darlığı yüzünden verim köylünün ihtiyacını bütün yıl karşılayacak düzeyde değilken, bir de kuraklık nedeniyle yaşanan olumsuzluklar halkı gıda konusunda yardıma muhtaç bırakmıştır.⁴⁷

5. BAYINDIRLIK FAALİYETLERİ

CHP Trabzon Müfettişlerinin ve Milletvekillerinin hazırladıkları raporlarda; vilayet, ocak, nahiye, kaza, köylerdeki bayındırlık ve imar faaliyetlerinin durumuna değinilirken, bu alandaki eksikliklerin giderilmesi için yapılması gerekenler konusunda da çeşitli görüşlere de yer verilmiştir.

Trabzon Milletvekili Sırrı Day'ın 17 Ekim 1940 tarihli raporuna göre; Trabzon'da yeniden kurulan lisenin faaliyete başlamış olması, eğitim hayatı açısından oldukça sevindirici bir durumdur. Bunun yanında, yapılmakta olan 250 yataklık hastanenin inşaatının hızlı bir şekilde ilerlemesi gerekmektedir. Barış zamanının yanı sıra seferberlik zamanında, askeri anlamda, bölgede bir hastaneye ihtiyaç olacaktır. Yapılan incelemeler neticesinde; hastanenin doğrama ve ısıtma tesisatı işlerinin de oldukça yavaş ilerlediği eklenmiştir.⁴⁸

Trabzon Milletvekili Mithat Aydın'ın 12 Şubat 1945 tarihli raporuna göre; Trabzon, son senelerde imar sahasında oldukça ilerleme kaydetmiştir. Sahil yollarını hükümet kendi bütçesi içerisine almakla, henüz başlanmamış olsa da, halka iş sahası olmuştur.⁴⁹

⁴⁶ BCA.,490.01/715.444.1,s.12.

⁴⁷ BCA.,490.01/715.444.1,s.13.

⁴⁸ BCA.,490.01/715.442.1,s.9.

⁴⁹ BCA.,490.01/715.443.1,s.24.

Trabzon Milletvekili Temel Göksel'in 6 Mart 1945 tarihli raporuna göre; Trabzon'un liman işi, uzun süredir halkı sevindiren bir iş vesilesi olmuştur. Ancak inşaatın ne zaman biteceği konusunda belirsizlikler vardır. Cumhurbaşkanı'nın emrettiği gibi, halkın refah ve kalkınması açısından inşaatın kısa sürede bitirilmesi gerekmektedir.⁵⁰

6. SAĞLIK İŞLERİ

İstanbul Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Sadettin Uraz'ın 9 Şubat 1940 tarihli raporuna göre; Bölgede sıtma, verem ve frengi hastalıklarında artış vardır. Bunun en önemli nedeni, Trabzon'da hastaları tedavi edecek ve bu hastalığın yayılmaması için önlem alabilecek, bir verem dispanseri olmamasıdır. Ayrıca sıtma hastalığına ortam sağlayan gölcüklerinde kurutulması ya da akıtılması gerekmektedir.⁵¹

Trabzon Milletvekilleri Faik Ahmet Barutçu, Danış Eyüboğlu'nun 30 Kasım 1940 tarihli raporuna göre; Trabzon'da mevcut 60 yataklı hastane ve bu hastanedeki röntgen bölümü ihtiyacı karşılamaktan oldukça uzaktır. Bölgedeki tek röntgen teknisyeni askere alındığı için hastane, verem dispanseri ve şahsi muayenehanesindeki üç röntgen cihazı boşa kalmıştır. Teknisyenin askerlik görevinin tecili ya da bölgeye başka bir röntgen teknisyeni gönderilmesi gerekmektedir. Eğer bu şartlar gerçekleşmezse, teknisyenin askerlik görevinin Trabzon'a alınması da uygun olabilir.⁵²

Trabzon Milletvekilleri Faik Ahmet Barutçu, Danış Eyüboğlu'nun 17 Mayıs 1940 tarihli raporuna göre; Trabzon'da inşaatı devam eden hastanenin bir an önce hizmete açılması için, malzeme eksiklerinin tespit edilerek, Bayındırlık Bakanlığı ile iletişim kurmak gerekmektedir. Trabzon vilayetindeki verem dispanseri, Türkiye'de bu konuda faaliyet gösteren üç dispanserden biridir. Ancak ekonomik yetersizlik nedeniyle, artan verem vakalarına karşı müdahalede sınırlı hareket edebilmektedir. Köy Enstitüsü öğrencilerinin verem, sıtma gibi bulaşıcı hastalıklar konusunda eğitilerek çevrelerine yararlı olmaları sağlanabilir. Köy Enstitüsü öğrencilerine, Hıfzıssıhha kanunları ile birlikte sıtma bulaştıran sivrisineklerin üremesini sağlayan bataklıkların izolesi, sıtma

⁵⁰ BCA.,490.01/715.443.1,s.21.

⁵¹ BCA.,490.01/715.441.2,s.33.

⁵² BCA.,490.01/715.442.1,s.8.

hastalarının tedavileri ile ilgili temel bilgilerin verilmesi konusunda, Eğitim Bakanlığı ile görüşmeler devam etmektedir.⁵³

Trabzon Bölgesi Müfettişi Seyhan Milletvekili Kemal Çelik'in 23 Aralık 1943 tarihli raporuna göre; kaza merkezinde eczane bulunmaması ve dispansere de yeterli miktarda gelmemesi nedeniyle, ilaç reçeteleri Rize'de yazdırılmaktadır. Halkın tek bir ilaç yazdırmak için Rize'ye kadar gitmesi büyük sıkıntı yaratmaktadır. Bu yüzden dispansere yeterli miktarda ilaç gönderilmelidir.⁵⁴ Çelik'in 27 Ocak 1944 tarihli raporuna göre ise; Sahil kasabalarında artan sıtma hastalığı için gerekli miktarda kinin gönderilmelidir. Bazı bölgelerde ise çiçek hastalığında artış gözlemlenmiştir. Sağlık Bakanlığı tarafından gönderilecek aşılar ihtiyacı duyulmaktadır.⁵⁵

Trabzon Milletvekili Lütfi Yavuz'un 29 Kasım 1946 tarihli raporuna göre; Şehirde, inşaatı tamamlanmış olan 250 yataklı hastanenin açılması için tıbbi ve cerrahi malzemelerin bölgeye ulaştırılması beklenmektedir. Böyle büyük ve halkın ihtiyacını rahatça karşılayabilecek ölçüde bir hastanenin, bu yüzden hizmete girmemiş olmasının üzücü olduğu da belirtilmiştir. Halkın şikayet konularından biri de bölgede sağlık ocağı eksikliğidir. Bu eksikliğin bir ana önce giderilmesi bölge halkının yararına olacaktır.⁵⁶

⁵³ BCA.,490.01/715.442.1,s.36.

⁵⁴ BCA.,490.01/513.2060.1,s.6.

⁵⁵ BCA.,490.01/715.444.1,s.59.

⁵⁶ BCA.,490.01/715.444.1,s.15.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TRABZON'DA HALKEVLERİ VE FAALİYETLERİ

1. HALKEVLERİNİN GENEL KARAKTERİ VE ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

Halkevlerinin genel karakterini Atatürk İlkeleri oluşturmaktadır. İlkeler ışığında, genç Cumhuriyetin temel niteliklerini, devrimci bir ruhla halka özümsetmek bu eğitim kurumlarının en önemli görevini oluşturmuştur. Halkevlerinin kuruluş sürecinde Türk Ocakları önemli bir yere sahiptir. Halkevleri işleyiş itibarıyla bu kurumlarla benzer özelliklere sahiptir. İkisinde de Milliyetçi toplum ideali ön plandadır. 1931 yılında Türk Ocaklarının kapatılmasının ardından (1949 yılında yeniden açılmıştır.) CHP'nin III. Büyük Kongresi'nde yeni bir oluşum olarak Halkevlerinin kurulması için oylamaya gidilmiştir. Yapılan oylama sonucunda Halkevlerinin kurulması kararı alınmıştır. 1932 yılında 14 merkezde Halkevleri açılmıştır. Bu merkezler şu şekildedir: Adana, Afyon, Ankara, Aydın, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Samsun, Van.¹

1940 yılında Halkodalarının açılması, Halkevlerine destek vermiştir. Halkevlerinin çalışma alanları; güzel sanatlar, dil-edebiyat, spor, kütüphane, sosyal yardım, kurslar ve köycülük üzerinedir.² Halkevleri kültürel faaliyetlerle birlikte aynı zamanda toplumda her anlamda modernleşmeyi hedeflemiştir.³ Amaç; yeni benimsenen Cumhuriyet rejiminde modern, eğitimli, ilke ve inkılâpların önemini kavramış birey modeli oluşturmaktır. Bu doğrultuda; Millet Mektepleri, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Halkevleri ve Halkodaları açılmıştır.⁴ Recep Peker 19 Şubat 1932 tarihinde Halkevlerinin açılışı dolayısıyla yapmış olduğu konuşmasında Halkevlerinin kuruluş

¹ Ahmet Arıç, "Ana Hatlarıyla Halkevlerinin Oluşumu ve Şubelerinin Faaliyetleri(1932-1945)", Karaelmas Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, 2024, s.15.

² Lemi Atalay, "Çok Partili Siyasi Hayatın İlk Yıllarında Türk Demokrasisi'nin Savunucusu Olarak Trabzon Halkevi ve İnan Dergisi", Karadeniz İncelemeleri Dergisi, Cilt:6, Sayı:2, 2023, s.437.

³ Songül Gökçe, "Türk Modernleşmesinde Halkevlerinin Yeri", Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, Cilt:14, Sayı:20, 2019, s.2330.

⁴ Yavuz Özdemir, Elif Aktaş, "Halkevleri (1932'den-1951'e)", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı:45, 2011, s.241.

için; “Milleti şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmak” ifadelerini kullanmıştır.⁵

Halkevleri tüzüğünde halkevlerinin işleyişi ve görevleri şu şekilde belirlenmiştir; “Atatürkçülüğün niteliğinin ve amaçlarının bilinçli algılanıp benimsenmesi, değer yargılarının buna uyumlu gelişme sürecine girmesi, yeni değer yargılarının oluşması, doğu kültüründen batı kültürüne geçişte kültür, sanat, kültür ve yazının etkinliklerine katkıda bulunarak halka gönüllü hizmet sunulmasıdır.”⁶

Mustafa Kemal Halkevlerinin hedeflerini şu şekilde tanımlamıştır;

“Gençlik, gelişen ve yetiştiren bir çalışmanın içinde yaşatılmalıdır. Millet şuurlu birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kitlesi halinde teşkilatlandırılmalıdır. En kuvvetli ders vasıtalarına ve yetişkin muallim ordularına malik olmak kâfi değildir. Halkı yetiştirmek, halkı ve kitle haline getirmek için ayrıca bir halk mesaisinin tanzimini ihmal etmemeliyiz. Silah kuvvetinden, her türlü cebir ve madde kuvvetlerinden daha müessir olan fikir kuvvetidir. Milletimizi bu sahada yetiştireceğiz.”⁷

Halkevlerinin sayısının artmasıyla birlikte öğretmenler ve devlet çalışanları bu kurumlarda görev almaya teşvik edilmiştir. Özellikle her bölgede aydın kitlenin bu çalışmalara öncülük etmesi istenmiştir. Böylece her bölgede belirli düzeyde de olsa, eğitimsel faaliyetler gelişmiş olacaktır. 1950 yılında Türkiye’de 63 ilde 478 Halkevi ve 4332 Halkodası açılmış bulunmaktadır.⁸

Halkevlerinin görev tanımlamalarına uygun faaliyetlerini sürdürmeleri için gerekli olan bütçe ise, bölgenin parti teşkilatından ve devletin ayırdığı ödenekten yararlanarak oluşturulmuştur. Halkevlerinin yıl içerisinde yapacağı çalışmalar hazırlanarak, il parti teşkilatının onayına sunulduktan sonra hayata geçirilmiştir. Halkevi açılmasına gerekli görülmeyen küçük kırsal bölgelerde, onlarla benzer faaliyet gösteren,

⁵ İbrahim Azcan, **Türk Modernleşme Sürecinde Trabzon Halkevi**, Trabzon, Serander Yayınevi, 2003,s.16.

⁶ Nilgün Yenisoay Özkan,”Kültür ve Modernleşme Aracı Olarak Halkevlerinin Halk Eğitimi Faaliyetleri” Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Cilt:6, Sayı:2, 2023, s.160.

⁷ Azcan, **Türk Modernleşme Sürecinde Trabzon Halkevi**,s.14.

⁸ Mustafa Oral,”Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevi”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:18, Sayı:53, 2002, s.520.

açılma şartları için daha az ayrıntının gözetildiği Halkodaları oluşturulmuştur. Halkodalarında da, okuma-yazma kursları ve sosyal faaliyetlere yer verilmiştir.⁹

1946 yılında, çok partili hayata geçişle birlikte Halkevlerinin durumu tartışılmaya başlamıştır. Bunun üzerine Halkevlerinin yapılandırılması için bütün siyasi partilerin, konuyla ilgili, görüşlerine başvurulmuştur. Muhalefet partileri bu anlamda CHP'ye destek vermemiştir. CHP'nin 7. Büyük Kurultayı'nda Halkevlerinin durumu görüşülmüştür. Muhalefet kesiminin önemli isimlerinde Adnan Menderes, CHP'yi Halkevlerinden kazanç sağlamakla itham etmiştir.¹⁰ Uzun süren tartışmaların ardından 1950 yılına kadar Halkevleri varlığını devam ettirmiştir. 1950 yılında DP'nin iktidara gelmesinin ardından, 8 Ağustos 1951 yılında çıkarılan yasa ile Halkevleri resmi olarak kapatılmıştır.¹¹

1.1. Halkevlerinin Açılma Şartlarını Gösteren Genelge

CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevi Başkanlığına, açılma şartlarını belirlemek için gönderilen genelgeye göre:

Bir bölgede Halkevi açılırken bütün şubelerinin açılmasına gerek görülmemiştir. Üç şubeyi idare edebilecek sayıda yurttaş mevcut ise, üç şubenin birden açılabilir. Şubelerden birinin kitap saray ve yayın şubesi olmasına dikkat edilecektir. Halkevi binalarının fiziksel koşulları müsamere ve konferans gibi toplantıları karşılayabilecek ölçüde olmalıdır. Yerel ihtiyaç ve imkanlara göre binaya birkaç oda daha eklenebilir. Yeni halkevlerinin açılmaları, her yıl 19 Şubatı takip eden ilk pazar günü, halkevlerinin yıldönümleri nedeniyle, törenle yapılır.¹²

Halkevlerini ve Halkodalarını denetlemekle görevlendirilen encümenlerin kendi köy, mahalle, bucak, ilçe ve illerindeki Halkevleri ve Halkodalarının durumlarını inceleyerek hazırlayacakları raporlarını diğer encümen raporları gibi kongre başkanlıklarına teslim etmeleri istenmektedir. Ardından ilçe kongresi başkanlıkları bunların birer örneğini İlçe İdare Kurulu Başkanlığı yoluyla İl idare Kurulu

⁹ Faik Polat, "Cumhuriyet Halk Partisi Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Batı Anadolu Halk Evleri" Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın, 2021, s.6.

¹⁰ Barutçu, *Siyasi Hatıralar*, Cilt III, s.1122.

¹¹ Gökçe, "Türk Modernleşmesinde Halkevlerinin Yeri", s.2344.

¹² BCA.,490.01/3.14.6,s.1.

Başkanlığına, İl Kongresi Başkanları da doğrudan İl İdare Kurulu Başkanlığına göndereceklerdir. İl İdare Kurulu Başkanlıklarınca toplanacak olan Halkevleri ve Halkodaları Encümeni raporları, Parti Bölge Müfettişlerine iletilecektir. Raporlar hazırlanırken dikkat edilmesi gereken noktalar da ayrıca bildirilmiştir. Halkevleri ve Halkodalarının çalışma durumu, sürekli gelir kaynağının sağlanması, verimli çalışması için bağlanması gereken kuruluşlar, yapılan yardımların arttırılması gibi noktalar üzerinde durulmuştur.¹³

1.2. Yeni Açılan Halkevlerinin Çalışma Şekillerini Gösteren Genelge

Yeni açılan Halkevlerinin çalışma alanında doğru faaliyet gösterebilmesi için uyması gereken kurallar 8.4.1936 tarihinde, CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevi Başkanlığına genelge şeklinde gönderilmiştir. Buna Göre:

1-) Çalışma şubeleri bir gün evvel kurulmalıdır.

2-) Şubelerin çalışma alanlarına atılabilmesi için, yöresel gerekler göz önünde bulundurularak her şubenin çalışma programı hazırlanmalıdır.

3-) Hazırlanacak çalışma programları, Halkevi Yönetim Kurulu tarafından incelenip onaylandıktan sonra, birer örneği Genel Sekreterliğe gönderilmelidir.

4-) Üye kayıt defterleri düzenli tutulmalıdır.¹⁴

1.3. Halkevlerinin Faaliyet Alanlarını Gösteren Genelge

CHP Genel Sekreterliği tarafından Halkevi Başkanlığına, faaliyet alanlarını belirlemek için gönderilen genelgeye göre:

209 Halkevinin 1938 sonuna kadar, altı aylık çalışma raporları incelenmiştir. Raporlara göre eksik bulunan, genelgeye uymayan hükümler belirtilerek cevapları gönderilmiştir. Bu cevaplar göz önünde bulundurularak düzeltmeler yapılmalıdır. Dikkat edilmesi gereken noktalar şu şekilde belirlenmiştir:

1-) Kadın ve erkek üye sayısı arttırılarak, bunlar düzenli bir şekilde defterlere kaydedilmelidir.

¹³ BCA.,490.01/728.494.1,s.13.

¹⁴ BCA.,490.01/3.12.24,s.1.

2-) Şubelerin üye sayıları ile komitelerin üye oranları arasında denge kurulmalıdır.

3-) Halkevleri, parti teşkilatının birer kültür organlarıdır. Bu bakımdan bağlı oldukları parti teşkilatı ile sıkı bir ilişki içerisinde olmalıdırlar.¹⁵

Mali ve idari işlerde parti teşkilatı ile birlikte hareket edilmesi istenmiştir. Nahiyedeki Halkevleri ise bu tarz işlerde ilk müracaatı nahiye parti teşkilatına, kazalardakiler kaza parti teşkilatına, parti teşkilatı olmayan yerlerde, Genel Müfettişliklere müracaat etmelidirler. Halkevleri çalışmalarıyla ilgili konularda Genel Sekreterlikle yazışılabilceği belirtilmiştir.

4-) Bazı Halkevleri, Genel Sekreterlikçe kabul olunmayan piyesleri gösterime koymaktadır. Bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.¹⁶

1.4. Trabzon Halkevinin Açılışı

Trabzon'da, arazi koşulları ekonomik etkinlikleri sınırlandırmaktadır. Yoğun nüfusa sahip olan bölge bu nedenle göç vermektedir. Göçün önlenmesi için diğer ekonomik kaynakların da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu dönemde kurulan Trabzon Halkevi, bölge halkına, zorlu ekonomik ve sosyal koşullara rağmen her anlamda destek vermeye çalışmıştır. 17 Haziran 1932, daha önce açılan Halkevlerine ek olarak, 20 ilde de Halkevleri açılmıştır. Trabzon Halkevi de bunlar arasındadır. Trabzon Halkevi, Genel Sekreterlik tarafından gönderilen açılış programını, genelge ile duyurmuştur;¹⁷

“Açılma Programı,

1. *İstiklal Marşı: Bütün marş metni okunmayacak sadece ilk iki beyit söylenecektir. Marşın talebe ya da bir heyet tarafından bir ağızla söylenecek tatbiki müreccahtır. Musiki ile birliktede söylenebilir. Eğer söylemek için hazırlık yetiştirilemezse yalnız musiki çalınır.*

2. *Cumhuriyet Yemini: Güftesi ile notası melfuftur.*

¹⁵ BCA.,490.01/4.21.9,s.1.

¹⁶ BCA.,490.01/4.21.9,s.2.

¹⁷ Azcan, *Türk Modernleşme Sürecinde Trabzon Halkevi*,s.55.

3. *Canlı Levha: Türk milletinin durdurulmaz bir iştihak ile yükselmek istediği(en medeni millet olmak)mefkuresi bir canlı tablo halinde temsil edilecektir.(iyi bir şey yapmak mümkün olmazsa vazgeçilecektir.)*

4. *Halkevlerinin açılma nutku:*

5. *Şiir: Behçet Kemal Bey'in Halkevleri hakkında ve Kemalattın Kamu Bey'in Sakarya hakkında birer şiirleri bağlı olarak gönderilmiştir. Bundan başka milli mefkuremize ve milli duygularımıza uyan başka parçalarda söylenebilir.*

6. *Halkevleri talimatnamesinin izahı: Açılma nutkuyla birleştirilerek her ikisi birden yapılabilir. Bu takdirde bu nutuk şiirden evvel olmalıdır.*

7. *Halkevlerinde çalışacaklar namına maksada uygun bir hitabe:*

8. *Halkevlerinin maksatlarına uyan bir perdelik küçük piyes (yetiştirmek mümkün olursa)''*

Trabzon Halkevinde görev almış Halkevi başkanları sıraya uygun olarak şu şekildedir: Celal Pulathan, Bekir Sükuti Kulaksızoğlu, Arif Sayıl, Kadri Mesut Evren, Dr. Abdülkadir, Abdullah Günel ve KemalKefeli'dir.¹⁸

Trabzon Halkevi kısa zamanda örgütlenecek yoğun çalışma hızına ulaşmıştır.1945 yılında, Türkiye genelindeki halkodalarının 141 tanesi Trabzon'da varlık göstermektedir. Trabzon'da 1932-1933 eğitim-öğretim yılında 1 lise,1ortaokul ve 1 ilkokul mevcuttu. Lisede 25 öğretmen 352 öğrenci, ortaokulda 8 öğretmen 91 öğrenci, ilkokulda 11 öğretmen 90 öğrenci bulunmaktadır. Son derece kısıtlı imkanlar karşısında Trabzon Halkevi kültürel çalışmaları ve eğitim anlamında bölge halkını kalkındırmıştır.¹⁹

2. TRABZON HALKEVİNİN 1935 YILINA AİT ÇALIŞMA RAPORU

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği'ne 1935 yılında sunulan raporda; Trabzon Halkevinin kurumsal yapısı, gerçekleştirdiği sosyal, kültürel faaliyetler, üye durumu, üyelerin niteliği ayrıntılı olarak sunulmuştur.

¹⁸ A.y.

¹⁹ A.e.,s.141.

1) *Yönetim Kurulu, 1 Temmuz 1935 – 31 Aralık 1935 tarihleri arasında, altı aylık çalışma devresinde, aralık vermeden yedi günde bir toplanarak kararlar almıştır. Birkaç eksik olsa da, toplantılar birçok üyenin katılımı ile gerçekleşmiştir.*

2) *Dil, Tarih, Edebiyat komiteleri, toplantılarını düzenli yapmış ve buna ek olarak da üç defa genel şube olarak toplanmıştır. Tarihi eserler üzerinde incelemelerde bulunan komite, eserlerin korunmaları içinde tedbirler içeren kararlar almıştır. Ayrıca 30 Ağustos Zafer Bayramı, Dil Bayramı, nüfus sayımı, Yerli Malı Haftası dolayısıyla konferanslar verilmiştir. Mustafa Kemal'e yapılan suikast girişimini protesto etmek amacıyla miting yapılmıştır.*

3) **Ar Komitesi:** *Tüzüğe uyarak belirli günlerde komite toplantılarını ve bir de genel şube toplantısı yapmıştır. Çalışma süresinde kamuya üç konser verilmiştir. Cumhuriyet Balosu ile Kızılay'a yardım toplanmıştır.*

4) **Gösteri Komitesi:** *Düzenli hafta toplantılarını yapmış, iki defada genel şube toplantısı yapmıştır. Başbakan İsmet İnönü şerefine, Mete ve Cumhuriyet Himmet'in Oğlu piyesleri oynatılmıştır.*

5) **Spor Komitesi:** *Düzenli hafta toplantılarını yapmış, bir defada genel şube toplantısı yapmıştır. Sporsal faaliyetler daha ziyade spor kulüpleri tarafından yürütülmektedir. Bu alana gerekli yardım sağlanarak gençler teşvik edilmeye çalışılmıştır.*

6) **Sosyal Yardım Komitesi:** *Haftanın her günü toplantılarını düzenli bir şekilde yapmaktadır. Şehirde bulunan 28 farklı branşta ki doktora, evimiz polikliniğinde fakir hastalar muayene ettirilmiş ve kısmen ilaçları da verilmiştir. İki defa da, doktorlar köylere gönderilerek 300 civarı hasta muayene ettirilmiştir.²⁰*

7) **Halk Dershaneleri ve Kurslar Komitesi:** *Toplantıların düzenli olarak yapılmasının yanı sıra şube üyeleri arasında dayanışmada gözlemlenmiştir. Açılan İngilizce, Almanca, Fransızca kurslarına toplam 45 öğrenci devam etmektedir.*

²⁰ BCA.,490.01/991.834.3,s.1.

8) **Kitap Saray ve Yayın Komitesi:** Haftalık toplantılarını düzenli olarak yaptıktan sonra kitapları da okuyucuların isteklerine açık bulundurmuşlardır. He türlü meslek erbabının dilediği konuda kitap bulundurmaya gayret edilmiştir.

9) **Köycüler Komitesi:** Haftalık toplantılarını yapmakla birlikte, çeşitli istikametlerde beş köy gezisi de yapılmıştır. Köylere, fındık yetiştirme yöntemleri ve bakımı hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir.

10) **Müze ve Sergi Komitesi:** Gereklikçe hafta toplantılarını, bir defa da genel kurul toplantısı yapan bu komite; Başbakanın Trabzon'a gelmesi dolayısıyla yerli malı ve endüstri sergisi açmış, iki defa da biçki-dikiş yurtlarına sergiler açtırmıştır.

11) Zafer, Dil, Cumhuriyet Bayramları, Yerli Malı Haftası nedeniyle genel halk toplantıları düzenlenerek, bu bayramların önemi üzerine çeşitli konuşmalar yapılmıştır.

12) genel üretim Denetmeni Tahsin Uzer onuruna, salonda yüz kişilik bir şölen verilmiş, ayrıca dört defa bayanlı- baylı dans organizasyonları yapılmıştır.²¹

2.1. Halkevi Çalışma Raporunun Tablosal Verileri (1935)

Tablo 4.1: Trabzon Halkevine Kayıtlı Üyelerin Sayısı ve Meslekleri:

Kurulan Şubelerin Adları	Avukat	Doktor	Öğretmen	Tercüman	İşçi- Çiftçi	G. Sanatlar	Bayan	Bay	Yekun
Dil, Tarih, Edebiyat			0			2		9	0
Ar			4	4	7	6		5	1
Gösterit				7	9	5		7	6
Spor					3	54		86	90

²¹ BCA.,490.01/991.834.3,s.2.

Sosyal Yardım		3			6	4		24	32
Halk Der. ve Kursları			8		5	7		14	18
Kitap Saray ve Yayın			5		1			1	9
Köycüler			5	0	4	2		48	51
Müze ve Sergi				3	7	2		3	8
Genel Yekûn		5	4	22	92	80	8	77	25

Kaynak: BCA.,490.01/991.834.3,s.3.

Tablo 4.2: Trabzon Halkevi (1Temmuz 1935 - 31 Aralık 1935) Okunan Kitapların Türü, Sayısı ve Okuyanların Meslekleri:

Okunan Kitaplar	İlk Altı Ay İçinde Okuyan Sayısı	İkinci Altı Ay İçinde Okuyan Sayısı	Okuyanların Meslekleri	
			Meslek	Sayı
Edebiyat	600	750	Talebe	7580
Tarih	200	300	Memur	500
Coğrafya	150	200	Öğretmen	2500
Felsefe	100	50	Subay	150
Müsbet Tabii İlimler	250	300	Çiftçi	300
Dil	300	280	İşçi	625
Sosyal Bilimler	180	200	Serbest Meslek	2980
Ar	100	125	-	-

Sair Kitaplar	450	500	-	-
Gazete Mecmua	4500	5000	-	-
Yekûn	6930	7705	-	14635

Kaynak: BCA.,490.01/991.384.3,s.4.

3. CHP TRABZON BÖLGE MÜFETTİŞLERİ VE MİLLETVEKİLLERİNİN TRABZON HALKEVİ RAPORLARI

3.1. Balıkesir Milletvekili Hasan Vasıf Somyürek'in Trabzon Halkevine Ait

4 Mayıs 1937 Tarihli Teftiş Raporu

- 1) Trabzon CHP Yönetim Kurulu, Halkevinin faaliyetleriyle oldukça alakadardır.
- 2) Halkevi'nin çalışması ve ilerlemesi için gereken her şey imkanlar dahilinde yapılmaktadır.
- 3) Yerel grup ve meslek sahipleri de Halkevi faaliyetlerine katılmaktadır. Halkevi'nin dokuz şubesi bulunmaktadır. Bu şubeler bölgenin ihtiyacına uygun bir şekilde çalışmaktadır.
- 4) Halk dersaneleri açma konusunda ise çok başarı elde edememişlerdir.
- 5) Bölge için büyük önem taşıyan, deniz sporlarının gelişmemiş olması üzüntü verici olarak ifade edilmiştir. Spor faaliyetlerinde daha çok deniz sporlarına önem verilmesinin daha yerinde olacağı hatırlatılmıştır.
- 6) Müze ve Sergi Komitesi'nin yaptığı çalışmalar, Trabzon Halkevi'ni bölgeye faydalı bir şekilde dönüştürmüştür.
- 7) Bina yeterli bulunmuş ve kütüphane, demirbaş defterlerinin de düzenli tutulduğu tespit edilmiştir.

8) Halkevinin programında bulunmayan piyeslerin de oynatılması için tavsiyelerde bulunulmuştur.²²

3.2. İstanbul Milletvekili ve CHP Giresun Bölgesi Müfettişi Sadettin Uraz'ın Trabzon Halkevine Ait 18 Aralık 1939 Tarihli Teftiş Raporu

1) Denetçi raporlarının bazı maddelerinde geçen senetsiz fakat faturalı ödemelere rastlanmıştır.

2) Kullanılan evrakın önemli bir kısmında, yetkili amirin imzası bulunmamaktadır. Bu durum, Halkevi Reisi Vali Refik Koraltan'ın atadığı müdür Şükrü Uygun'a iletilmiştir. Şükrü Uygun, durumdan Refik Koraltan'ın haberdar olduğundan söz etmektedir.

3) Halkevi tarafından ayrı bir muhasebeye tabi tutulan ve ayrı komisyon tarafından idare edilen, sinema için verilen avansların idare heyeti kararına bağlı olması gerekirken 220 liralık bir avans fişinde tarih ve yetkili amirin imzası bulunmamaktadır. Ancak kasa defterinde ve sinema defterinde paranın kayıtları mevcuttur. Paranın herhangi bir şahıs tarafından zimmetine geçirildiğine dair kanıta rastlanmamıştır.

4) Vezne defterleri ile banka hesabına göre 19 kûsur lira, kasa açığı olduğuna dair bir iddia bulunmaktadır. Bu iddianın, banka faizinin yeniden kesilmiş olmasından kaynaklı olduğu tespit edilmiştir.

5) Cumhuriyet'in 15. Yıl dönümü dolayısıyla, 600 liradan sipariş edilen 750 adet broşürün 500 adedi alındığı halde 600 liranın tamamının ödendiği tespit edilmiştir. Durum, Hukuk İşleri Bürosu tarafından incelenmelidir.²³

3.3. İstanbul Milletvekili ve CHP Giresun Bölgesi Müfettişi Sadettin Uraz'ın Trabzon Halkevine Ait 29 Haziran 1940 Tarihli Teftiş Raporu

Parti İdare Heyetleri, Hükümet memurları ve bir kısım eğitimci Halkevi faaliyetlerine katılım göstermiştir. Yalnız Halkevi yakınında iki ortaokul, bir lise bulunmasına rağmen öğretmen zümresi Halkevi ile fazla ilgili değildir. Halkevi'ne sürekli gelenlerin sayısı 25 kişiyi geçmemektedir. Komiteler toplantılarını düzenli

²² BCA.,490.01/1003.874.2,s.54.

²³ BCA.,490.01/1003.874.2,s.29.

yapmamaktadır. Bu alakasızlığın nedeni araştırılmıştır. Mevcut Halkevi binası ihtiyacı karşılamamaktadır. En önemli sebep ise, aydın zümrenin alakasızlığıdır. Müfettişlik himayesinde bir şehir kulübü açılmıştır. Bu kulüpte, çok iyi bir lokale sahip olmakla beraber, çeşitli oyunların hatta kumar oyunlarının oynatıldığı tespit edilmiştir. Kulüp, Vali'den başka birçok büyük, az işli ve yüksek maaşlı memurları da cezp etmektedir. Buraya ek olarak bir de Gençlik Kulübü vardır. İki kulübün çok fazla insanı çekmesi, Halkevi'ni sönük bırakmıştır. Gerçi bu sönüklüğün önemli bir nedeni de Halkevi Reisi Cemal Karahan'ın yetersiz idareciliğidir. Halkevi faaliyetleriyle gençleri cezp eden bir merkeze dönüşemediği için gençler bu iki kulübe talep göstermektedir.²⁴

Halkevi Reisi Cemal Karahan ile Parti Reisi Ruhi Ural arasındaki sürtüşme, Genel Sekreterlik tarafından, Sadettin Uraz'a iletildiği için bu konu ile yakından ilgilenmiştir. Mali durumu düzeltmek amacıyla, Cemal Karahan Halkevi Reisliğinden alınarak yerine Ruhi Ural getirilmiştir. Ancak Ruhi Ural, bu görev için tahsilinin yeterli olmadığını öne sürerek kendi isteğiyle görevden çekilmiştir. Yerine Vilayet İdare Heyeti azalarından Doktor Hayrettin getirilmiştir. Reisin idare kabiliyeti ve kültürü görev için yeteli görülmüştür. Vali, memurlar, eğitim görevlileri Halkevlerine davet edilerek bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda, halkevlerinin önemini içeren çeşitli toplantılar yapılmıştır.²⁵

Halkevlerinin çalışma, yaşama ve gelişmesi için gönderilen gelirler, bazı Halkevleri için yeterli iken bazıları içinde yetersiz görülmüştür. Merkez Halkevine tahsis edilen 8900 lira yeterlidir. Fakat bütün Halkevlerine, Vilayet İdare Heyetince ayrılan paralar yeterli olmayıp, Genel Sekreterlik tarafından gönderilen 2000 lira ile eksiklik telafi edilmiştir.²⁶

Halkevlerinin; hesap, demirbaş ve sicil defterleri muntazam tutulmamıştır. Bu konudaki eksiklikleri her Halkevine ayrı ayrı iletilmiştir.

Trabzon Halkevi Binası: Halkevi binası ihtiyaca cevap vermemektedir. Bütün komiteler için sadece iki oda ayrılabilmiştir. Bölgede, yeni Halkevi yapımı için bir arsa

²⁴ BCA.,490.01/1003.874.2,s.19.

²⁵ BCA.,490.01/1003.874.2,s.19.

²⁶ BCA.,490.01/1003.874.2,s.19.

alınmıştır. Konu ile alakalı yazı ise 17 Kasım 1939 tarihinde, Sadettin Uraz tarafından 44 numaralı yazı ile Genel Sekreterliğe gönderilmiştir.

Akçaabat Halkevi Binası: Halkevi binası kullanım açısından hiç elverişli değildir. Buradaki halk, yeni bina için kendi aralarında Halkevine, 5600 lire kadar para toplayıp bağışlamışlardır. Paranın kısa zamanda diğer bağışlarla birlikte 10000 liraya çıkması beklenmektedir. Binanın planı hazırlanmış, arsası ise Belediyeden temin edilmeye çalışılmaktadır. Hepsi tamamlandığında, mevcut genelgeye göre izin almak için Genel sekreterliğe müracaatta bulunulacağını da, Sadettin Uraz eklemiştir.

Sürmene Halkevi Binası: Halkevi binası, kasabanın kenarında ve hiç elverişli olmayan bir konumdadır. Halkın yardımıyla başlanan yeni binaya ilk etapta 3000 lira harcanmıştır. Ancak binanın tamamlanması için en aşağı 4000 lira daha lazımdır. Elleriinde ise 1000 lira para kalmıştır. Yeni Kaza İdare Heyeti ve Vilayet İdare Heyeti yeni yapılan binanın, kasabanın çok uzağında halkın rahat gidemeyeceği bir bölgede olduğunu öne sürerek farklı alternatiflerin aranması için Vilayet Makamı ile temas kurmaya çalışmaktadır.

Araklı Halkevi Binası: Halkevi kira olan küçük bir binada faaliyet göstermektedir. Yeni Halkevi binasının inşaatına başlanmıştır. Sadece binanın temeli için 500 lira kadar harcanmıştır. Fakat bina tamamlandığında, Mahalli İdare Heyetleri burayı harcanan para oranında satarak, Köyün daha işlek olan bir mahallesinde inşaata başlamayı düşünmektedir.

Yomra Halkevi Binası: Bölgede oldukça büyük bir Halkevi binası yapılmaktadır. Partinin ve halkın yardımı ile çatısı kapatılmak üzeredir. Fakat binanın tamamlanması için en az 4000 liraya daha ihtiyaç vardır. Halk bağışlarla 2000 lira civarını tamamlamıştır. 2000 lira daha Genel Sekreterlikten beklenmektedir. Nahiye halkı bina için çok fedakârlıkta bulunmuştur. Bunu göz önünde bulundurarak, eksik olan kısmı Genel Sekreterliğin tamamlaması yerinde olacaktır.

Sarguna ve Beşikdüzü Binası: Buradaki Halkevleri kira ile tutulmuş bir binada mütevazı şekilde faaliyet göstermektedir.

Of Halkevi Binası: Bina ihtiyaca oldukça uygun görülmüştür.

Vakfıkebir ve Maçka Halkevi Binası: Kazaların Halkevleri yoktur. Küçük kaza merkezleri olduğu için, Halkodası açmak daha uygun olacaktır. Birer Halkodası açılması için Vali ile birlikte gerekli girişimlerde bulunulmuştur.²⁷

3.4. Kayseri Milletvekili Giresun Bölgesi Müfettişi Hilmi Kalaç'ın Trabzon Halkevine Ait 1 Temmuz 1941 Tarihli Teftiş Raporu

Trabzon Halkevi'nin, geçmiş senelere göre bu sene daha faal olduğu gözlemlenmiştir. Normal mesaisinin dışında, Türkiye'de basılan eserleri yurttaşlara tanıtmak amacıyla Halkevi'nde kitap sergisi açmıştır. Haziranın 20'sinden, temmuzun başına kadar devam eden sergiyi birçok vatandaş ziyaret ederek eserleri satın almışlardır. İdare amiri ve memurları dışında Vali'de, Halkevine ile oldukça ilgilidir. Öğretmenler ve memurlar Halkevi Komitesinde görev alarak, toplantılara katılmaktadırlar. Halkevinin esas geliri, Özel İdare'nin ve Belediyelerin parti için ayırdığı ödenekten temin edilmektedir. 1941 senesi için Trabzon Vilayet İdaresi'nden 10000, Belediyeden de 6000 lira ödenek verilmiştir. Özel İdare Heyeti, ödenğin dağıtılmasında halkevlerinin ihtiyaçlarını temel olarak almıştır. Ödenğin büyük bir kısmı Merkez Halkevine ve kendi idare masraflarına ayrıldıktan sonra kalan kısmı da bütün Halkevlerine ve Halkodalarına dağıtılmıştır. İdare Heyeti'nin, Halkevlerine ayırdığı ödenek 9700 liradır. Bundan 7775 lirasını Merkez Halkevine, 1925 lirasını da diğer Halkevi ve Halkodalarına dağıtmıştır. Geçen sene bütün Halkevlerine verdiği ödenek daha az iken, bu sene biraz daha arttırılmıştır. Gelirin esas kaynağı Özel İdare olması ve Özel İdare'nin de vilayete bağlı bir kurum olması, alınan ödenğin kazalara dağıtılmasında miktarın daha fazla tutulmasını sağlamaktadır. Halkevleri ve Halkodaları İdare Heyetleri zamanla daha başarılı faaliyetler göstermektedir. Merkez de Bekir Sükuti Kulaksızoğlu, Akçaabat'ta Doktor Emin Somuoğlu bu sene seçilen Halkevi Reisleridir. Halkça sevilen ve çalışkan kişilerdir.²⁸

Halkevleri şubeleri, bölgelerinin ihtiyaç ve isteklerine göre kendini şekillendirmektedir. En çok çalışan ve başarı gösteren kol, Temsil Şubeleridir. İkinci sırayı ise, sosyal Yardım ve Köycülük Şubeleri almaktadır. Halkevleri genelde

²⁷ BCA.,490.01/1003.874.2,s.20.

²⁸ BCA.,490.01/1003.874.2,s.12.

kasabanın merkezinde faaliyet göstermektedir. Radyo yayınlarını ve ajans haberlerini dinlemek için en müsait yerler Halkevlerinin toplantı salonlarıdır. Özellikle gençler, Halkevlerine daha fazla ilgi göstererek buradaki gazete ve yayınlardan yararlanmaktadırlar.²⁹

Halkevi binalarının fiziki durumları ise şu şekildedir: Yomra Halkevi binasının eksik kısımları tamamlanmak üzeredir. Parti ve Halkevi binaya taşınarak çalışmaya başlamıştır. Akçaabat'ta ise yeni bir Halkevi binası yapılması için plan ve yer hazırlanmıştır. Plan incelenmesi için merkeze gönderilmiş, onay beklenmektedir.³⁰

²⁹ BCA.,490.01/1003.874.2,s.13.

³⁰ BCA.,490.01/1003.874.2,s.13.

SONUÇ

Cumhuriyet Halk Partisi, İttihat ve Terakki Nizamnamesinden esinlenerek, 1923 yılında denetim mekanizması olarak hayata geçirdiği parti müfettişlerine geniş yetkiler tanımıştır. Müfettişler, görevlendirildikleri bölgelerde hiyerarşik sıralamaya göre en üst mevkide bulunmaktadır. Partinin mali organlarını denetleme, bölgenin siyasi, ekonomik, sosyal kuruluşlarında görevlendirilecek kişileri de belirleme yetkisine sahiptirler. Müfettişlerden, yılda bir defa Genel Sekreterliğin karar vereceği bir tarihte, fikir alışverişi için Parti Genel Merkezinde bulunmaları istenmiştir.

1931 sonrası parti müfettişlik kurumu biraz geri plana itilmiş olsa da, sonraki yıllar ihtiyaç oranında kurumun devamlılığı sağlanmıştır. Halkla iç içe olan müfettişler, görev bölgelerinde kaldıkları süre zarfında merkez ve kazalarda bulunan parti teşkilatıyla ilgili olumlu veya olumsuz tüm görüşlerini raporlarına aktarmışlardır. Parti prensiplerinin aktarılması, halk-parti iletişimi açısından müfettişlerin önemli görev ve sorumlulukları bulunmaktadır.

Cumhuriyet Halk Partisi Trabzon parti müfettişleri ve milletvekilleri, Trabzon vilayeti, kazaları, köyleri ve kimi zamanda Halkevlerinde yaptıkları teftişleri gizlilik esas olmak üzere, genel merkeze raporlar halinde iletmişlerdir. Özellikle Halkevleri üzerinde titizlikle durulmuştur. Eksikleri, ihtiyaçları tespit edilerek Genel Merkeze iletilmiştir. Bölge halkının kültürel açıdan gelişmesi için Halkevlerinde temsiller, okuma yazma kursları, önemli gün ve haftalar için yapılan etkinlikler önem arz etmektedir. Müfettişler raporlarında bu konularla ilgili bilgiler verirken, vilayet ve kazalardaki Halkevlerinin bina açısından yetersizliğine de değinmişlerdir.

Çalışmada yapılan incelemeler neticesinde müfettişlerin, Trabzon vilayeti ve kazalarında ekonomik, kültürel, sosyal, eğitim, bayındırlık, sağlık konularının üzerinde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Teftişler süresince yılda iki kez gönderilen raporlarda, bölgeyle ilgili olumlu-olumsuz tüm ayrıntılara yer verilmiştir. Aynı zamanda Trabzon vilayeti parti teşkilatından, genel sekreterliğe yılda iki kez rapor istenmesi, CHP'nin merkezden uzak bölgelerde kapsamlı denetim yaptığının kanıtıdır.

Müfettişlerin, Trabzon vilayeti parti idari teşkilatında yaptığı incelemelerde; hesap işleri, demirbaş defterleri, parti binasının fiziki yeterliliği ve üyelerin durumu da denetlenmiştir. Tespit edilen eksiklikler, çözüm önerileriyle birlikte raporlara eklenmiştir. Parti adına, kurul toplantılarının düzenli yapılıp yapılmadığı oldukça önemsenmiştir. Parti, üyeler ve halk arasında işbirliğinin sağlanması sürecinde, parti toplantılarının önemi üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda partiye kayıtlı üye sayılarını tablolar halinde sunan, yıllara göre düzenlemiş raporlarda bulunmaktadır. Vilayet ve kazalardaki sivil toplum kuruluşlarının yapısal durumu, parti teşkilatı ile olan ilişkileri de diğer ayrıntılar arasındadır.

Teftişlerde, parti idari heyetleri arasında, parti nüfusunu istismar eden kimselere rastlanmıştır. Ancak genel itibariyle parti, üyeler ve halk arasındaki işbirliği olumlu yansıtılmıştır. Yerel hükümet ile vilayette görev yapan amir ve memurlarında işbirliği içinde olduğu gözlemlenmiştir.

Trabzon vilayeti ve kazalarında, halkın en önemli geçim kaynağının fındık ve mısır tarımı olduğu, fındık üretiminden elde edilen gelirlerin yıllara göre artma ve azalma durumları, mısır üretiminde bazı kazalarda yaşanan sıkıntılar, devletin konuyla ilgili alması gerekli olan tedbirler raporlarda aktarılan önemli ayrıntılardandır.

Eğitim, kültür ve sağlık faaliyetlerinde genel olarak, bina yetersizliği veya mevcut binaların bölge ihtiyacına cevap vermediği dile getirilmiştir. Konuyla ilgili bölge halkının gönüllü yaptığı bağışlardan övgüyle söz edilmiştir. Sağlık alanında bulaşıcı hastalıklara karşı önlem olarak kinin temini ve bu hastalıklara karşı halkın bilinçlendirilmesi gerekli görülmüştür.

CHP parti müfettişlerin ve milletvekillerinin kaleme aldığı raporlar bütünsel olarak incelendiğinde, bazı aksaklıklar olmakla beraber, Trabzon vilayetinde ekonomik, kültürel, sosyal ve idari alanlarda büyük sorunlara rastlanmamıştır. 1950 seçimlerinde iktidara DP'nin gelmesiyle birlikte bir çok alanda dengeler değişmiştir. CHP seçim yenilgisinin ardından, bunun nedenleriyle ilgili araştırmalar yapsa da, bir süre sonra muhalefet olmanın rahatlığı ile kabullenme sürecine girmiştir. Devlet yardımlarının da büyük oranda kesilmesiyle, ekonomik sıkıntı yaşayan CHP parti müfettişlik kurumunu kaldırmıştır.

Parti müfettişlik kurumunun, halk-parti bütünleşmesi ve parti prensiplerinin halka aktarılması konusunda başarılı olup olmadığı tartışmalı bir konu olsa da, sonuç itibariyle değişim ve gelişime oldukça açık bir bölge için oluşturulan raporlar Cumhuriyet Tarihi, Karadeniz bölgesi ve Trabzon için birçok alana ışık tutacak nitelikte olup aynı zamanda da araştırmacılara da geniş bir çalışma alanı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Kaynakları

BCA., 490.01/ 3.12.24.

BCA., 490.01/ 3.14.6.

BCA., 490.01/ 4.21.9.

BCA., 490.01/ 262.1047.1.

BCA., 490.01/ 273.1095.4.

BCA., 490.01/ 277.1109.2.

BCA., 490.01/ 513.2060.1.

BCA., 490.01/ 595.57.8.

BCA., 490.01/ 715.441.2.

BCA., 490.01/ 715.441.2.

BCA., 490.01/ 715.442.1.

BCA., 490.01/ 715.443.1.

BCA., 490.01/ 716.445.1.

BCA., 490.01/ 716.446.1

BCA., 490.01/ 728.494.1.

BCA., 490.01/ 991.834.3.

BCA., 490.01/ 991.834.3.

BCA., 490.01/ 1003.874.2.

BCA., 490.01/ 1125.108.3.

BCA., 490.01/ 1189.169.1.

BCA., 490.01/ 1381.585.1.

BCA., 490.01/ 1580.439.1.

İncelemeler ve Tenkit Eserler

AKDENİZ, S.(2023)” **Teftiş Raporlarına Göre Cumhuriyet Halk Partisi Ankara Teşkilatının Durumu (1936-1937)**”, Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:6, Sayı:12, ss.139-164.

AKŞİN, S.(2019) **Savaş ve Etnik Temizlik**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ALBAYRAK, H.(2010) **Dünden Bugüne Trabzon Basını (1869-2009)**, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

ALPARSLAN,E.; T. AYDIN.(2015) “**CHP Parti Müfettişi Mitat Aydın’ın Teftiş Raporlarına Göre Maraş (1940-1942) ”**, Cumhuriyet Tarihi Dergisi, Sayı:22, ss.363-391.

ARIÇ,A.(2024) “**Ana Hatlarıyla Halkevlerinin Oluşumu ve Şubelerinin Faaliyetleri (1932-1945)**”, Karaelmas Sosyal Bilimler Dergisi, 2/1, ss.12-33.

ATALAY, L.(2023) “**Çok Partili Siyasi Hayatın İlk Yıllarında Türk Demokrasisi’nin Savunucusu Olarak Trabzon Halkevi ve İnan Dergisi**”, Karadeniz İncelemeleri Dergisi, 17/34, ss.429-450.

AYBEK, Ş (2009) **CHP Tarihi**, Ankara, Maya Akademi.

AZCAN, İ.(2003) **Türk Modernleşme Sürecinde Trabzon Halkevi**, Trabzon, Serander Yayınları.

BARDAKÇI, M.(2018) **Enver**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

BARUTÇU, F.A.(2001) **Siyasi Hatıralar**, Cilt I-II-III, Ankara, 21. Yüzyıl Yayınları.

- BAŞKAYA, M.(2014) **Cumhuriyetin İlk Yıllarında Trabzon’da Ekonomik Hayat (1923-1950)**, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Tarih Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon.
- BİLA, H.(2008) **CHP, 1919-2009**, İstanbul, Doğan Kitap.
- Cumhuriyet Halk Fırkası Nizamnamesi ve Programı** (1931) Ankara, TBMM Matbaası.
- CHP Teftiş Talimatnamesi** (1939) Ankara, Ulus Basımevi.
- ÇETİN FİLİZ, Ç.(2019) **CHP Parti Müfettişleri Raporlarına Göre Kütahya (1935-1950)**, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak.
- ÇUFALI, M.(2012) **Türk Parlamento Tarihi TBMM VIII. Dönem (1946-1950)**, Cilt:3, Ankara, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No:46.
- DEMİRCİ, S.(2011) **Belgelerle Lozan** , İstanbul, Alfa Tarih Yayınları.
- DEMİRCİOĞLU, A (1998) **Faik Ahmet Barutçu ve İstikbal Gazetesi**, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.
- GÖKÇE, S.(2019) **“Türk Modernleşmesinde Halkevlerinin Yeri”**, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 14/20, ss.2329-2350.
- GÜLLÜ, R.E.(2023) **Mehmet Ragıp Akça (1887-1945)**, Kocaeli Ansiklopedisi, Cilt:II., Kocaeli, Kocaeli Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, No:59, ss. 1245-1260.
- GÜRCAN, Y.(2001) **Cumhuriyet Halk Partisi (1923-1946)**, İstanbul, Alfa Yayınları.
- HÜRKAN, S.(2010) **Halk Fırkası’ndan CHP’ye** , Ankara, Sinemis Yayınları.
- KARABEKİR, K.(2019) **İstiklal Harbimiz**, Cilt 5, İstanbul, Truva Yayınları.

- KARAYAMAN, M.(2017) **“CHP Teftiş Raporlarına Göre Uşak (1935-1950)”**, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10/3, ss.460-496.
- KARAYAMAN, M.(2017) **“CHP Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Tire”**, Timurlu Tarihine Adanmış Bir Ömür 75.Doğum Yılında Prof. Dr. İsmail Aka’ya Armağan, Editör: Musa Şamil Yüksel, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, ss.1-19.
- KARAYAMAN, M.(6-8 Ekim 2017)" **CHP Parti Müfettişleri Raporlarına Göre Beyşehir (1935-1950)"**,II. Uluslararası Beyşehir ve Yöresi Kongresi, Konya, ss.1-30.
- KARNAP, H.(2004) **I. Ve II. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Trabzon Milletvekilleri (Biyografi ve Faaliyetleri)**, , Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , Tarih Anabilim Dalı Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi ,Konya.
- KOÇAK, C.(2020) **Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945)**, Cilt 2, İstanbul, İletişim Yayınları.
- KOÇAK, C.(2018) **CHP Genel Sekreterliği (1930-1945)**,İstanbul, Alfa Yayıncılık.
- KOÇAK, C. (2022) **Geçmişiniz İtinayla Temizlenir**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- KÜÇÜKER, Y.(2008) **Trabzon Tarihi Bibliyografyası**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı Tarih Programı,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi ,Trabzon.
- MAYAK, F.(2007) **"Adnan Menderes’in Teftiş Raporuna Göre Cumhuriyet Halk Partisi Antalya Örgütünün Çalışmaları (1935)"** , Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, Cilt-Sayı: 6-15, ss.191-219.
- METİNSOY, M.(2006) **"Erken Cumhuriyet Döneminde Mebusların İntihap Dairesi ve Teftiş Bölgesi Raporları"** Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar, Sayı: 3, ss.103-69.

- ORAL, M.(2002) **“Halkevlerinin Toplumsal ve Kültürel İşlevi”**, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 18/53, ss.499-527.
- ÖZDEMİR ,Y.; E. AKTAŞ.(2011) **“Halkevleri (1932’den-1951’e)”**, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:45, ss.235-262.
- ÖZTÜRK, K.(1995) **Türk Parlamento Tarihi (TBMM-II. Dönem)**,Ankara, TBMM Vakfı Yayınları.
- PERİNÇEK, D.(2020) **Kemalist Devrim-6 Atatürk’ün CHP Program ve Tüzükleri**, İstanbul, Kaynak Yayınları.
- POLAT, F.(2021) **Cumhuriyet Halk Partisi Parti Müfettişlik Raporlarına Göre Batı Anadolu Halkevleri**, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- SAKAL, F.(3-5 Nisan 2015)" **CHP Teftiş Raporlarına Göre Kocaeli’de Sosyo-Ekonomik Hayat** ",II. Uluslararası Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi ve Sempozyumu, Kocaeli, ss.2039-2056.
- ŞAVKILI ,C.; M. MAVİŞ. (2022)**Parti Müfettişlerinin Teftiş Raporlarına Göre CHP’nin Eskişehir Teşkilatı (1940-1943)** ", Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı: 71, ss.275-298.
- ŞEKER, K.(2011) **"CHP Parti Müfettişlerinin Isparta ve İlçe Halkevi Raporları (1940-1942)** ", Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:24, ss.37-50.
- SEYYAR, A.(2010) **Trabzon’un Sosyo-Ekonomik Gelişimi (1900-1950)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Tarihi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ŞERAFETTİN, T.(2018) **Türk Devrim Tarihi-Yeni Türkiye’nin Oluşumu (1923-1938)**, Cilt 3, Ankara, Bilgi Yayınevi.

- TBMM Albümü (1920-1950)** (Nisan 2010) Cilt: I, Ankara, TBMM Genel Sekreterliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.
- TUNÇAY, M; C. KOÇAK, H. ÖZDEMİR, K. BORATAV, S. HİLAV, M.KATOĞLU, A.ÖDEKAN. (2000) **Çağdaş Türkiye Tarihi (1908-1980)**, Cilt 4, İstanbul.
- TUNÇAY, M. (1981) **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)**, Ankara, Yurt Yayınları.
- USLU, M.(2006) **Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Trabzon Milletvekilleri ve Faaliyetleri**, Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars.
- UYAR, H.(1998) **Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi**, İstanbul, Boyut Yayınları.
- YENİSOY ÖZKAN, N.(2023) **“Kültür ve Modernleşme Aracı Olarak Halkevlerinin Halk Eğitimi Faaliyetleri”**, Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 6/7, ss.158-168.
- YILMAZ, Z.(2019) **“CHP Parti Müfettişlik Raporlarına Göre İzmir (1935-1950)”** Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak.
- YILMAZ, NEDİM.(2019) **“CHP Parti Teftiş Raporlarına Göre Sivas (1923-1950)”** Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sivas.
- YÜCETÜRK, Z.(2015) **Ahmet Hilmi Bey’in Adalet Anlayışı**, Karadeniz Araştırmaları Dergisi,Sayı:44, ss.187-213.
- YÜCETÜRK, Z.(2014) **Ahmet Hilmi Kalaç’ın Ekonomik Görüşü**, Ankara Üniversitesi Dil tarih ve Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi, 33/55, ss.253-276.

İnternet Kaynakları

<https://www.biyografya.com/biyografi/15065> (08/10/2023)

<https://www.biyografya.com/biyografi/13179> (17/12/2023)

[Süleyman Daniş Eyüboğlu - Türkçe Bilgi \(turkcebilgi.com\)](https://www.turkcebilgi.com) (17/12/2023)

https://www.wikiwand.com/en/Salise_Abanozo%C4%9Flu (18/12/2023)

<https://www.biyografya.com/biyografi/22646> (18/12/2023)

[TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ \(tbmm.gov.tr\)](https://www.tbmm.gov.tr) (17/12/2023)

EKLER

Ek 1: Trabzon Bölgesi Müfettişi Seyhan Milletvekili Kemal Çelik'in, CHP Genel Sekreterliği'ne Gönderdiği, Yerel Seçim Sonuçlarını Bildiren Telgraf Örnekleri

26 Ağustos 1946 Tarihli Telgraf

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
T. CUMHURİYETİ
P. T. T.
SEKRETER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Devlet telgraf haberleşmelerinden dolayı sorum kabul etmez

TELGRAF

Adres : 73387

CHP GENEL SEKRETERLİĞİNE ANKARA

53692

1381 TRABZON 4175 98 24 8 946 20 10

1 IL ILCE BUCAK İDAREKURULU VE BELEDİYE BAŞKAN VE ÜYELERİ KÖY
VEMAHALLE OCAK BSKAN VEMUHTALARILE DUN GIZLI OYLEYAPILAN
YOKLAMADA CEMAL RIZA CINARMAHMUT SAYIL İBRAHİM OZEN TEVFIK
VURAO ALI BOLUKBAS BUYUK COGUNLUKLAPARTIMIZ ADAYI OLMUSLARDIR
2 GORDUGUM LUZUMA VEISIN MUSTECELIYETINEBINAEN BUGUN BAKANLIGIMDA
TOPLANAN ILVE İDAREKURULLARI PARTIMI PARTIMIZ ADAYLARININ

BCA.,490.01/262.1047.1,s.28.

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
T.C. CUMHURİYET ARŞİVİ
P.T.E.
MÜHÜRÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
TELEGRAM
BİRMİSLİ FAZLA GÖSTERİLMESİNE HAYRETTİN ATAĞUL HAKKI MURATHAN
ALİ PAŞAĞA ÖMERÖĞLU SEVKET CULHAĞAMI NALBATLARIN ADAY
LİSTEMİZİ İLAVESİNİ OY BİRLİĞİLE KARAR ALTINA ALMIŞ VE
ADAYLARIMIZ BİRMİSLİ FAZLA SİLE SEÇİM KURULUNA VERİLMİŞTİR ARZ

No	Ad Soyad	Yaş	İş	İmza
	EDERİM = CHP MÜFETTİSİ K. ÇELİK	44		

I
26. 8. 1946

F.B.

Özyılmaz
V. 1

A. Ç. 27

2 Eylül 1946 Tarihli Telgraf

T.C.
P.T.T.
İLETME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ANKARA

Devlet telgraf kablolama ve telefon ağı kabul etmez

TELGRAF

S. H. P. Genel Sekreterliği

53863

8- Eylül 1946

Adres: C. H. P. Genel Sekreterliği Ankara

+++929 TRABZON 6061 1444 31 8 46 18 20

30 8 46 TARİHLİ TELE 1 24 8 46 GÜNLU TELİMİZDE ARZ EDİLDİĞİ

VECHİLE İL İLCE OCAK İDARE KURULLAR BEDLİYE BAŞKAN VE

UYLERİ KOY MAHALLE OCAK BAŞKAN VE MUHTARLARI İLE YAPILAN

GİZLİ YOKLMADA TESBİT EDİLEN BES ADAAYA BES DAHA

İLAVESİNE UZUN UZUN GRUDUGUNDEN VE YUKRDAKİ YOKLMA

T.C. P.T.T. HAYAT GENEL MÜDÜRLÜĞÜ	TELGRAF	(Örneği B. 1.) Yol
Devlet telgraf haberleşmesi- den dolayı kabul etmez	GENEL MÜDÜR 950 CUMHURİYET ARŞİNİ	Servis İşaretleri
SONRA	İSTİRAK	EDENLERİN TERAR TOPLANMASI
VE FAYDASIZ BULUNDUGUNDAN İŞİN EHMİYET VE MUSTACELEYETİNE		
BİNAEN ERTESİ GÜNÜ İL VE İLCE İDARE KURULLARI BAŞKAN VE		
UYLERİNDEN MUTEZEKKİL YOKLUM HEYETİ İLE ADAY LİSTEMİZ		
EVVELCE ADLARI BİLDİRİLEN LİSTEMİZE EVVELCE ADLARI		
BİLDİRİLEN BEŞ ARKADAŞIN DA İLAVESİ İLE ON ADAYLA SECİME		
GİRİLMESİNE OY BİRLİĞİ İLE KARAR VERİLMİ VE BU KARAR UMUMİ		
EFKAR ÜZERİNDE DOKUZ BİR TESİR YAPMIŞTIR 2 KEMAL		
KEFELİNİN HALK GAZETESİNDE YASIN YAZDIĞI İLK TESBİT		

Ek 2: CHP Vilayet İdare Heyetine Bağlı Kazaların Adları

CHP Merkez Kazasına Bağlı Nahiye ve Ocaklar

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

83063

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P Vilâyet idare heyetine Bağlı Kazaların Adları

- 1- Merkez kaza
- 2- Of
- 3- Sürmene
- 4- Kaçka
- 5- Akçabat
- 6- Vakfıkebir

C.H.P Merkez kazaya Bağlı :

Resmî Nahiye Adı	İtibarî Nahiye Adı
1- Yomra - <i>yavuz</i>	1- Soğuksu
	2- Tatlısu
	3- Kocil
	4- Oğuz
	5- Yavuz

C.H.P Merkez kazanın Resmî Nahiyesine bağlı:

Köy Ocaklarının A.	Mahalle Ocaklarının A.	Semt Ocaklarının A.
1- Dirona	<i>Hızırbey</i>	Yoktur.
2- Kuhali	<i>Keser</i>	
3- Kasonaizir		
4- Kasonai bala		
5- Civera		
6- Kân		
7- Büyük çana		
8- Kuhla		
9- İsgivroz		

5

Cumhuriyet Halk Partisi

Trabzon

Sayı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

10- Küçük Şane	25- Laçonkebir
11- Hatıplı	26- Laçonsağır
12- İskenderli	27- Hara
13- Arduçlu	28- Foşa
14- Kadaruksa	29- Oğuz
15- Zimli	30- Elemeas
16- Varvara	31- Güney
17- Süfla	32- Korgen
18- Arsenizir	33- Kodil
19- Arsenibala	34- Sifter
20- Karun	35- Sukuri
21- Kocaba	36- Hozarak
22- Digeneibala	37- Bacılak
23- Digeneizir	38- Simona
24- Cicera	39- Sincan
	40- Kılıçlı
	41- Apyon
	42- Demircili
	43- Sincan Cami
	44- Lukuzi
	45- Hoşmeşelos
	46- Uzmesehor
	47- Kavala
	48- Komera
	49- Küçük Samaruksa
	50- Çöşera

CHP Soğuksu Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Fayt

C.H.P Soğuksu İtibarî Nahiyesine bağlı:

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

I Anifa	Yoktur.	Yoktur.
2- Mahmat		
3- Alğariya		
4- Polita		
5- Çukurçayır		
6- Holazana		
7- Divranos		
8- Zülmera		
9- Soğuksu		
10- Tos		
11- Karlık şümeriya		
12- Karlık gozemiya		
13- Karlika		
14- Kalciya mamağlavita		
15- Kalemene		
16- Kisarna		
17- Kireghane		
18- Maında güzel köy		
19- Mesariya		
20- Nefsikarlık		
21- Yeniköy		
22- Tırzık		
23- Ağrit		

CHP Oğuz Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi

Trabzon

DEVLET KUTUPHANESİ

CUMHURİYET ARŞİVİ

Fayı

C.H.P Oğuz İtibarî Nahiyesine bağlı

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Arsenizir	Yoktur.	Yoktur.
2- Arsenibala		
3- Karun		
4- Kocaba	(Oğuz İtibarî Nahiyeimiz 15 köy ocağından müteşekkil olmakla beraber bu köyler aynı zamanda Yomra Resmî nahiyesine bağlıdırlar)	
5- Digeneibala		
6- Digeneizir		
7- Cicera		
8- Ladomkebir		
9- Ladomsağır		
10- Hara		
11- Foşa		
12- Oğuz		
13- Elemenas		
14- Güney zazana		
15- Korgen		

C.H.P Yavuz İtibarî Nahiyesine bağlı:

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Dirona	Yoktur.	Yoktur.
2- Kuhala		
3- Kasonaizir		
4- Kasonaibala	(Yavuz İtibarî Nahiyeimizde 17 köy ocağından müteşekkil olmakla beraber bu köyler aynı zamanda Yomra Resmî nahiyesine bağlıdırlar)	
5- Civera		
6- Kân		
7- Büyük şana		
8- Kuhla		
9- İggivroz		
10- Küçük Şana		
11- Hatipli		
12- İskenderli		
13- Arduçlu		
14- Kadaruksa		
15- Zimli		
16- Varvara		
17- Süfla		

12

CHP Kodil Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi

Trabzon

Sayı

DEVLET İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
CUMHURİYET Halk Partisi

C.H.P Kodil İtibarî Nahiyesine Bağlı:

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

I- Kodil	Yoktur.	Yoktur.
2- Sifter		
3- Suğuri		
4- Hozarak		
5- Bacılak		
6- Simona	(Kodil itibarî Nahiyesimiz bu 12 köyden müteşekkil olmakla beraber bu köyler aynı zamanda Yomra	
7- Sincan	Resmî Nahiyesine bağlıdırlar)	
8- Kılıçlı		
9- Demircili		
10- Sincan camii		
11- Kıkuzi		
12- Uzmesehor		

C.H.P Tatlısu İtibarî Nahiyesine Bağlı:

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

I- Zefanos	Yoktur.	Yoktur.
2- Büyüksamaruksa x		
3- Küçüksamaruksa x		
4- Çöğera x		
5- Kavala x		
6- Komera x		
7- Hosmeşelos x		
8- Hospalavrak	(Tatlısu İtibarî Nahiyesimiz bu 16 Köy Ocağından müteşekkil olmakla beraber x işaretli köyler yomra resmî nahiyesine bağlıdırlar.)	
9- Hoskonak		
10- Hosdimasya		
11- Zambur		
12- Hordökop		
13- Kilât		
14- Zurha		
15- Hoskirasya		
16- İstili		

CHP Merkez Kazasına Bağlı Ocaklar

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

Sayı

DEVLET ARŞİVLERİ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P Merkez kazasına Bağlı Ocaklar:

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

Yoktur.

I- Cumhuriyet

I- Yalısemt

2- İskenderpaşa

3- Erdoğan

4- Bahçecik

5- İsmetpaşa

6- Çömlekçi

7- Boztepe

8- Çarşı

9- Kemerikaya

10- Eskihişar

11- Pazarkapu

12- Yenice

13- Gezipaşa

14- Kavakmeydan

CHP Of Kazasına Bağlı Nahiyeler, Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

Sayı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P Of Kazasına bağlı

Resmî Nahiyelerin adı	İtibarî Nahiyelerin adı
1- Hayrat	1- Voşkit
2- Dernek	2- Dernek
3- Kadahor	3- Kadahor
	4- Hayrat

C.H.P Of Kazasının ^{Hayrat} Resmî Nahiyesine bağlı

M. Ocaklarının adı	Mahalle Ocaklarının A.	Semt Ocaklarının A.
1 Hayrat	Yoktur.	Yoktur.
2- Hakse		
3- İzzetkırı ulu		
4- Samri		
5- Maki yalavas		
6- Maki toromanlı		
7- Maki iftirov		
8- Ukgul		
9- Alano sahut		
10- Alano Makot		
11- Kefsi Hondaz		
12- Yiğa		
13- Sunos		
14- Arsenli		
15- Ancibranoz		
16- Balaban		
17- Yeni köy		
18- Harvel		

15

CHP Kadahor Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

Sayı

DEVLET ARŞİVİ
CUMHURİYET ARŞİVİ

19-Alano hankova

28-Kuruç

20-Keler

29-Nefsi Kono

21-Baş köy

30-Kono yazıcı

22-Tapanos

31-Kono horhom

23-Humruk

32-Mesaroşi kebir

24-Tervel

33-Hanlot

25-Komarita

34-Korkot

26-Kalant

35-Mesaroşi sağır

27-Çalek

36-Habşozim

C.H.P Kadahor Resmi Nahiyesine bağlı

Köy Ocaklarının adı Mahalle Ocaklarını A. Semt Ocaklarının A.

1-Kadahor

Yoktur.

Yoktur.

2-Yukarı hopşara

3-Orğoras

4-Holayisa

5-Paltacılı

6-Şur

7-Hopsarayi süfla

8-Asofoliza

9-Ogeneyi süfla

10-Ogeneyi ulya

11-Yente

12-Kadahor Köyü

13-Zeleka

14-Çiroş

15-Şarah

16-Haldizan

16

CHP Dernek Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Çumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı

17- İpsil	25- Yukarı şinek
18- Anaso	26- Şinek vahdanç
19- Mezireyi paçan	27- Alisinós
20- Şinek harheş	28- Harheş
21- Şinek paçan	29- Köseli
22- Yukarı mimilos	
23- Aşağı mimilos	
24- Nefsî Paçan	

C.H.P Dernek Resmî Nahiyesine Bağlı

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Dernek	Yoktur.	Yoktur.
2- Kondu		
3- Visir		
4- Zebeska		
5- Kalanas		
6- Argala		
7- Makidanós		
8- Zeno zana		
9- Küçükhol		
10- Fethene		
11- Zeno ulucanı		
12- Fotrekan		
13- Çoruk		
14- Fotinos		
15- Yarakar		
16- Zisino		
17- Çifaruksa		
18- Mabsino		
19- Zeno Akköse		

17

CHP Voşkit Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

101

Cumhuriyet Halk Partisi

Trabzon

Sayı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P Voşkit İtibarı Nahiyesine bağlı

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Voşkit	Yoktur.	Yoktur.
2- Yukarı hastikoz		
3- Balek		
4- Eski Pazar		
5- Kazret		
6- Elinoz		
7- Malpet		
8- Halman		
9- Leka		
10-Ziheli		
11- İvyan		
12- Zaryoz		
13- Yukarı Mavrant		
14- Yaranoz		
15- Zevait		
16- Kolenti		
17- Aşağı hasdikoz	30- Nefsi kırınta	
18- Varalit	31- Muzkari süfla	
19- Komanit	32- Kavalalar	
20- İşkinaz	33- Savan	
21- Kılınata makıdanoz	34- Vuydak	
22- Bulalis	35- Mehndandoz	
23- Moço		
24- İstavri		
25- İştoloz		
26- Hazerkozan		
27- Dirğona		
28- Halt		
29- Aşağı mavrant		

18

CHP Sürmene Kazasına Bağlı Nahiyele, Karadağ Nahiyesine Bağlı Köyle, Mahallelele ve Semt Ocakları

II

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon
Sayı _____

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P Sürmene kazasına bağli

<u>Resmî Nahiyelelele adı</u>	<u>İtibarî Nahiyelelele adı</u>
1- Karadere	1- Bifera
2- Dağbaşı	2- Kucera
3- Köprübaşı	3- Merkez
	4- Mahne
	5- Aksu

C.H.P Karadere Resmî Nahiyesine Bağli

Köy Ocaklarınelele A. Mahalle Ocaklarınelele A. Semt Ocaklarınelele A.

1- Arakli	Yoktur.	Yoktur.
2- Kalicik		
3- Samayer		
4- Cinayer		
5- Pirkı		
6- Kahora		
7- Katavol		
8- Zaniki		
9- Aho		
10- Zavzaka		
11- Marzupa		
12- Tul		
13- Avanos		
14- Linostağ		
15- Yarakar		

12

CHP Dağbaşı ve Köprübaşı Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı: _____

C.H.P Dağbaşı Resmî Nahiyesine Bağlı:

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Haruksa	Yoktur.	Yoktur.
2- Aşa		
3- Koloşa		
4- Aymam		
5- Erikli		
● Bahçecik		
7- Zifona		
8- Toroslı		
9- Büyük ayven		
10- Küçük Ayven		
11- Foşa		
12- Kizirnos		
13- Zimlakava		
14- Küçük aımla		
15- Büyük Zimla		

C.H.P Köprübaşı Resmî Nahiyesine Bağlı :

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Garbi güneşera	Yoktur.	Yoktur.
2- Şarkı Güneşera		
3- Çifte köprü		
4- Akpunar		
5- Vadon		
6- Ortaköy		
7- Kilima		
8- Cimilit		
9- Holo mezere		
10- Küçük arhançolo		
11- Kalıs		
12- Arpalı		
13- Büyük arhançolo		

20

CHP Bifera ve Kucera Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

13.

Cumhuriyet Halk Partisi

Trabzon

Sayı

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P Bifera itibarî Nahiyesine Bağlı:

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Bifera	Yoktur.	Yoktur.
2- Ağanas		
3- Pervane		
4- Os		
5- Purnak		
● Kukuda		
7- Halilli		

C.H.P Kucera itibarî Nahiyesine Bağlı :

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Kucera	Yoktur.	Yoktur.
2- Lazanat		
3- Zol		
4- Aşağı vizara		
5- Yukarı vizara		
6- Oviya		
● Vunit		
8- Lahora		
9- Huvra		
10- Küçük görğör		
11- Büyük görğör		
12- Horyan		

21

CHP Merkez, Mahno, Aksu Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

14.		
Cumhuriyet Halk Partisi		
Trabzon		
DEVLET ARŞİVİNE GİRİŞ NO: 2000/10000 CUMHURİYET ARŞİVİ		
Sıra No:		
C.H.P Merkez İtibarı Nahiyesine Bağlı :		
<u>Köy Ocaklarının A.</u>	<u>Mahalle Ocaklarının A.</u>	<u>Semt Ocaklarının A.</u>
1- Anarag	1- Boğuksu	
2- Davla	2- Orta Mahalle	
3- Mahavla	3- Çamlıca	
4- Büyük Kuzun	4- Çarşı Mahalle	
5- K. Kusanit		
6- Helanak		
C.H.P Mahno İtibarı Nahiyesine Bağlı :		
<u>Köy Ocaklarının A.</u>	<u>Mahalle Ocaklarının A.</u>	<u>Semt Ocaklarının A.</u>
1- Kemarli	Yoktur.	Yoktur.
2- Makrandor		
3- Kaçlıca		
4- Hamandor		
5- Kuleli		
6- Sargons		
7- Bağtınar		
8- Cıvra		
C.H.P Aksu İtibarı Nahiyesine Bağlı :		
<u>Köy Ocaklarının A.</u>	<u>Mahalle Ocaklarının A.</u>	<u>Semt Ocaklarının A.</u>
1- Aksu	Yoktur.	Yoktur.
2- Işık		
3- Kerekanski		
4- Ekelı		
5- Çiftesü		
6- Harukı		
7- Bevelı		

CHP Of ve Merkez Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

15

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon
Sayı: _____

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P. Maçka kazasına Bağlı

<u>Resmî Nahiyelerin A.</u>	<u>İtibarî Nahiyelerin A.</u>
Yoktur.	1- Merkez
	2- Yesiroğlu
	3- Hamsiköy

C.H.P. Merkez itibarî Nahiyesine Bağlı :

<u>Köy Ocaklarının A.</u>	<u>Mahalle Ocaklarının A.</u>	<u>Semt Ocaklarının A.</u>
1- Kasaba	Yoktur.	Yoktur.
2- Neksila		
3- İspela		
4- Kusera		
5- Aşağı mulaka		
6- Zanha		
7- Hamurya		
8- Orta Hordokop		
9- Aşağı Hordokop		
10- Haçevera		
11- Mağura		
12- Soldoy		
13- İlaksa		
14- Hozarı		
15- Pirastiyos		
16- Kapuköy		
17- Kizera		
18- Livera		
19- Kospitiyos		
20- Kukula		
21- İskopya		
22- Ağursa		
23- Larhen		

CHP Yesiroğlu Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

16

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı: _____

C.H.P Yesiroğlu itibarî Nahiyesine bağlı :

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Guryeni	Yoktur.	Yoktur.
2- Limli		
3- Verana		
4- İzaksa		
5- Konka		
6- Anbela		
7- esera		
8- Kok		
9- Çıkanoy aşağı mahalle		
10- Çıkanoy mesehor		
11- Yanıka		
12- Fandak		
13- Murlu		
14- Konkol		
15- Mendi		
16- Olasa		
17- Zakeni		
18- Pirastiyos		
19- Kadrul		
20- Galyan mesehor		
21- Çin ali		
22- Çayırılar		
23- Kutala		
24- Mandiranoy		
25- Armenos		
26- Kuştul		
27- Lolonkena		
28- İspori		
29- Oksa		

CHP Hamsiköy Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

17.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı

C.H.P Hamsiköy İtibarî Nahiyesine Bağlı :

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Çaharlı	Yoktur.	Yoktur.
2- Melanlı		
3- Ferğanlı		
4- Zavera		
5- İstama		
6- Konaka		
7- Kiransa		
8- Yanakandoz		
9- Bondila		
10- Yukarı hordokop		
11- Yukarı mulaka		
12- Boğuş		
13- Yeri		
14- Sersa		
15- Papara		

25

CHP Akcaabat ve Merkez Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi

Trabzon

Sayı: _____

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P Akcaabat kazasına Bağlı :

<u>Resmî Nahiyelerin adı</u>	<u>İtibarî Nahiyelerin adı</u>
Yoktur.	1- Merkez 2- Akçakale 3- Şinik 4- Bodamiya 5- Oksu

C.H.P Merkez Nahiyesine Bağlı (itibarî)

<u>Köy Ocaklarının A.</u>	<u>Mahalle Ocaklarının A.</u>	<u>Semt Ocaklarının A.</u>
1- Kalanima 2- Serasor 3- Osman baba 4- Fiz 5- Kalyara 6- Karıklıya 7- Çarşuda 8- Vazuldimana 9- Lafka 10- Helvacik 11- Kuduna 12- Satarı 13- saları 14- Çakera 15- Zonida 16- Kalavra 17- Ahanda 18- Mağera 19- Geriya 20- Üstürkiye 21- Çavana	1- Dürbinar 2- Orta Mahalle 3- Nefsi Pulatana	Yoktur.

CHP Akçakale ve Oksu Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

19

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı

C.H.P Akçakale Nahiyesin Bağlı (İtibarî)

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1-Akçakale Yoktur. Yoktur.

2- Haldandoz

3- İspendim

4- Karziya

5- Mersin

6- Vartara

7- Şula

8- Koftes

9- Çahori

10- Lalank

11- Eski Köy

12- Çilekli

13- Kutos

14- Kuzari

Kurubi

16- Çera

17- Sarı

C.H.P Oksu Nahiyesine Bağlı : (İtibarî)

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Suva Yoktur. Yoktur.

2- Oksu

3- Zangariya

4- Hoha

5- Kude

6- Kurdimera

27

CHP Şinik Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

20

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

DEVLET ARŞİVİ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı: _____

C.H.P Şinik Nahiyesine Bağlı : (İtibari)

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Çayara	Yoktur.	Yoktur.
2- Botonoz		
3- Arpacılı		
4- Kemaliye		
5- Metinkaniye		
6- Muhula		
7- Koriyana		
8- Şinik		
9- Kuzura		
10- Horovi		
11- İhtimena		
12- İlaliyoz		
13- Zal		
14- Sıdıkça		
15- Kadahor		
16- Mula		
17- Hameniye		
18- Kalkiya		
19- Haçka		
20- Visera		
21- Mimera		
22- Gözeyşa		
23- Panakotla		
24- İstera		
25- Vayton		
26- Halku		
27- Polita		
28- Hatelita		
29- Caneni		
30- Koçlu		
31- Vara		
32- Lahana		
İpsil		

28

CHP Bodamiya Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

27.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı

C.H.P Bodamiya İtibarî Nahiyesine Bağlı :

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Fakalenza

Yoktur.

Yoktur.

2- Karaman

3- İlena

4- Bodamiya

5- İlanoz

6- Kaloyna

7- Horcorot

8- İle

9- Mayer

10- Haraka

11- Kokana

29

CHP Vakfıkebir ve Merkez Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı: _____

C.H.P. Vakfıkebir N. Kazasına Bağlı:

Resmî Nahiyelerin Adı.	İtibarî Nahiyelerin Adı.
~~XXXXXX~~	1- İskefiye
1- Beşikdüzü	2- Merkez
2- Şelpazarı	
3- Tonya	

C.H.P Merkez ~~XXXX~~ Nahiyesine Bağlı:

Ocaklarının Adı	Mahalle Ocaklarının A.	Semt Ocaklarının A.
1- Ruka	1- Çarşı	Yoktur.
2- Gürdalı	2- Cumhuriyet	
3- Mirili	3- Kemaliye	
4- Güney		
5- Çamlık		
6- Hacıköy		
7- Boşnaklı		
8- Bahadırılı		
9- Caferli		
10- Yaylacık		
11- Kirezlik		
12- Düzlök		
13- Sinanlı		
14- Fethiye		
15- İshaklı		
16- İsmailiye	26- İlyaslı	
17- Köprübaşı	27- Dere gözü	
18- Cıkatoz	28- Ballı	
19- Sekmenli	29- Kıran	
20- Souksu	30- Çelebi	
21- Akköy	31- Vali	
22- Kabaklı	32- Namzalı	
23- Hızvanlı		
24- Orta köy		
25- Mısırlı		

CHP Beşikdüzü Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı

C.H.P Beşikdüzü Resmî Nahiyesine Bağlı

<u>Köy Ocaklarının A.</u>	<u>Mahalle Ocaklarının A.</u>	<u>Semt Ocaklarının A.</u>
1- Seyit ahmet	Yoktur.	Yoktur.
2- Takazlı		
3- Denizli		
4- Vardallı		
5- Bayır mahalle		
6- Beşikdüzü		
7- Aksaklı		
8- Akise		
9- Ardıcatak		
10- İstıl		
11- Yobul		
12- Nefsi şarlı		
13- Zenberek		
14- Şahmelek		
15- Türkelli		
16- Aroz		
17- Atacık		
18- Huplu		
19- Resulli		
20- Anbarlı		
21- Kalegüney		
22- Korkudan		
23- Kanguma		
24- Kadahor		
25- Bozlu		
26- Apdallı		
27- Kefli		

CHP Şalpaazarı ve Tonya Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Sayı

C.H.P Şalpaazarı Resmî Nahiyesine Bağlı:

<u>Köy Ocaklarının A.</u>	<u>Mahalle Ocaklarının A.</u>	<u>Semt Ocaklarının A.</u>
1-Kabasakal		
2- Çarlaklı	Yoktur.	Yoktur.
3- Gölgeriş		
4- Çamgeriş		
5- Kireç		
6- Timara		
7- Görüsten		
8- Kalecik		
9- Dereköy		
10- Karakaya		
11- Çetrik		
12- Çarlaklı çamgeriş		
13- Kızıluzum		
14- Kāvurkiran		
15- Torukgeriş		
16- Gökçeköy		
17- Tepe ağzı		
18- Kıran mahalle		
19- Toğancı		
20- Düzköy		
21- Kasım ağzı		
22- Simenli		
23- Behliçukur		
24- Güdün		
25- Turalı uşağı		
26- Alakāvur		
27- Sayvançatak		

C.H.P Tonya Resmî Nahiyesine bağlı

<u>Köy Ocaklarının A.</u>	<u>Mahalle Ocaklarının A.</u>	<u>Semt Ocaklarının A.</u>
1- Vamenli		
2- Ağır köy	Yoktur.	Yoktur?
3- Anabeteza		
4- Orta Mahalle		
5- Karşular		
6- Melikçe		
7- Piçinlik		
8- Mesupliye		
9- Turalı		
10- Kozlice		
11- Yakçukur		
12- İskenderli		
13- Sayraç		
14- Karasu		
15- Manakanepoz		
16- Hoşarlı		
17- Fevziye		
18- Aspuryanlı		
19- Manakanebu		
20- Lefkiye		
21- Berkozmanlı	22- Sova	

CHP İskefiye Nahiyesine Bağlı Köyler, Mahalleler ve Semt Ocakları

25

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
OSMANLI DÖNEMİ

Sayı :

C.H.P İskefiye İtibari Nahiyesine Bağlı:

Köy Ocaklarının A. Mahalle Ocaklarının A. Semt Ocaklarının A.

1- Salova	Yoktur.	Yoktur.
2- Kadiköy		
3- Keremköy		
4- Zeytinlik		
5- Kavaklı		
6- Burunbaşı		
7- Fener		
8- Küçük köy		
9- Bunarlı		
10- Veli köy		
11- Kudra		
12- Kulkandoz		
13- Çallı		
14- Yavuz		
15- Çavuşlu		
16- Samsun		
17- Bondika		
18- Yeniköy		
19- Demirci		
20- Mahmutlu		
21- Kale köy		
22- Küçük dere		
23- Şahinli		
24- Büyük dere		
25- Çarşubası		

33

Cumhuriyet Halk Partisi
Trabzon

Sayı : —————

DEVLET ARŞİMLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Umumî Yekûn Cetveli:

Kaza Adedi	:	6
Resmî Nahiye Adedi	:	10
İtibarî Nahiye Adedi	:	20
Mahallâe Ocağı Adedi	:	25
Köy Ocağı Adedi	:	574
Semt Ocağı Adedi	:	1

- (x) Trabzon Parti Teşkilâtında 30 Nahiye Mevcut olup Bunlardan
10 Adedi aynı zamanda Resmî Nahiye'dir.

34

Ek 3: CHP Giresun Bölgesi Müfettişi Kayseri Milletvekili A. Hilmi Kalaç'ın
1.Temmuz 1941 Tarihli Raporunun Örneği

Trabzon :

C.H.P.Giresun Bölgesi Müfettişi
Kayseri Mebusu: A.H.Kalaç 61267
Trabzon: 1/7/941 tarih sayı 60
II inci teftiş raporu.

ÖZVLET ARŞİVENİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYETİ MÜHÜRÜ

Büro: I

PARTİ VAZİYETİ PARTİ İDARE
HEYETLERİ

Son kongreden sonra Trabzon vilâyet idare heyetini teşkil eden 9 asadan 3 ü yeniden idare heyetine girmişti. Yeniler bir Doktor bir tâcir ve bir de Matbaacı ve gazetecidir. Vilâyet idare heyetinin durumları şudur. 3 Tâcir, bir Doktor, bir Avukat, bir Diş Tabibi, bir matbaacı ve gazeteciden mürekkep olarak menleketin sınıfı temsil eden sevattır. Halk nazarındaki sevgi ve saygıları küll halinde kuvvetli ve samimidir. Hepsi de ferdan ferda ve yüzde yüz halkın en çok sevdikleri denilemez. Hepside ayrı ayrı ekseriyetin sevgi ve itimadına mazhar olduğu gibi heyet halinde saygı ve itimada lâyık sevattır.

Parti nüfuzuna istismarcettikleri hakkında bir şikâyet vaki olmamıştır. İdare reisi Ali Rıza Işıl Belediyede şa ve elektirik şirketinde meclisi idare reisi olmak hesabına şa vazifeyi uhdesinde tutmaktadır. Elektirik şirketine girmesi şirketi parti bakımından islah maksadile Elektirik şirketine girmesi şirketi parti bakımından islah maksadile olmuştur. Bunun için itiraz ve şikâyet yoktur.

Heyet azaları arasında kargılıklı iyimser ve samimiyet ve birbirlerine bağlılık mevcuttur.

Mahallî Hükûmet amir ve memurlarile iş ve fikir birliği mevcut, ve şâhenkleri iyidir. Liyakat ve iktidarlara nisbetinde çalışmakta ve parti prensiplerini halka yaymaktadır.

KONGRELER :

Kongreler vilâyet, kaza ve nahiyelede nizamname ahkâmına uygun olarak geçmiştir. gelecek kongreleri mümkün olduğu kadar nizamnamaya uyandırılmıştır. Köylerin bu mahitte pek dağınık olması gelecek kongrelerinin nizamname ahkâmına harfi farfine müt-

Trabzon

B.I

İÇİŞİLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET

bik cereyanını müşkül kılmaktadır.

Kongrelerin idare heyetine bıraktıkları dilekleri idare heyetleri mafevklerine ve idare mercilerine yazmakta ve aksettirmekte kusur etmiyorlar. Ekseri dilekler Mektep, Yol ve mer'a hududu mes'elelerine inhisar etmektedir. Köyler ilk mektep, kaza merke'leri orta mektep istemekte ve sahil yolu inşasını umde halinde ileri sürmektedirler. Orta okul için Maarif vekâletlerinin, nüfus ve ilk okul mezunları adedine göre yaptığı seriler ve bütçe vaziyeti ve muallim bulmak imkânına göre almakta olduğu teğebbüsler kongrelerde kendilerine izah olunmuştur. İlk mektep hususâ idarenin kudreti nisbetinde arttırılmaktadır. Trabzon -Akcaabat ve vakfikeybirle Gümüşhane vilâyeti arasında müsterek yaylanın ihtilâfı dileklere girmektedir. Mahkemeye taalluk eden bir mes'ele olduğu için bunun halli mümkün olamamış, kanunî cereyanını takip etmekte bulunmuştur. Partinin dileklere ehemmiyet verdiği ve cumhuriyet hükûmetinin mümkün olanları yaptığına halkta itimat hasıl olmuştur.

Halkımız dilek ve şikâyetlerini her vakit ve her şekilde serbestçe ifade etmektedir.

İdare heyetlerinin iş çalışmaları

Toplantılar idare heyetinde intizamına girmiştir. Haftada asgarî bir defa toplanarak karar ittihaz etmektedirler. Nizamnamenin 91 inci maddesinin icapları, aza sayısınınbâ bir tezayüt göstermektedir. Bu tarihte kadar 6 ay içinde vilâyet parti aza sayısına 1124 daha ilâve olunarak 27770 baliğ olmuştur.

Yardıh parası Başka kasasında bütçeye konulduğu nisbette tahsil edilmiş 135 lira temin olunmuştur. Of'ta bir miktar tahsilât vardır. Zamanı olan Eylül'den itibaren tahsilât yapacaklarını idare heyetleri ümit ediyorlar.

-I,XII inci bürolara yazılmıştır-

Aza kayıt muameleleri nizamname ahkâmına muvafık olarak yapılmaktadır.

Son 6 ay içinde yoklama talimatnamesine ve genel başkanlık divanı kararlarına göre yoklama ve deneme yapılmamıştır.

Parti namzedi olarak resmî ve hususî teğekküllere seçilmiş olanlara içtimâî, Ahlâkî ve millî ideal ve çalışma bakımından sevgi, siizlik ve saygısızlık gösterilmemiştir.

İdare heyetlerimiz hayırlı ve faydalı cemiyetlere icap eden alâkayı göstermektedirler. Trabzon Çocuk Esirgeme kurumu faydalı bir müessese olarak çalışmaktadır. Kadrosu ufak olmakla beraber muntazâm çalışan ve himayesine aldıkları çocuklara iyi bakan bir varlıktır. On sene evvel kurulmuş olan Çocuk yuvasının kadrosu 12 dir. Anasız ve babasız vatan yavrularına burada temisce bakılmakta ve tahsil çağında olanlar okutulmaktadır.

Trabzon :

-3-

B, I DEĞERLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

Bundan başka bu müessesede üç yüzelli fakir çocuğa öğle yemeği veriliyor. Bu kurumbirde tokumacılık atelyesi açmıştır. On tezgâh faaliyettedir. Fakir çocuklar burada muntazaman çalışmakta muhite elverişli muhtelif bezler ve elbiselik kumaşlar tokumaktadır. Yurt bu suretle az çok müstahsil rapora oynamakta çocuklara tokumacılık san'atını öğretmektedir. Yuvanın bir kısım masraflarından bu suretle temin etmektedir. Çocuk esirgeme kurumunun başında bulunan Lütfü Pulathanelinin mesaisi takdire lâyıktır. Bu zat aynı zamanda Halk-
evi spor komitesinin de reisidir.

Trabzon Türk hava kurumu iyi işleyen bir müessesedir. Kızıl-ay cemiyetinin mesaisi normaldir.

~~Trabzon'da partiye bağlılığı genel başkanlık divanınca kabul edilmiş teşekkül yoktur.~~

Trabzonda partiye bağlılığı genel başkanlık divanınca kabul edilmiş teşekkül yoktur.

Trabzonluların partiye bağlılıkları ve alâkaları gittikçe ku vetlenmektedir. Doğu Karadeniz mintakasının bilhassa Trabzon halkı ma'rurca insanlardır. Yerlilik yapancılık senlik ve benlik hislerini taşıyan fertler olmakla beraber sevimlerde ve teşekküllerde tesiri i göstermeden kendi kendiliğinde kaybolup gitmekte ve bir ayrılık göstermemektedir. Vilâyetin her tarafında halkın hükûmete bağlılığıve partiye sevgi ve itimadı ve yurt severliği Trabzon nun bariz vasfı olarak zikir oluna bilir.

14

140

